

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

УДК 271.4-722.52(477.84): 94 (091)

МЕЛЬНИЧУК Володимир Олегович

ГРОМАДСЬКА ТА РЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА
ГАЛИЦЬКОГО ДЕКАНАТУ (1772–2022 рр.)

Магістерська робота на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
за спеціальністю 014.03 «Середня освіта (історія)»

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України та
методики викладання історії
Єгрешій Олег Ігорович

м. Івано-Франківськ
2023

У дипломній роботі, висвітлено історичний огляд громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату в період 1772-2022 рр. Також досліджуються особливості розвитку структури, громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату в умовах підпільного «катакомбного» періоду, легалізації та відродження Івано-Франківської єпархії УГКЦ. Запропоновано конкретну та методологічну систематизацію інформації про церковну структуру. Актуальність теми полягає не тільки у розкритті історії, становлення та діяльності духовенства Галицького деканату але також і розвитку паломницького туризму, що також визначається практичною значущістю. Заснування Патріаршого прокатедрального собору в с. Крилос та інші події, пов'язані з історією цього регіону, активізують дослідження церковної історії Галича. Водночас результати розробки цієї наукової проблеми можуть стати важливою складовою частиною освітнього та виховного процесу в закладах загальної середньої освіти. Результати таких досліджень можуть слугувати освітніми ресурсами для формування національної та громадянської ідентичності серед учнів.

Результати дослідження підтверджують високу якість роботи в сфері історичних наук, де нові наукові відкриття успішно застосовуються у формі матеріальної реалізації та практичної корисності.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. Джерела та історіографія проблеми історії Галицького деканату (1772-2022).....	13
1.1. Історіографія проблеми	13
1.2. Джерельна база дослідження	36
РОЗДІЛ 2. Діяльність духовенства Галицького деканату в структурі Галицької греко-католицької митрополії кінця XVIII – початку XX ст.	44
2.1. Особливості становлення і розвитку організаційної структури Галицького деканату (1701–1772)	45
2.2. Розвиток Галицького деканату в структурі Галицької греко-католицької митрополії (1772–1918)	52
2.3. Душпастирська та громадська діяльність духовенства Галицького деканату в XIX – на початку XX ст.	64
РОЗДІЛ 3. Духовенство Галицького деканату Української Греко-Католицької Церкви в умовах суспільно-політичних трансформацій 1918–2022 рр.	75
3.1. Громадянська позиція та душпастирська діяльність духовенства деканату в 1918–1925 рр.	76
3.2. Особливості діяльності духовенства деканату в умовах Конкордату (1925–1939).....	80
3.3. Душпастирська праця та громадська позиція духовенства деканату під час Другої світової війни та в умовах ліквідації Греко-Католицької Церкви (1939–1946)	88
3.4. Особливості трансформацій Галицького деканату в періоди підпілля, легалізації та відродження Української Греко-Католицької Церкви (1946–2022)	95

РОЗДІЛ 4. Використання матеріалів з історії Галицького греко-католицького деканату в навчальному процесі та гуртковій роботі в закладах загальної середньої освіти.....	102
ВИСНОВКИ	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	112
ДОДАТКИ	133

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка

ІГ – Ініціативна група по возз'єднанню Греко-Католицької Церкви з Російською Православною Церквою

Кан., канн.– канон, канони

ККСЦ – Кодекс канонів Східних Церков

НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ (1934–1946 рр.)

НКДБ – Народний комісаріат державної безпеки (02.-07.1941, 1943–1946 рр.)

О., о. – отець (священик)

РПЦ – Російська Православна Церква

РСР – Рада у справах релігій

РСРК – Рада у справах релігійних культів

РСРПЦ – Рада у справах Російської Православної Церкви

С., с. – сестра (черниця)

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква (офіційна назва з 1991, у період 1772–1991 – Греко-Католицька Церква)

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого, або Отці Василяни

ВСТУП

Актуальність проблеми. Історична роль Галицької митрополії у релігійно-церковному та суспільно-політичному житті України, що вже давно стала предметом як наукових досліджень, так і засобом популяризації історичного минулого [порівн.: 34; 79], знову привертає увагу нових поколінь дослідників у контексті відзначення у 2023 році ювілею 1125-ліття першої письмової згадки про Галич [161; 150]. Однією із знакових подій, що відбулися під час цих ювілейних заходів, стало заснування Головою УГКЦ Святославом Шевчуком у парафії Крилос, історичному центрі Галицької митрополії, окремого Патріаршого двору УГКЦ та надання храму Успіння Пресвятої Богородиці в с. Крилос титулу Патріаршого прокатедрального собору [51; 52]. Такий суспільний резонанс цієї події, звичайно, актуалізує проблему дослідження церковної історії Галича та його околиць.

У цьому контексті значний науковий і практичний інтерес становить дослідження історичного розвитку Галицького деканату – церковного округу, що нині територіально знаходиться в межах Івано-Франківської архієпархії та митрополії УГКЦ, більшість його духовенства підлягає юрисдикції місцевого ієрарха, лише парафія с. Крилос як історичний осередок давньої Галицької митрополії підпорядкована безпосередньо юрисдикції Глави УГКЦ. Розвиток паломницького туризму в Галицькому деканаті, зокрема до святинь в с. Крилос та с. Маріямпіль, на сучасному етапі спонукає не тільки фахових дослідників і краєзнавців, але й церковну спільноту до глибшого пізнання історичного минулого. Водночас результати розробки цієї наукової проблеми можуть стати важливою складовою частиною освітнього та виховного процесу в закладах загальної середньої освіти колишнього Галицького (нині Івано-Франківського) району, використовуватися в рамках гурткової роботи з учнівською молоддю з метою формування української

національної та громадянської ідентичності відповідно до чинного законодавства [165].

Отже, дослідження історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ, громадської та релігійної діяльності його духовенства становить значний науковий та практичний інтерес.

Об'єктом даного дослідження є Галицький деканат в структурі Української Греко-Католицької Церкви (далі – УГКЦ).

Предметом дослідження є розвиток громадської і релігійної діяльності духовенства та організаційної структури Галицького деканату.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1772–2022 роки. При цьому нижня хронологічна межа – це дата інкорпорації до складу Австрійської імперії Габсбургів Галичини і, зокрема, частини канонічної території Київської Унійної Церкви, трансформованої 1807 р. в Галицьку греко-католицьку митрополію, а верхня хронологічна рамка – це сучасний стан розвитку структур УГКЦ в незалежній Україні.

Територіальні межі дослідження охоплюють Галицький деканат, який упродовж досліджуваного періоду перебував почергово в складі Львівської архієпархії у 1772–1885 рр., Станиславівської єпархії у 1885–1891 рр., знову Львівської архієпархії у 1891–1945 рр., відтак, у період підпілля УГКЦ – у традиційно збережених, але «розмитих» структурах Львівської архієпархії (1945–1989 рр.), а після відродження УГКЦ – в складі Івано-Франківської єпархії, реорганізованої з 2011 р. в Івано-Франківську архієпархію та митрополію.

Метою роботи є комплексне висвітлення проблеми громадської та релігійної діяльності духовенства і розвитку організаційних структур Галицького деканату УГКЦ.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан наукової розробки в історіографії та джерельну базу дослідження проблеми розвитку структури Галицького деканату, громадської й релігійної діяльності його духовенства;

- представити особливості трансформації структури Галицького деканату, релігійної та громадської діяльності його духовенства вкінці XVIII – на початку XX ст.;

- дослідити специфіку становлення структури Галицького деканату в складі Галицької митрополії, особливості громадської та релігійної діяльності деканального духовенства;

- охарактеризувати розвиток структури, громадянської позиції та душпастирської діяльності духовенства Галицького деканату в умовах суспільно-політичних трансформацій 1918–1946 рр., зокрема в періоди Західно-Української Народної Республіки, Польської Другої Речі Посполитої, радянської та німецької окупації в часі Другої світової війни, встановлення радянського режиму в післявоєнний час;

- з'ясувати особливості розвитку структури, громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату в умовах підпільного «катакомбного» періоду, легалізації та відродження Івано-Франківської єпархії УГКЦ, а відтак – в складі Івано-Франківської архієпархії та митрополії УГКЦ;

- показати можливості використання матеріалів з історії Галицького деканату УГКЦ в навчальному процесі та гуртковій роботі в закладах загальної середньої освіти.

Методологічні засади дослідження. В процесі наукової роботи використано наукові принципи об'єктивності та історизму, загальнонаукові методи – аналізу і синтезу, індукції та дедукції, систематизації, узагальнення та класифікації, конкретно-наукові методи – хронологічний, діахронний (періодизації), історико-географічний, порівняльно-історичний, статистичний

(кліометрії), мікроісторії, біографістики та просопографії [детальніше див.: 94, с. 243-244; 253, с. 229-256; 160, с. 122-136; 50, с. 238-244].

Так, принцип об'єктивності, що передбачав «неупереджений погляд на об'єкт і предмет дослідження з урахуванням їх багатогранності, суперечливості та сукупності позитивних і негативних сторін для досягнення найбільшої вірогідності оцінки» [94, с. 242], дозволив з'ясувати особливості громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату в різні «історичні епохи», періоди глибоких суспільно-політичних трансформацій з кінця XVIII ст. до 20-х рр. XXI ст. Принцип історизму, що передбачає «розгляд об'єкту дослідження з точки зору його генезису, виникнення, розвитку та подальших змін» [94, с. 164-165], допоміг детальніше розглянути специфіку трансформації структури Галицького деканату, зокрема, зміни чисельності та складу парафій в деканаті, перехід самого деканату з Львівської архієпархії до Станиславівської єпархії у 1885 р. та специфіку його трансформації у 1891 р., чергові зміни структури Галицького деканату в 1990-х та 2010-х роках, а також інші аспекти громадської та релігійної діяльності деканального духовенства.

Використання різноманітного методологічного інструментарію дослідження дозволило розв'язати поставлені дослідницькі завдання. Зокрема, діахронний метод сприяв послідовному вивченню діяльності духовенства та розвитку структури Галицького деканату, їх періодизацію на більші та менші історичні періоди відповідно до різних критеріїв (державно-правових форм, суспільно-політичного життя, державного та церковного адміністративно-територіального устрою). Історико-географічний метод допоміг з'ясувати специфіку державного адміністративно-територіального поділу краю (на циркули та повіти, воєводства та повіти, області та райони) та церковного адміністративно-територіального поділу (єпархії, намісництва, деканати), їх співвіднесення та роль для регулювання державно-церковних відносин на місцевому рівні. Завдяки методу мікроісторичного аналізу

вдалося розкрити роль та місце Галича в структурі як самого деканату, так і показати вплив його історичної ролі як центра митрополії на структурні зміни адміністративно-територіального устрою деканату та його включення до юрисдикції Глави УГКЦ в різні історичні періоди. Метод біографістики дозволив детальніше розкрити життєписи та показати роль окремих священиків у суспільно-політичному житті краю в межах Галицького деканату. Використання просопографічного методу допомогло сформувати колективні портрети духовенства деканату в різні історичні епохи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

* *вперше* у вітчизняній історіографії здійснено комплексне дослідження проблеми історичного розвитку структури, громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату (1772–2022);

* *уточнено* відомості про біографії окремих священиків УГКЦ кінця XVIII – початку XXI ст.;

* *набула подальшого розвитку* проблема персоніфікації особливостей розвитку УГКЦ на регіональному рівні в періоди 250-літньої історії (1772–2022).

Практичне значення роботи полягає в тому, що вміщений в ній емпіричний матеріал, положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у лекційних курсах, зокрема, за ОПП «Середня освіта (Історія)» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти на Факультеті історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника з дисциплін «Історія України XIX – поч. XX ст.», «Історія України (1914 – 1945 рр.)», «Історія України (1945 р. – до сьогодення)», «Історичне краєзнавство, музеєзнавство», «Організація позакласної гурткової роботи», «Культурна і духовна спадщина в Україні», за ОПП «Богослов'я» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти на факультеті богословських і гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого з

дисциплін «Основи християнської віри (катехизм)», «Історія християнства в Україні» та «Релігієзнавство», при написанні навчально-методичних посібників, спеціальних праць (монографій, наукових статей, дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора філософії та доктора наук, дипломних робіт за ОР бакалавра та магістра) з історії УГКЦ періоду XVIII – початку XXI ст., будуть корисними для курсів катехизації та недільних шкіл при парафіях УГКЦ, при розробці екскурсійних турів і паломницьких подорожей до духовних центрів Івано-Франківської архієпархії УГКЦ.

Апробацію результатів дослідження здійснено під час обговорення результатів підготовки магістерських дипломних робіт на засіданнях кафедри історії України та методики викладання історії Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, на засіданнях кафедри богослов'я та кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Івано-Франківської академії Івана Золотоустого у 2022-2023 роках, а також на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історико-краєзнавча діяльність в закладах освіти в умовах Нової української школи» (м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р.), Всеукраїнській ювілейній науковій конференції з міжнародною участю «Галич і Галицька земля», присвяченій 1125-річчю першої писемної згадки про Галич (м. Івано-Франківськ – м. Галич, 14-15 вересня 2023 р.), регіональній науково-практичній конференції «Збереження історико-культурної спадщини Галицької землі (до 1125-річчя першої писемної згадки про Галич)» (м. Івано-Франківськ, 6 листопада 2023 р.).

Результати дослідження частково відображено в таких наукових публікаціях:

1. Делятинський Р., Мельничук В. Галицький деканат в структурі Української Греко-Католицької Церкви (кінець XVIII – початок XXI ст.): ретроспективний погляд. *Галич: збірник наукових статей* / за ред. А. Стасюка. 2023. Вип. 8. С. 205–222.

2. Мельничук В. О. Духовенство Галицького деканату в структурі Станиславівської єпархії УГКЦ (1885–1891 рр.): спроба просопографічного портрета. *Історико-краєзнавча діяльність в закладах освіти в умовах Нової української школи*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р.) / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. С. 154-160.

3. Делятинський Р., Мельничук В. Духовенство Галицького деканату в структурі Львівської архієпархії Галицької митрополії УГКЦ (1891–1914 рр.): спроба просопографічного портрета. *Галич і Галицька земля*: матеріали Всеукраїнської ювілейної наукової конференції з міжнародною участю, присвяченої 1125-річчю першої писемної згадки про Галич (м. Івано-Франківськ – м. Галич, 14-15 вересня 2023 р.) / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний Заповідник «Давній Галич». Івано-Франківськ – Галич, 2023. (подано до друку).

4. Делятинський Р., Мельничук В. Джерела з історії Галицького деканату в структурі Української Греко-Католицької Церкви (XVIII – початок XXI ст.): спроба класифікації. *Збереження історико-культурної спадщини Галицької землі (до 1125-річчя першої писемної згадки про Галич)*: матеріали науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 6 листопада 2023 р.) / Івано-Франківський краєзнавчий музей. Івано-Франківськ, 2023. (подано до друку).

Структура роботи: Логіка наукового пошуку, мета й завдання магістерської роботи, її концептуальна основа обумовили її структуру загальним обсягом 155 сторінок (з них основного тексту 129 сторінок), яка складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, дев'яти підрозділів, висновку, списку використаних джерел (всього 296 позиції) та додатків (два).

РОЗДІЛ 1

ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ГАЛИЦЬКОГО ДЕКАНАТУ (1772-2022)

Реконструкція історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ повинна базуватися на критичному аналізі й синтезі сукупності історіографічних й історичних джерел. Характеристиці історіографії та джерел присвячений цей розділ.

1.1. Історіографія проблеми

Наукове дослідження історії Галицького деканату зароджувалося й відбувалося, так би мовити, в контексті «загально-церковної» історіографії історичного розвитку УГКЦ в цілому, і лише згодом виокремилася в окремий напрям історичних студій.

Основне завдання історіографії, за визначенням А. Коцура, «полягає в тому, щоб показати, як відбувалося нагромадження історичних знань, як розширювалося коло історичних понять і уявлень, як запроваджувалися у вжиток нові історичні джерела, що були доступні історикам певної епохи...» [113, с. 7].

Розвиток церковної історіографії відбувався, як зазначають Г. Надтока й І. Горпинченко, передусім в контексті розвитку «історіографії українського суспільства загалом», тому й «осмислення процесу збагачення знань з історії церкви може бути успішним за умовами з'ясування загальних тенденцій розвитку історіографічних студій, присвячених історії країни в цілому» [142, с. 5, 9]. Одним з основоположників церковно-історіографічних студій в українській діаспорній історіографії став О. Оглоблин [142, с. 11-13]. Саме О. Оглоблин у своїй ґрунтовній статті «Українська церковна історіографія»

констатував, що «історіографія історії церкви – порівняльно нова галузь української наукової історіографії», а відтак підкреслив важливу рису її розвитку – історично обумовлений та «підпорядкований конфесійно-теологічним чинникам» поділ на дві головні «течії» (напрями) – православну і католицьку, які «іноді не лише змагалися між собою, але й завзято поборювали одна одну» [149, с. 12].

Особливо цікавим, з огляду на предмет нашого дослідження (Галицький деканат в структурі УГКЦ), є також виокремлення О. Оглоблиним «географічних осередків церковно-історичної науки», де поряд із «київським» православним та «карпатським» (радіше закарпатським) католицьким центрами особливу увагу приділив «галицькому центру» греко-католицької церковної історіографії [142, с. 13-14; 149, с. 18, 20]. Характеризуючи розвиток церковно-історичних студій в першій половині ХХ ст., О. Оглоблин констатував, що «антирелігійна політика совєтської влади фактично унеможливила будь-які наукові студії над історією Української Церкви... в УРСР», а тогочасні обставини радянського тоталітарного режиму, за деякими винятками, фактично «дослівно вигнали церковно-історичну науку за межі України й ізолювали її від архівних джерел, що залишилися на Батьківщині» [149, с. 23].

Важливим етапом у розвитку української діаспорної історіографії історії Церкви стала публікація упродовж 1975–1995 рр. о. І. Патрилом ЧСВВ, відомим діаспорним істориком [127, с. 109-116], науково-довідкового видання під назвою «Джерела і бібліографія історії Української Церкви» в трьох томах [152; 153; 154], в якій, хоча й відсутня конкретна схема періодизації церковної історіографії за напрямками, концепціями та науковими школами, проте здійснено величезний обсяг роботи щодо збору та систематизації усього масиву історичних та історіографічних джерел (лише у 1-му томі вміщено 1138 анотацій із вказаних 1400 позицій публікацій «на історично-церковні теми» [152, с. V]). У цьому ж контексті визначним

досягненням української діаспорної історіографії стала публікація цілої серії документальних збірників, яку здійснив о. А. Г. Великий [158, с. 6-14].

Новий етап у розвитку вітчизняної історіографії історії Церкви (або ж церковної історіографії) розпочався із проголошенням незалежності України (1991 р.). Одним із перших у вітчизняній історіографії дослідників нову класифікацію історіографії історії церкви в Україні запропонував у 1994 р. В. Ульяновський, на думку якого, історія церкви виокремлюється в окрему наукову дисципліну у XVIII ст., коли започатковано аналітичний метод дослідження, а вже до початку XIX ст. відбулася активізація наукових досліджень історії церкви в Україні. В. Ульяновський здійснив «авторський поділ історіографії церкви на власне церковну і світську, а за конфесійним критерієм – на літературу прокатолицького, греко-католицького та російсько-православного спрямування» [142, с. 13-14; 149, с. 16; 197, с. 14-23].

В сучасній українській історіографії, слід зауважити, попри декларування дослідниками принципів об'єктивності й історизму, продовжується тенденція до конфесійного поділу церковної історіографії щонайменше на три напрямки за предметом дослідження – православний, католицький і протестантський. Внаслідок цього сучасні вітчизняні дослідники аналізують церковну історіографію під певним «кутом зору», зважаючи на предмет дослідження, наприклад, історію Православної чи Греко-Католицької Церков. Так, дослідник Г. Надтока в одній зі своїх праць 1999 р., характеризує історіографічні праці з історії Церкви в Україні, «виокремив декілька концептуальних підходів до тлумачення історії православної церкви в Україні: російську великоцерковну концепцію, радянську атеїстичну, українську православну, українську греко-католицьку та українську християнську концепції», а інше своє дослідження цілком присвятив історіографії історії Православної Церкви в Україні у другій половині XIX ст., характеризує, зокрема, «історіографічний матеріал стосовно окремих проблем розвитку православної церкви» [142, с. 17-24].

Пізніше, 2019 р., дослідник Т. Пшеничний характеризував уже історіографію виключно УГКЦ за 1939–1991 рр., в розвитку якої спершу виокремив декілька напрямів – українську церковну історіографію, українську світську історіографію, радянську історіографію, українську зарубіжну історіографію, зарубіжну історіографію та сучасну українську історіографію, а відтак, з певних мотивів, також класифікував з певними відмінностями на українську діаспорну, радянську, зарубіжну та сучасну вітчизняну історіографічні традиції історії УГКЦ [169, с. 40-41, 62-100].

Отже, така загальна схема періодизації розвитку історіографії історії Церкви в Україні (або ж церковної історіографії) упродовж ХІХ – початку ХХІ ст., попри її умовний характер, дозволить з'ясувати загальні умови розвитку наукових досліджень цієї загальної проблематики, а відтак сфокусувати увагу на безпосередньому предметі нашого дослідження.

Розвиток історіографії проблеми історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ можемо умовно поділити на наступні періоди: перший – це час зародження і становлення наукових студій з історії УГКЦ в цілому й Галицького деканату зокрема, що датується ХІХ – початком ХХ ст.; другий – це час розвитку наукових досліджень у першій половині ХХ ст.; третій – це час співіснування і паралельного розвитку радянської та української діаспорної історіографічних традицій; четвертий – це час відродження, становлення й активного розвитку сучасної історіографії (з 1991 р.). Варто додати, що з окресленими періодами розвитку церковної історіографії прямо пов'язаний процес археографічного опрацювання та введення в науковий обіг історичних джерел, класифікація яких стане предметом нашої уваги в *підрозділі 1.2*.

Варто додати, що в сучасній вітчизняній історіографії історія окремих деканатів як напрям досліджень поступово виокремлюється в історіографічному дискурсі історії УГКЦ та інших традиційних християнських Церков України, про що свідчать, зокрема, праці таких

«теоретиків» цього напрямку досліджень як Іг. Скочиляса [...; ...], О. Прокоп'юк [167], а також «практиків» дослідницького напрямку, що проаналізували конкретні деканати, їх діячів або структуру, – Ір. Скочиляс [184; 185], Л. Купчик [117], Н. Мизака і А. Яремчука [137], О. Руснака [174], Р. Делятинського [54], Р. Скакуна [177], Т. Горан [42], Д. Вереди [25], Г. Казьмирчука [102], П. Кулаковського [116].

Початок нового, «наукового» етапу становлення української церковної історіографії в Галичині відомий діаспорний історик О. Оглоблин пов'язував з діяльністю у ХІХ ст. таких «світських і головно духовних» дослідників, як М. Гарасевич, Т. Захаріяевич, Д. Зубрицький, Я. Головацький, М. Малиновський, А. Добрянський, А. Петрушевич, І. Шараневич, Ю. Пелеш, І. Рудович, а також Наукового товариства імені Т. Шевченка, Львівської ставропігії, Василянського Чину і самого митрополита Андрея Шептицького та його однодумців [149, с. 20-21].

Серед величезного обсягу їхніх наукових досліджень у контексті досліджуваної нами проблеми Галицького деканату в структурі УГКЦ передусім варто згадати документальні публікації Д. Зубрицького з історії сільського духовенства Галичини ХVІІ–ХVІІІ ст., праці А. Петрушевича, зокрема фундаментальне дослідження «Зведений Галицько-Руський Літопис» (в 6-ти томах, 1874–1891), в якій вміщено короткі історичні нариси про окремі церкви деканату, й статтю «Історичні відомості про церкву св. Пантелеймона поблизу міста Галича» (1881), розвідку І. Шараневича «Нариси з історії церковних бенефіцій і світського духовенств в Галицькій Русі» (1902) [порівн.: 149, с. 20; 152, с. 180-181, 186]. Певний інтерес становить також публікація Я. Головацького «Львівська єпархія перед стома літами...» (1860), що ґрунтується на донесенні до Риму єпископа Лева Шептицького про стан єпархії у 1761 р. [152, с. 188].

Певним доповненням фрагментарних даних про окремі церкви та парафії Галицького деканату УГКЦ є відомості із двох енциклопедичних

видань: перше – це польськомовна публікація відомого краєзнавця А. Шнайдера «Енциклопедія до краєзнавства Галичини під оглядом історичним...» (1871, 1-ий том) [255; 136]; друге – це фундаментальне польськомовне видання Краківської Академії наук «Географічний словник Королівства Польського й інших слов'янських країв» (1880–1902) [295].

Поряд з краєзнавчими виданнями не менш важливим для розуміння контексту епохи історичного розвитку Галицького деканату є звертання до фундаментальної німецькомовної праці Ю. Пелеша «Історія Унії Руської Церкви з Римом від найдавніших часів до сьогодні» (1880), в якій проаналізовано, зокрема, становище і розвиток Львівської єпархії з часу інкорпорації Галичини до складу Австрійської імперії 1772 р. до відновлення Галицької митрополії 1807 р., а відтак Львівської митрополичої архієпархії – аж до кінця 1870-х рр. [256, s. 599-605, 672-683, 874-948]. Однак будь-яких фактів про структуру та історію деканатів Львівської архієпархії, звичайно, в праці Ю. Пелеша, як також більшості вище згаданих дослідників церковної історії не знаходимо.

Церковна історія в Галичині, слід відзначити, викликала значний інтерес істориків, згуртованих в Науковому товаристві імені Шевченка у Львові. Їхні публікації в «Записках НТШ» за 1892–1900 рр. присвячені проблематиці Берестейської церковної унії (актуалізовані відзначенням 300-літнього ювілею цієї історичної події), діяльності визначних ієрархів та деяким іншим аспектам історії Церкви в Україні. Проведений контент-аналіз бібліографії «Записок НТШ», яку упорядкували В. Майхер й О. Купчинський, дозволив виокремити лише декілька праць, присвячених історії Галицько-Львівської єпархії (1), Львівської греко-католицької єпархії / архієпархії (5) і Галицької митрополії (2); значно більше досліджень (20) було присвячено історії самого Галича та околиць [10, с. 54, 107, 126, 288, 293, 331, 393, 445, 579, 697, 708]. Цікавими для розуміння повсякденного життя греко-католицького духовенства також є публікації М. Зубрицьким 10-

ти документів про правове й економічне становище сільського духовенства у XVII–XVIII ст., А. Крушельницьким фрагментів щоденника пароха с. Росільна Богородчанського повіту о. Дуткевича за 1848–1850 рр. [152, с. 39]. Звичайно, ці публікації лише умовно можна екстраполювати у процесі дослідження Галицького деканату. Важливою для дослідження історії Галицького деканату УГКЦ є публікація польського історика В. Хотковського «Політична історія Церкви в Галичині за правління Марії Терези. Церва в Галичині 1772–1780», в додатку до якої вміщено список деканатів Львівської та Перемишльської греко-католицьких єпархій [152, с. 184].

Отже, короткий історіографічний огляд засвідчив, що в другій половині XIX – на початку XX ст., попри значний зріст наукових студій церковно-історичної проблематики взагалі, на жаль, історія Галицького деканату так і не стала предметом дослідження тогочасних істориків.

Українська церковна історіографія першої половини XX ст. була зосереджена переважно в Галичині й на еміграції в Європі та Америці, адже лише там, як справедливо зауважив О. Оглоблин, мала «змогу до 1939 р. більш-менш вільно розвиватися поза межами УРСР». Основними центрами церковно-історичних студій в Галичині стали Українське Богословське наукове товариство (УБНТ) і Львівська богословська академія (ЛБА), які очолив доктор богослов'я о. Йосиф Сліпий, а їхнім друкованим органом у 1923–1939 рр. став журнал «Богословія», а також Чин святого Василя Великого, який у 1924–1939 рр. видавав «Записки ЧСВВ» під редакцією доктора богослов'я о. Йосафата Скрутеня, і частково Наукове товариство імені Шевченка, яке у 1923–1939 рр. продовжувало видання «Записок НТШ» [149, с. 24]. У колі багатьох, менше чи більше відомих сьогодні, дослідників історії Церкви в цей міжвоєнний період розвитку церковної історіографії слід згадати таких як М. Чубатий, С. Томашівський, М. Андрусак, І. Крип'якевич, М. Бордун, О. Пріцак, В. Січинський, В. Залозецький, М. Голубець,

І. Свенцицький, В. Липинський, Т. Коструба, Р. Лукань, А. Іщак, Т. Галушинський, К. Королевський, М. Каровець, Г. Лакота та багато інших [149, с. 24-25]. Їхні наукові дослідження поступово розкривають все більше раніше невідомих сторінок історії Церкви в Україні, а найважливішим результатом є формування історіографічного концепту «Українська Церква», який в узагальнюючих працях М. Чубатого, С. Томашівського, В. Липинського, Т. Коструби та ін., звичайно ж, набуває конкретного змісту, зокрема, в описуванні локальної історії структур Греко-Католицької чи навіть Православної Церкви – єпархій, монастирів тощо, діяльності не тільки визначних церковних діячів – ієрархів, але й представників парафіяльного духовенства.

Так, К. Студинський в праці «Матеріали до історії культурного життя в Галичині» (1920), зокрема, подає життєписи ієрархів – митрополита Антіна Ангеловича, єпископа Івана Снігурського, митрополитів Михайла Левицького й Григорія Яхимовича [152, с. 181]. Історик І. Крип'якевич уклав перший каталог монастирів Галичини [152, с. 341]. Тим часом М. Бордун в «Записках НТШ» опублікувала серію статей «З життя українського духовенства Львівської єпархії в другій половині XVIII ст.» (1912, 1924) [152, с. 179]. Дослідник В. Радзикович у статті «Круг духовних зацікавлень українського священика на початку XIX століття» в журналі «Богословія» за 1938 р. на основі рукописної спадщини о. Степана Петрушевича описує рівень освіти та громадську діяльність греко-католицького духовенства [152, с. 192]. Ю. Дзерович у часописі «Нива» спершу «по гарячих слідах» у 1916 р. опублікував дві статті – «З днів московського наїзду» та «Матеріали до історії мартирології нашої Церкви в часі всесвітньої війни», що містить зокрема детальний список депортованого з Галичини до Росії греко-католицького духовенства, а згодом, у 1928–1929 рр., вже цілу серію статей під збірною назвою «Довоєнна праця нашого духовенства (на маргінесі книжки д-ра К. Левицького п. з. «Історія політичної думки Галицьких

Українців 1848–1914»» [152, с. 189]. Підсумовуючи огляд церковної історіографії першої половини ХХ ст., відзначимо, що знову ж таки, попри розширення проблематики наукових студій, історія Галицького деканату так і не стала предметом спеціального дослідження тогочасних істориків.

Розвиток української церковної історіографії в другій половині ХХ ст. відбувався в нових історичних умовах: з одного боку, в дискурсі радянської історіографічної школи, що сформувалася в тоталітарному суспільстві з атеїстичною ідеологією, а з іншого – в дискурсі української діаспорної історіографічної традиції, для якої характерною була свобода думки, але, на жаль, відчутною ставала відірваність від джерельної бази на батьківщині.

Розвиток церковної історіографії в УРСР апріорі виглядав би абсурдним явищем з огляду на історичні обставини, які сформувалися в умовах антирелігійної кампанії ще в 1930-х рр., але в період після Другої світової війни все ж набув специфічного характеру історіографічного дискурсу в дусі критики на кшталт «релігія – опіум для народу». У цьому ж контексті дослідження історії УГКЦ здобуло нові риси «ідеологічної боротьби» проти «експансії Ватикану» та «українського буржуазного націоналізму». Характеризуючи умови розвитку церковно-історичних студій в умовах радянського режиму, О. Оглоблин у 1968 р. прямо писав: «Антирелігійна політика советської влади фактично унеможливила будь-які наукові студії над історією Української Церкви, і цей стан існує й далі в УСССР, навіть поширившись після останньої війни на Західньо-Українські Землі. Ліквідація Української Автокефальної Православної Церкви, а головне Української Греко-Католицької Церкви (1945), закриття всіх церковно-наукових установ (починаючи з Київської Духовної Академії в 1920 році) і товариств, фактична заборона наукових студій над історією Церкви тощо – дослівно вигнали церковно-історичну науку за межі України й ізолювали її від архівних джерел, що залишилися на Батьківщині. За винятком дослідів у царині церковної археології, мистецтва й почасти історії церковного

землеволодіння та господарства майже всі інші студії й публікації в УССР, що так чи так торкалися Української Церкви та її історії, мають антинауковий, пропагандивно-атеїстичний характер. Це загальмувало загальний розвиток науки історії Церкви...» [149, с. 22-23].

Схожої думки дотримується й сучасний український історик Т. Пшеничний, який зазначає, що «історіографічна парадигма в Радянському Союзі щодо Української греко-католицької церкви ґрунтувалася на традиційному несприйнятті цієї конфесії, яке було сформоване ще в дореволюційний російський і міжвоєнній радянській історіографії... Відповідно до цього після приєднання західноукраїнських земель до складу Української РСР вивчення історії УГКЦ апріорі не могло бути об'єктивним, неупередженим. Про це свідчили численні звинувачення у бік її єпископату і духовенства як «посібників імперіалістів». Під час Другої світової війни в історичній літературі їй було навмисно накинуто образ колабораціоніста, зрадничі державних і церковних інтересів тощо. Останнє виходило із навмисно-сфабрикованого протистояння між РПЦ та УГКЦ, що толерувалося і підтримувалося на рівні державного уряду...» [169, с. 76-77].

Цілком погоджуючись з тезами цих двох дослідників, все ж таки спробуємо здійснити короткий аналіз радянської історіографії проблематики історії УГКЦ. Одним із перших радянських дослідників історії УГКЦ стали С. Даниленко та К. Дмитрук, співробітники КДБ, які брали активну участь в спланованій у Москві акції ліквідації та «возз'єднання» УГКЦ з РПЦ 1945–1946 рр. Водночас, як справедливо зауважив Т. Пшеничний, «у радянській історіографії простежується певна класифікація греко-католицької тематики, як об'єкта чи предмета дослідження. Йдеться, зокрема, про те, що інтенсивність виходу в Радянському Союзі наукових розвідок, присвячених УГКЦ, спостерігалася до 1946 р. Після Львівського псевдособору греко-католицька проблематика поступово втрачала актуальність, або ж навмисно депопуляризувалася, а відтак про неї продовжували писати лише в контексті

церковно-релігійних нарисів» [169, с. 78]. Серед багатьох інших радянських дослідників, які в дусі офіційної пропаганди продовжували писати про УГКЦ, слід згадати ще таких як В. Маланчук, М. Коваленко, П. Петляков, Н. Варварцев, М. Болдижар, А. Біскуп, А. Шиш, В. Беляєв, Я. Бохенський, С. Возняк та багато інших [169, с. 79-80, 271-272, 274].

Уникаючи надалі надмірної деталізації аналізу радянської історіографії, що виходить поза предмет нашого дослідження, змушені констатувати, що проблема історії УГКЦ в цілому й зокрема Галицького деканату в радянській історіографії не набула належної розробки взагалі.

Українська церковна історіографія історії УГКЦ в умовах діаспори після Другої світової війни не стільки втратила первинну джерельну базу, передусім архівну (частину архівних фондів і бібліотек вдалося перевезти і зберегти на еміграції), скільки здобула нові можливості для бурхливого розвитку. Головний осередок греко-католицької церковної історіографії зосередився в Римі, де розгорнули свою наукову діяльність Чин святого Василя Великого (ЧСВВ) та Українське Богословське Наукове Товариство (УБНТ), а з приїздом після заслання митрополита Йосифа Сліпого 1963 р. – також заснований ним Український Католицький Університет імені св. Климента Папи (УКУ). Вже з 1949 р. вдалося відновити видання журналів «Богословія» та «Записки ЧСВВ», а невдовзі зусиллями протоархимандрита ЧСВВ А.-Г. Великого та його співробітників – розгорнути фундаментальну науково-археографічну, дослідницьку й видавничу діяльність, результатом якої, зокрема, стало видання серії документальних збірників на основі матеріалів із архівів Ватикану щодо історії Української Церкви з кінця XVI до середини XX ст. [149, с. 26; 158, с. 10-12]. Водночас слід згадати найбільш визначних діаспорних дослідників історії УГКЦ, основні ідеї яких так чи інакше ретранслюються (іноді спростовуються або коригуються на основі нововідкритих джерел) в сучасній вітчизняній історіографії. До них належали, крім вище згаданих А.-Г. Великого та І. Патрила, зокрема, також

І. Назарко, І. Нагаєвський, В. Ленцик, А. Пекар, М. Ваврик, І. Хома, Б. Курилас, П. Ісаїв та інші [149, с. 26-27; 169, с. 65-71]. В контексті досліджуваної нами проблеми історії Галицького деканату УГКЦ, слід підкреслити, їхні праці лише допомагають реконструювати загальне історичне тло розвитку УГКЦ в конкретну історичну епоху чи період, а вже згодом перейти до конкретних студій.

Значно кориснішими для дослідження історії Галицького деканату УГКЦ є серія видань НТШ за кордоном під узагальненою назвою «Український архів», здійснених у 1970-х – 1980-х рр. діаспорними науковцями та громадськими діячами у формі «історико-мемуарних збірників», які ми вже частково згадували у підрозділі 1.2, присвяченому характеристиці джерельної бази. Серед них особливої уваги заслуговує історико-мемуарний збірник «Альманах Станиславівської Землі», у першому томі якого, опублікованому 1975 р., вміщено, зокрема, біографічні нариси священників о. І. Блавацького, о. М. Ганушевського, о. В. Ільницького, о. К. Кульчицького, о. Р. Лободича, о. І. Фіголя, а також матеріали з історії містечок і сіл з короткими даними про місцеві церкви та духовенство [1, с. 638-641, 645-648, 653-655, 661-662, 665-666, 689-690, 695-729, 756-766]; а в другому томі, що побачив світ 1985 р., – в окремому розділі «На службі Бога і Батьківщині» опубліковано біографії ієрархів і священників, а в розділах про міста і села Станиславівщини – такі ж епізодичні відомості про «локальну церковну історію» [2, с. 373-425, 465-723].

Додаткові матеріали про священників, які провадили душпастирську та громадську діяльність в Галицькому деканаті деякий час, а згодом перейшли на інші місця служіння, можна також здобути з інших історико-мемуарних збірників, таких як «Бойківщина. Монографічний збірник матеріалів про Бойківщину з географії, історії, етнографії і побуту», «Бучач і Бучаччина. Історико-мемуарний збірник», «Городенщина...», «Дрогобиччина – Земля Івана Франка...», «Збаражчина...», «Яворівська Земля – Яворівщина

Краковеччина...», «Надбужанщина, Сокальщина, Белзчина, Радехівщина, Каміначчина, Холмщина і Підляшшя...», «Ярослащина і Засяння...», «Підгаєцька Земля...», «Теребовельська Земля...», «Чортківська округа...», «Шляхами Золтого Поділля...», «Комарно і Рудки та околиця», «Рогатинська Земля...», «Стрийщина...» [153, с. 126-130; 154, с. 154-161]. Окремі епізоди історії УГКЦ досліджуваного періоду, особливо біографії її окремих діячів можна реконструювати й уточнити також на основі фундаментального науково-довідкового видання «Енциклопедія українознавства» (в 10-ти томах), підготовленого за редакцією В. Кубійовича й опублікованого в 1955–1995 рр. [81].

Особливої уваги заслуговують наукові публікації ще одного діаспорного дослідника – Д. Блажейовського, який в серії різних, переважно археографічних або статистично-документальних публікацій з історії Української Церкви [153, с. 39-40, 77, 231, 242; 154, с. 33-35, 65, 124, 236], так би мовити, започаткував новий напрям досліджень – історію організаційної структури Церкви взагалі й окремих єпархій зокрема [11; порівн.: 199]. У контексті дослідження історії Галицького деканату УГКЦ найважливішими є дві археографічні праці Д. Блажейовського – «Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944)» (у 2-х томах) та «Історичний шематизм Станиславівської єпархії... (1886–1938)» [12; 13; 14; 15]. У цих археографічних статистичних збірниках, що сформовані на основі оригінальних видань «Шематизмів...», опрацьованих дослідником у бібліотеках Ватикану, виокремлено дані про Галицький деканат, його деканів та склад парафій, детально описано дані про кожен парафію та біографічні довідки про кожного священника. Саме тому можемо стверджувати, що саме цими працями Д. Блажейовського фактично започатковано дослідження Галицького деканату в структурі УГКЦ.

Таким чином, проведений аналіз української діаспорної історіографії засвідчив, що її представники доклали максимум зусиль для збереження та

подальшого розвитку церковно-історичних студій. Окрім фундаментальних наукових видань діаспорних дослідників, важливе значення мала серія «науково-популярних» видань історико-мемуарних збірників, які класифікуємо «подвійно» як історичні та історіографічні джерела. Археографічні статистичні збірники Д. Блажейовського закладають основу для розробки проблеми історії Галицького деканату УГКЦ.

Розглянемо детальніше досягнення сучасної вітчизняної, діаспорної та зарубіжної історіографії проблеми історії УГКЦ, в контексті якої спробуємо виокремити окремі епізоди, що стосуються історії Галицького деканату. Сучасну історіографію історії УГКЦ ми умовно поділили на декілька періодів: перший – це перша половина 1990-х рр., другий – це друга половина 1990-х – початок 2000-х рр., третій – це 2010-ті – 2020-ті рр., кожен з них характеризують певні якісні зміни в наукових дослідженнях.

Відродження української церковної історіографії розпочинається вже з проголошенням незалежності України 1991 р. та спершу було тісно пов'язано з активними процесами відродження і бурхливого розвитку структур УГКЦ, а також православ'я (УАПЦ, УПЦ КП, УПЦ МП) і протестантизму. Очевидно, релігійне відродження початку 1990-х рр. в Україні до певної міри «спровокувало» серед наукової спільноти істориків, філософів і релігієзнавців поглиблення наукових досліджень не тільки загалом феномену релігії, але й деталізації історичного розвитку кожної конкретної конфесії. У цей період, який умовно датуємо 1991–1996 рр., спостерігається відновлення інтересу до історії Церкви в Україні в контексті загальної історії України, зокрема, в контексті суспільно-політичних подій, державотворчих процесів і формування української нації упродовж XIX – XX ст. Все це обумовило перевагу на перших порах популярних і науково-популярних публікацій з історії Церкви в Україні, таких, як публіцистична розвідка В. Іванишина [92], сприяло перевиданню та поширенню в наукових колах досягнень української

діаспорної історіографії, наприклад, праць А.-Г. Великого [24], С. Мудрого [141], Г. Лужницького [132], Ю. Федоріва [198], В. Ленцика [129].

Водночас поступово і паралельно відбувався перехід до науково-критичного осмислення основних проблем церковної історіографії, пов'язаного, зокрема, з науковими дослідженнями І. Паславського, П. Панченка, Ю. Калініна, В. Лубського, Л. Василенка, К. Панаса, а також пошуку та здійснення археографічних публікацій історичних джерел з історії УГКЦ, які 1996 р. започаткував В. Сергійчук. Вагомий внесок у відродження церковної історіографії на нових методологічних засадах зробив заснований з ініціативи Б. Гудзяка у 1992 р. Інститут історії Церкви Львівської богословської академії (ІЩ ЛБА, нині в структурі Українського католицького університету), який реалізував науково-дослідний проект «Образ сили духу: жива історія підпілля Української Греко-Католицької Церкви 1946–1989 рр.». Важливим науковим форумом, який сприяв розвитку церковної історіографії, стала започаткована 1991 р. Інститутом історії Церкви ЛБА, Львівським музеєм історії релігії та Відділенням релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України щорічна міжнародна наукова конференція «Історія релігій в Україні» [169, с. 83-86; 46, с. 99-110; 35, с. 179-190; 36, с. 185-199; 104, с. 3-16]. Такий бурхливий процес відродження і розвитку української церковної історіографії у першій половині 1990-х рр. сприяв не тільки інтенсивному збільшенню кількості наукових досліджень історії УГКЦ, але поступовій диференціації, розгалуженню їх тематики.

Особливу увагу сучасних вітчизняних дослідників привернула проблема місця та ролі УГКЦ, її ієрархії та духовенства в українському національному русі XIX – першої половини XX ст., актуалізована, зокрема, ґрунтовними розвідками українсько-американського діаспорного історика І.-П. Химки [201, с. 73-107; порівн.: 169, с. 153-154], а також проблема насильної ліквідації УГКЦ 1945–1946 рр. та розвитку «катакомбної Церкви»

у 1946–1989 рр., яку ґрунтовно представив у своїх працях українсько-канадський діаспорний історик Б. Боцюрків [17; 18, с. 123-164].

Разом з тим, слід зауважити, досліджувана нами проблема історії Галицького деканату в структурі УГКЦ в сучасній вітчизняній історіографії першої половини 1990-х рр. окремо не порушувалася. Проте окремі аспекти проблеми, зокрема історії деяких парафій Галицького деканату, слід зауважити, вже стали предметом вивчення. Так, дослідники М. Бандрівський, Ю. Лукомський і Р. Сулик у 1993 р. присвятили дві колективних статті дослідженню історії Успенського собору в Галичі [154, с. 152].

Другий період розвитку сучасної української церковної історіографії, умовно датований 1996–2010 рр., характеризується поглибленням наукової розробки проблематики історії Церкви в Україні, що проводиться за декількома напрямками. В цей період активно розгортаються проекти археографічних публікацій джерел, зокрема, збірників пастирських листів та інших матеріалів з львівських архівів про діяльність митрополита Андрея Шептицького (за редакцією А. Кравчука і О. Гайової), документів органів радянської безпеки з розсекречених фондів архівів СБУ про насильну ліквідацію УГКЦ 1946 р., про митрополитів Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого (під редакцією В. Сергійчука) тощо [169, с. 376-379]. З середини 1990-х рр. розпочинаються захисти перших дисертаційних досліджень на церковно-історичну проблематику. Водночас продовжується розвиток наукових інституцій – Інституту історії Церкви ЛБА/УКУ, Львівського музею історії релігій та ін., співробітники яких реалізували різні наукові проекти дослідження історії УГКЦ, а також проведення серії наукових конференцій міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів на церковно-історичну проблематику, серед яких найбільш відомою залишалася міжнародна конференція «Історія релігій в Україні», формуються перші серійні збірники наукових праць з церковної історії («Ковчег: збірник з

церковної історії» у м. Львів, науковий вісник «Добрий Пастир...» у м. Івано-Франківськ й інші).

Серед широкого спектру наукових напрацювань вітчизняних дослідників (істориків, релігієзнавців і навіть богословів) середини 1990-х–2000-х рр. необхідно виокремити ті, що стосуються передусім інституційної історії УГКЦ, її регіональних аспектів, а також біографістики ієрархії та духовенства. Вважаємо, що основу для дослідження історичного розвитку організаційних структур УГКЦ, окрім публікацій Д. Блажейовського, заклала також праця Ю. Федоріва «Організаційна структура Української Церкви», в якій автор проводить історико-канонічний аналіз проблеми [199].

Згодом цю традицію інституційно-організаційної історії УГКЦ продовжив історик Я. Стоцький, який у своїх працях спершу розглядав проблеми відродження і структурування УГКЦ у 1988–1999 рр., долю чернецтва, духовенства і парафій на початковому етапі підпілля УГКЦ та історію монастиря Василян в Бучачі [187; 188, с. 283-293; 189, с. 44-57], а згодом розробив методологічні основи дослідження комплексної історії єпархій, парафій і монастирів [190, с. 221-226], яку відтак практично реалізував під час підготовки за благословенням ієрархів УГКЦ Василя Семенюка і Дмитра Григорака сучасних видань історико-статистичних збірників «Тернопільсько-Зборівська архієпархія УГКЦ. Парафії, монастирі, храми. Шематизм» та «Бучацька єпархія УГКЦ. Парафії, монастирі, храми. Шематизм» [22; 193]. Так само задля об'єктивності реконструкції сучасного історіографічного процесу слід згадати, що одним із перших сучасних вітчизняних дослідників інституційно-організаційної історії УГКЦ був В. Полєк, автор науково-популярного нарису історії Станиславівської / Івано-Франківської єпархії УГКЦ [159], за ініціативою якого спільно з редактором часопису «Нова Зоря» І. Пелехатим та з благословення владики Софрона Дмитерка у 1995 р. було опубліковано один з перших в незалежній Україні історико-статистичних збірників УГКЦ на зразок тих, що виходили до

1938 р. [247]. Власне, тут слід підкреслити, що останнє видання є одним із основних історичних джерел для реконструкції розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ на сучасному етапі, у 1991–2022 рр.

На початку 2000-х рр. у середовищі науковців поступово зростає інтерес до інституційної історії УГКЦ, що відображається також в інших формах досліджень – статтях, монографіях, дисертаціях тощо. Так, дослідник А. Ковальчук розглядав проблеми історичного розвитку адміністративно-територіальної організації УГКЦ в ширшій ретроспективі, з часу Берестейської унії до початку XXI ст. [75, с. 82-83; 109, с. 118-120]. Проблема організаційної структури УГКЦ у період німецької окупації 1941–1944 рр. стала предметом аналізу в дослідженнях О. Сурмач [191, с. 364-369; 192]. Сучасний стан та перспективи розвитку організаційної структури єпархій і деканатів УГКЦ у Львівській області привернули увагу О. Кучабського, який навіть пропонував оптимізувати структуру УГКЦ відповідно до адміністративно-територіального устрою України, беручи за основу «не кількість діючих релігійних громад, а локальні системи розселення» [126]. У контексті інституційної історії УГКЦ особливу увагу істориків привертала історія чернецтва. Так, історик П. Шкраб'юк досліджував спершу історію Крехівського монастиря [250], а відтак цілого Чину святого Василя Великого в Україні [251].

Поступово розроблялася також проблема історичного розвитку організаційної структури Станіславівської (з 1962 р. – Івано-Франківської) єпархії УГКЦ. Так, історик І. Андрухів спершу розглядав питання насильної ліквідації УГКЦ в Станіславській області у 1945–1961 рр. [4], відтак розширив хронологічні рамки дослідження проблеми релігійного життя на Прикарпатті у 1944–1990 рр. [5; 7], а потім спільно з О. Лисенком та І. Пилипівим підготував колективну монографію про Станіславську (Івано-Франківську) єпархію УГКЦ, в якій проаналізував передумови заснування, історію її становлення та розвитку з кінця XVIII до початку XXI ст. [6]. У

цьому колективному дослідженні вже містяться епізодичні згадки про Галицький деканат, який тимчасово перебував у структурі Станиславівської єпархії у 1885–1891 рр., а після легалізації УГКЦ 1989 р. знову перейшов до складу Івано-Франківської єпархії УГКЦ. Окремі аспекти інституційної історії УГКЦ у 2006 р. стали предметом дослідження деяких учасників ювілейної наукової конференції, присвяченої 70-літтю археологічного відкриття і 850-літтю заснування Галицького кафедрального собору, під назвою «Християнська спадщина Галицько-Волинської держави». Однак сама проблема історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ не стала предметом досліджень учасників цієї конференції [202].

Водночас на початку 2000-х рр. спостерігається тенденція до поступового виокремлення проблеми історії окремих деканатів, в тому числі й Галицького деканату, у контексті розвитку наукових досліджень інституційної історії УГКЦ. Значним стимулом для цього історіографічного процесу стали дослідження історика І. Сковчиляса, який спершу розпочав джерелознавчі студії протоколів генеральних візитацій Львівської унійної єпархії 1730–1733 рр. [181; 182], а згодом поступово перейшов до аналізу історичного розвитку організаційних структур цієї ж єпархії у XII–XVIII ст., в контексті якого виокремив наукову проблему розвитку адміністративно-територіального поділу на намісництва (протопопії-офіціалати) і деканати [178, с. 149-169; 179, с. 55-91; 180]. Таким чином, дослідницькими зусиллями І. Сковчиляса вдалося виокремити наукову проблему історичного розвитку деканатів як одного з напрямків перспективних досліджень церковної історіографії. Згодом проблему історичного розвитку структур Львівської унійної єпархії у XVIII ст. ґрунтовно розробив у формі монографічного дослідження В. Говгера [38].

Разом з інституційною історією в сучасній вітчизняній церковній історіографії на початку 2000-х рр. набувають поширення ще декілька проблемних напрямів досліджень, що ґрунтуються на нових, частково

запозичених із західної гуманітаристики методологічних засадах, таких як «історія повсякденності», «історія ідей», «усна історія», біографістика тощо. Так, дослідниця Н. Колб детально проаналізувала проблеми матеріального становища і соціального статусу греко-католицького духовенства, впливу інституту патронату церков на заміщення душпастирських посад, матеріального забезпечення вдів і сиріт по священниках, форми самоорганізації духовенства, його господарсько-економічну, національно-просвітницьку й культурну діяльність [93, с. 205-207; 110]. Дослідник Н. Кісь вивчав проблеми впливу Греко-Католицької Церкви на українську національну ідентичність, впливу ідей візантинізації й «очищення обряду» на саму ГКЦ та участі духовенства в громадсько-політичному житті [93, с. 205]. Дослідниця І. Орлевич в контексті ідеології національного руху українців розглянула питання відносин ієрархії та окремих священників ГКЦ з москвофільським рухом [93, с. 207-211].

Таким чином, інтенсивний розвиток сучасної української церковної історіографії в другій половині 1990-х – на початку 2000-х рр., що розгорнувся на нових методологічних засадах, сприяв диференціації наукових досліджень, а внаслідок цього – виокремленню із загального контексту проблематики історії УГКЦ інституційної історії, а відтак і постановці наукової проблеми історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ.

Новітній етап розвитку сучасної української церковної історіографії, умовно датований 2010–2020-ми рр., характеризується значною динамікою. Передусім спостерігається величезна розмаїтість наукових досліджень як за тематичним спрямуванням (за хронологією – від хрещення Русі-України до сучасності, за проблематикою – від розвитку церковних інституцій до біографістики тощо), так і за їх формою (у вигляді дисертацій кандидата і доктора наук, монографій, наукових статей, збірників тез конференцій, археографічних публікацій джерел, підручників і посібників тощо). В цей

період вже сформувалося ціле покоління вітчизняних дослідників історії Церкви (з науковими ступенями кандидата та доктора наук з наукових спеціальностей «Історія України», «Всесвітня історія», «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни», «Релігієзнавство», «Культурологія»), водночас продовжується підготовка науково-педагогічних кадрів за новими науковими спеціальностями (такими як «Історія та археологія», «Релігієзнавство», «Богослов'я»).

Важливою рисою розвитку сучасної церковної історіографії в Україні є стабільний розвиток і навіть заснування нових спеціальних науково-дослідних інституцій (таких як Інститут історії Церкви УКУ, Львівський музей історії релігій, Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, НДІ історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, окремих спеціалізованих кафедр релігієзнавства та/або богослов'я у понад десяти ВНЗ/ЗВО України, таких як Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київський національний університет імені Т. Шевченка, Український католицький університет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний університет «Острозька академія», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Університет Короля Данила та ін.).

Окремої уваги «церковного історіографа» заслуговує широкий спектр наукових форумів – конференцій різного рівня (місцевих, регіональних, всеукраїнських і міжнародних) та різного тематичного спрямування, від традиційних (як міжнародна конференція «Історія релігій в Україні», всеукраїнська конференція «Православ'я в історії України») до ювілейних і тематичних (з надзвичайно широким спектром назв).

Позитивною тенденцією розвитку вітчизняної церковної історіографії є заснування та розвиток декількох спеціалізованих в галузі історії Церкви наукових журналів чи збірників статей, серед яких слід згадати два видання,

що здобули категорію «Б» у Переліку фахових наукових видань України, – це «Історія релігій в Україні. Науковий щорічник» та «Українське релігієзнавство», а також «звичайні» наукові видання, як-от «Наукові записки Українського католицького університету. Історія» та «Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія».

На сучасному етапі продовжується розвиток досліджень інституційної історії УГКЦ у поєднанні з суміжними напрямками [43, с. 239-260; 104, с. 3-16], в контексті якої виокремлено проблему історичного розвитку деканатів як елементу організаційної структури. Відтак, тут заслуговують на увагу, зокрема, дослідження Ю. Стецика про василіянське чернецтво Перемишльської єпархії в другій половині XVIII ст. [186], В. Ададунова про відновлення Галицької митрополії у 1807–1808 рр. [200], Н. Колб про парафіяльне духовенства ГКЦ в Галичині наприкінці XIX ст. [110], А. Заярнюка та В. Расевича про греко-католицьке духовенство Галичини в часі Першої світової війни [91, с. 160-192], Т. Бублика про духовенство Львівської архієпархії ГКЦ під час першої «радянізації» Галичини у 1939–1941 рр. [19; 20, с. 58-71], К. Будз про стратегії розвитку УГКЦ у підпіллі у 1946–1968 рр. [21], А. Бабинського про історичний розвиток структур УГКЦ від Берестейської унії до сучасності [9]. Окремі аспекти організаційної структури у контексті розвитку партикулярного права УГКЦ проаналізував О. Левицький [128, с. 46-83]. Богословські аспекти проблеми розвитку організаційних структур УГКЦ в період підпілля 1946–1989 рр. ґрунтовно досліджував І. Говера [39; 40]. Окремі аспекти інституційної історії УГКЦ у 2022 р. стали предметом дослідження авторів колективної монографії «Нариси історії УГКЦ» (в 2-х томах) [144; 145]. Значну кількість біографічних довідок про греко-католицьких священників вміщено у фундаментальному виданні «Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія» (в 4-х томах) [86; 87; 88; 89].

Окремий спектр досліджень інституційної історії УГКЦ становлять студії з історії окремих єпархій. Так, історію Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії у ХІХ – на початку ХХІ ст. досліджували, крім раніше згадуваних науковців, також В. Війтишин [27, с. 9-31], І. Гавриш [30], Р. Делятинський [53–59], І. Пилипів [155; 156; 157].

Разом з тим, мусимо констатувати, попри значні досягнення в розвитку сучасної церковної історіографії, окрім постановки наукової проблеми історії деканатів як елементу інституційної історії структур УГКЦ, так і не здійснено виокремлення проблеми історії Галицького деканату в структурі УГКЦ. Лише П. Сіреджук в окремій ґрунтовній науковій статті здійснив першу спробу реконструкції церковно-парафіяльної мережі Галицької землі в ХІV–ХVІІІ ст. [176, с. 86-133]. Так само зосередженими на переважно на церковній історії доби Середньовіччя та Нового часу стали праці авторів збірника «Духовна спадщина Давнього Галича» [79]. Відтак, зважаючи на всі ці обставини, вважаємо, що добрим прикладом для творчого наслідування у процесі дослідження проблеми історичного розвитку Галицького деканату може стати колективна монографія Н. Мизака та А. Яремчука з історії Буковинського деканату УГКЦ [137].

Отже, підсумовуючи аналіз історіографії, можемо констатувати, що історичний розвиток Галицького деканату ще не став предметом окремого спеціального дослідження, натомість виявлені публікації стосуються переважно окремих аспектів цієї проблеми – історії Львівської архієпархії та Станиславівської єпархії, в контексті яких показано місце Галицького деканату в структурі УГКЦ, а також історії окремих парафій, що входили до складу Галицького деканату, та діяльності окремих представників його духовенства.

1.2. Джерельна база дослідження

Історичні джерела в джерелознавчій науці класифікують за різними ознаками, за типами і видами [95, с. 96-97, 108]. Однак серед них найбільш поширеною є класифікація передусім писемних джерел, зважаючи на їх характер, зміст і форму, за якою виокремлюють «документальні та оповідні писемні джерела, а серед них такі основні різновидності: актові, справочинні (діловодні), статистичні документи, мемуаристика (спогади), листи, щоденники, наукову, науково-інформаційну, науково-популярну і навчальну літературу, художні твори, періодичну пресу», при цьому, як підкреслює Я. Калакура, «література виступає в ролі джерела особливого призначення: історичного й історіографічного» [95, с. 110]. Враховуючи ці види класифікації, спроектовані на хронологічні межі, періодизацію та конкретно-історичні умови історичного розвитку об'єкта нашого дослідження – Галицького деканату в структурі УГКЦ, проведемо короткий аналіз виявлених джерел з досліджуваної проблеми.

Історія Галицького деканату в структурі УГКЦ, слід зауважити, виходить поза окреслені нами хронологічні межі, так би мовити, ще «вглиб століть», адже, як встановив дослідник В. Говгера, якщо конкретний перелік деканатів Львівської єпархії до початку XVIII ст. залишається невідомим через брак історичних джерел, то перший такий офіційно укладений перелік, датований 1701 р., вже містить відомості про Галицький деканат, до якого належали 29 парафій. Основним джерелом для реконструкції відомостей про «початок історії» Галицького деканату УГКЦ, за даними цього дослідника, є матеріали архіву Конгрегації пропаганди віри в Римі, використані та опубліковані польським дослідником Л. Беньковським, каталог церков Львівської єпархії, складений 1701 р. єпископом Йосифом Шумлянським та опублікований пізніше, 1967 р., у збірнику «Monumenta Ucrainae historica», а також рукописний документ з Національного музею у Львові імені Андрея

Шептицького (НМЛ, Ркл-144), опрацьований дослідником І. Скочилясом [38, с. 111-112]. Наступні згадки про Галицький деканат упродовж XVIII ст., як зазначає В. Говгера, можна реконструювати за матеріалами реєстрів катедратика Львівської єпархії за 1721 р., за 1747–1755 рр. й за 1760 р., протоколів генеральних єпископських візитацій парафій 62-х деканатів Львівської єпархії за 1726–1734 рр., котрі зосереджені переважно у згаданому Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького й опрацьовані та частково опублікованих дослідником І. Скочилясом [38, с. 112-113; 180]. Таким чином, можемо констатувати, що «початки історії» Галицького деканату достатньо добре відображені у збережених історичних джерелах XVIII ст., які можна класифікувати, як правило, як діловодні та/або статистичні документи церковного походження.

Черговий етап історичного розвитку Галицького деканату УГКЦ, що розпочинається з інкорпорації Галичини до складу Австрійської імперії 1772 р. та пов'язаний із реорганізацією структури Київської Унійної Церкви, що завершилась проголошенням Галицької митрополії 1807–1808 рр., і становленням її нової самоназви – «Греко-Католицька Церква» з 1773 р., а відтак продовжується фактично аж до насильної ліквідації УГКЦ на Львівському псевдо-соборі 1946 р., має власну значну джерельну базу, що характеризується певною різноманітністю.

Одним із перших історичних джерел австрійського періоду стала Йосифінська та Францисканська метрики – комплекс документів, що сформувався внаслідок проведення урядом Габсбургів податкової та інших реформ в коронному краї Галичини упродовж 1785–1820 рр. Сформований внаслідок цих реформ поземельний кадастр містив, зокрема, й відомості про землі та будівлі, що перебували у власності Греко-Католицької Церкви [101, с. 5-14]. Однак використання таких історичних джерел як Йосифінська (1785–1788) та Францисканська (1819–1820) метрики, які можна віднести до статистичних матеріалів, для дослідження історії Галицького деканату Греко-

Католицької Церкви цього періоду може бути корисним лише для реконструкції матеріальної бази усіх парафій деканату.

Другим комплексним історичним джерелом, який дозволить реконструювати історичний розвиток Галицького деканату УГКЦ, є офіційне видання збірника «Шематизм всього кліру Львівської греко-католицької єпархії», що був започаткований 1832 р. й продовжуваний, звичайно, з деякими перервами через події Першої світової війни, інкорпорації Східної Галичини до складу Польщі та Другої світової війни, аж до 1944 р. [257–290; 210–240], на зразок подібних офіційних збірників – «шематизмів» цілого коронного краю Галичини і Володимирії (до 1918 р.). Умово це джерело можна класифікувати як періодичний збірник статистичних матеріалів, який, однак, на думку Р. Делятинського, містить також елементи наративного (розповідного) джерела, а в окремих його випусках навіть наявні опубліковані додаткові офіційні документи [57, с. 25-28]. До цього ж комплексу джерел належить також «Шематизм всього кліру Станиславівської греко-католицької єпархії» (1886–1938), у випусках якого за 1886–1891 рр. наявна інформація про Галицький деканат в період його тимчасового перебування в структурі Станиславівської єпархії Галицької митрополії УГКЦ [241–246; 291–294].

Використання цього комплексу історичних джерел дозволить дослідникам не тільки з'ясувати місце Галицького деканату в структурі УГКЦ упродовж 1832–1944 рр., але й значною мірою описати його історичний розвиток, охарактеризувати особовий склад деканального уряду (в складі декана, віце-деканів, ординаріатських комісарів у шкільних і сервітутових справах, префектів каси Вдовичо-сиротинського фонду) та парафіяльних урядів (парохів, сотрудників, експозитів, катехитів), реконструювати розвиток кожної парафії на основі наявних даних про місцеві церкви (роки їх заснування, посвячення, руйнування і відбудови), патронів церков, церковні товариства (звичайні братства чоловіків і жінок,

братства тверезості, Апостольство молитви тощо) конфесійний склад населення (тут фіксували чисельність не тільки греко-католиків, але й римо-католиків та іудеїв), частково розкрити участь духовенства в національному русі на основі епізодичних згадок про їх участь в місцевому самоврядуванні (як депутатів Галицького сейму, членів повітових органів влади, зокрема шкільних комісій) та існуючі у парафіях місцеві осередки культурно-просвітницьких й економічних товариств («Просвіта», т-ва імені М. Качковського, кооперативи, позичкові каси системи Райффайзена тощо), економічну базу парафії (наявність церковних «ерекціональних» земель, обсяги виплат «конгруї» священникам з Релігійного фонду), наявність освітніх закладів (народних, приватних і державних шкіл, як правило, ланки загальної середньої освіти), а також приналежність населеного пункту не тільки до деканату (за церковним адміністративно-територіальним поділом), але й до повіту та/або округу (за державно-політичним адміністративно-територіальним поділом). Отже, такий вид джерел як «Шематизми...» має значний інформаційний потенціал для дослідження проблеми історії Галицького деканату в структурі УГКЦ.

Третя група історичних джерел складається з офіційної «Метрики кліру Станиславівської єпархії», датованої 1887–1944 рр., що зберігається у фонді 504 Державного архіву Івано-Франківської області [60–65]. За її матеріалами можна реконструювати біографічні довідки священників Галицького деканату в період його перебування в структурі Станиславівської єпархії у 1886–1891 рр. Значний інформаційний потенціал містять також детальні «Списки парафій на території Галичини», сформовані у 1886, 1887 і 1888 рр., що зберігаються у фонді 146 Центрального державного історичного архіву України у м. Львові [204; 205; 206].

Четверту групу джерел становлять офіційні періодичні видання УГКЦ, такі як «Львівський архиєпархіальний вісник» за 1891–1939 рр. [134], «Вісник Станиславівської єпархії» за 1886–1891 рр. [28], в яких міститься

інформація про призначення й зміни в складі деканального уряду, заміщення вакантних душпастирських посад і переміщення священників, пожертви на будівництво церков та громадські інституції священників Галицького деканату, нововисвячених священників тощо. До цієї ж групи необхідно додати також інші періодичні видання XIX – першої половини XX ст., які містять епізодичні публікації про діяльність окремих священників Галицького деканату. Серед них варто виокремити такі періодичні видання, як друкований орган народовського табору, а згодом УНДП – УНТП – УНДО часопис «Діло» (1880–1939) [119–125], москвофільський часопис «Галичанин» (1893–1913) [118], церковні періодичні видання – часописи «Руський Сіон» (1871–1884), «Галицький Сіон» (1880–1882), «Душпастир» (1887–1898), «Нива» (1904–1939) та інших, в яких містяться епізодичні публікації про життя та діяльність окремих священників Галицького деканату [114].

Чергову, п'яту групу історичних джерел з історії Галицького деканату в структурі УГКЦ у XIX – першій половині XX ст. складають матеріали листування між митрополичим ординаріатом і консисторією Львівської архиєпархії та парафіяльними урядами з питань заміщення вакантних душпастирських посад, матеріальної допомоги духовенству та священничим вдовам і сиротам, направлень на навчання до духовної семінарії, конкурсних екзаменів тощо, які на сьогодні зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАУЛ), зокрема таких як фонд 201 «Греко-католицька митрополича консисторія, м. Львів», фонд 358 «Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр), граф, митрополит Галицький...» та фонд 408 «Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів» [76], а також подібного характеру листування парафіяльних урядів Галицького деканату з єпископською консисторією в Станиславові, що знаходяться в ДАІФО у фонді 504 «Єпископська консисторія в Станиславові» [80].

Окрему, шосту за чергою, специфічну групу історичних джерел становлять мемуари. Серед них заслуговує на особливу увагу історико-мемуарний збірник «Альманах Станіславівської Землі», видання якого започатковане в діаспорі, а відтак здобуло прихильників і продовження на батьківщині [1; 2; 3]. Матеріали цього видання у трьох томах можна класифікувати як приклад не тільки історичного джерела – мемуаристики, але й історіографічного джерела, оскільки в ньому вміщені й наукові дослідження. Ще одним видом історичних джерел, що стосуються проблеми нашого дослідження, є узагальнена краєзнавцями інформація про пам'ятки історії та культури Івано-Франківської області [151], де містяться згадки як про окремих священників, так і парафії Галицького деканату УГКЦ.

Таким чином, увесь вище описаний комплекс історичних джерел, що стосується періоду історичного розвитку Галицького деканату наприкінці XVIII – у першій половині XX ст., дозволить історикам повною мірою реконструювати цю сторінку історії Церкви.

Наступні періоди історії Галицького деканату в структурі УГКЦ – час існування в умовах «катакомбної Церкви» або підпілля (1946–1989) та відродження й активного розвитку (1989–2022) – мають окрему, менше чи більше репрезентативну вибірку джерел, яка суттєво відрізняється від попереднього періоду та класифікується на різні групи джерел.

Так, слід визнати, що період розвитку Галицького деканату в умовах «катакомбної Церкви» (1946–1989), зважаючи на особливі конкретно-історичні умови того часу (з боку органів радянської влади спостерігається постійне прагнення показати «цілковиту ліквідацію залишків уніатизму», а з боку «катакомбної» УГКЦ – мінімізувати ризики арештів через виявлені документи підпільних структур), очевидно, поки-що репрезентований найменшою кількістю джерел. Серед них слід виокремити дві основні групи: перша – це офіційні документи органів радянської влади, передусім уповноваженого Ради у справах релігійних культів по Станіславській / Івано-

Франківській області (з певними змінами цей орган проіснував з 1946 по 1991 рр.), в яких зафіксовано окремі факти існування підпілля УГКЦ, зокрема на теренах Галицького деканату [детальніше див.: 80]; друга – це комплекс «усної історії» про підпілля УГКЦ, зосереджений в Архіві Інституту історії Церкви Українського католицького університету, де містяться спогади та інші матеріали про діяльність підпільного духовенства, в тому числі й на території Галицького деканату [див.: 103]. Слід зауважити, що ретельний порівняльний аналіз змісту обох груп історичних джерел допоможе з'ясувати чимало раніше невідомих деталей історичного процесу.

Зокрема, особливу увагу, на нашу думку, слід звернути на дослідження біографічних даних про духовенство, відображених, наприклад, в облікових картках уповноваженим Ради у справах релігійних культів по області [68; 69]. Так само корисним для реконструкції обставин формування підпільних структур УГКЦ на теренах деканату буде вивчення персональних відомостей про священників у період насильної ліквідації УГКЦ у 1945–1946 рр. з офіційних джерел органів радянської влади [71; 72; 73; 74; 208], а також з опублікованих збірників матеріалів – «Воля і доля. Книга пам'яті Галицького району», «Книга пам'яті України. Івано-Франківська область», «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область», присвячених реабілітації жертв політичних репресій [29; 106; 172; 173]. Окремої уваги потребує аналіз уже опублікованих матеріалів «усної історії», зокрема у збірнику матеріалів «Літургія підпільної Церкви» під редакцією І. Говери [39], опублікованому під редакцією Б. Гудзяка та О. Турія збірнику інтерв'ю «Життєві історії підпільної Церкви» [85]. Водночас, слід підкреслити, що якихось інших видів і груп історичних джерел про Галицький деканат УГКЦ у період підпілля (1946–1989), за винятком історіографічних джерел (науково-популярних публікацій з 1991 р.), наразі не виявлено.

Значно багатшою є база історичних джерел, що розкриває сучасний період розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ з 1991 р., однак на

сьогодні вона перебуває, так би мовити, на стадії «постійного, перманентного формування». Комплекс історичних джерел цього періоду можна умовно поділити на декілька груп. Перша група – це офіційні документи УГКЦ, які регламентують її структуру та діяльність, зокрема, рішення Синодів єпископів УГКЦ за 1991–2022 рр. [77], документи ієрархії Івано-Франківської єпархії (з 2011 р. – архієпархії і митрополії) УГКЦ, частково опубліковані в офіційному «Архієпархіальному віснику...» [8]. До другої групи джерел слід віднести матеріали періодичних видань УГКЦ та інших мас-медіа, серед яких газета Івано-Франківської єпархії / архієпархії УГКЦ «Нова Зоря», що має тривалу історичну традицію видання (з 1926 р.) [16, с. 135-138; 100], газета Івано-Франківської обласної ради «Галичина» [164], багато інших засобів масової інформації – друкованих та електронних [33], на сторінках яких епізодично з'являються публікації дотичної тематики. Третю групу історичних джерел становлять офіційні статистичні збірники Івано-Франківської єпархії – архієпархії УГКЦ, традицію видання яких відновлено 1995 р. та продовжено в окремих виданнях 2009 р. та 2019 р. [247; 248; 249], в яких більш-менш детально відображено статистичний зріз структури та персонального складу духовенства Галицького деканату / протопресвітеріату. Відтак, слід підкреслити, джерельна база історичного розвитку Галицького деканату УГКЦ продовжує формуватися в сучасний період.

Таким чином, комплекс історичних джерел з історії Галицького деканату в структурі УГКЦ у 1772 – 2022 рр. відзначається різноманітністю джерел за видовою та іншими ознаками класифікації писемних джерел. Проаналізовані групи джерел досліджуваної проблематики відкривають широкі можливості для детальної та об'єктивної реконструкції історичного розвитку Галицького деканату в структурі УГКЦ.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ ДУХОВЕНСТВА ГАЛИЦЬКОГО ДЕКАНАТУ В СТРУКТУРІ ГАЛИЦЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Інкорпорація Галичини до складу Австрійської імперії 1772 р. стала тим рубежем в історії Київської Унійної Церкви, що позначив її перехід до нового етапу розвитку, що сприяв утвердженню нової назви («Греко-Католицька Церква») та згодом був окреслений істориками УГКЦ як період відновлення та існування Галицької греко-католицької митрополії (1772/1807–1946 рр.). Однак характерні риси розвитку цієї частини сучасної Української Греко-Католицької Церкви почали формуватися ще з початку ХVІІІ ст., коли 1700 р. Львівська єпархія прийняла акт унії з Римським Апостольським Престолом, а відтак набули розвитку в австрійський період, практично до кінця Першої світової війни.

Одним із лейтмотивів розвитку УГКЦ в цю історичну епоху час була значна, іноді суперечлива, суспільна роль її духовенства у збереженні й розвитку національної та релігійної ідентичності українського народу в Галичині. Взагалі Греко-Католицька Церква, на думку І.-П. Химки, «хоч і не була вирішальним чинником національного самовизначення в українській Галичині, проте зробила значний внесок як у загострення, так і в розв'язання кризи національної ідентичності в ХІХ ст.», адже саме «релігія, а радше обряд, була одним із найусталеніших чинників, який відрізняв українців від поляків... Обряд залишався постійною і недвозначною прикметою національної самобутності...» [201, с. 80-81]. Звідси можна зробити висновок, що Церква відігравала значну суспільну роль, тому релігійна та громадська діяльність її духовенства потребує прискіпливішого дослідження на регіональному рівні.

Предметом дослідження у цьому розділі буде мікро-історичний погляд на Галицький унійний / греко-католицький деканат, його структуру, релігійну та громадську діяльність його духовенства в окреслену епоху, котру умовно можна поділити на два періоди: перший (1701–1772 рр.) – з моменту формального створення (або першої документальної згадки про існування) самого деканату до моменту інкорпорації Галичини до складу Австрійської імперії Габсбургів, другий (1772–1918 рр.) – це власне австрійський період, завершення якого позначене кінцем Першої світової війни, розпадом Австро-Угорської імперії та проголошенням Західно-Української Народної Республіки.

2.1. Особливості становлення і розвитку організаційної структури Галицького деканату (1701–1772)

На початку XVIII ст. Київська Унійна Церква охоплювала значну територію, що сформувалася внаслідок прийняття унії з Римським Апостольським Престолом ієрархією та духовенством трьох єпархій – Перемишльської (1691 р.), Львівської (1700 р.) та Луцької (1702 р.) [141, с. 229-233]. Внаслідок цього канонічна юрисдикція Київської унійного митрополита Лева Шлюбовича Зеленського (1695–1708 рр.) поширювалася на територію восьми єпархій в межах Речі Посполитої [109, с. 118-120; 90, мапа 4].

Львівська єпархія на початку XVIII ст. була однією з найбільших за територією в Київській Унійній Церкві, охоплюючи більшу частину Львівської та всю Галицьку землю Руського воєводства, всю територію Подільського і частини Брацлавського та Київського воєводств, однак через брак джерел, точні розрахунки відомі лише на 1772 р., коли її територія складала 47,1 тис. кв. км (8,9% від усієї площі Київської уніатської

митрополії розміром 529 тис. кв. км), поступаючи лише Київській митрополичій єпархії (264,2 тис. кв. км) і Полоцькій архієпархії (82,1 тис. кв. км) [178, с. 150]. Іг. Скочиляс підкреслює, що межі Львівської єпархії наприкінці XVII – на початку XVIII ст. змінювалися внаслідок «протистояння між православними та з'єднаними», однак вже «після прийняття унії західна, північна та південна (тут границя єпархії збігалися з державним кордоном Речі Посполитої) межі Львівської єпархії остаточно стабілізувалися, повернувшись, вірогідно, до своїх давніх, ще з княжих часів, границь, і не зазнали якихось помітних змін до 1772 р. включно» [178, с. 151].

Окрім загальних меж / кордонів єпархій, важливим елементом їх розвитку була внутрішня організаційна структура, що формувалася поступово з врахуванням канонічно-правових норм. Узагалі, на думку Іг. Скочиляса, організаційна структура єпархій Київської митрополії пройшла свою значну еволюцію, адже на різних історичних етапах в ній співіснували «церковні округи трьох типів – більші за територією генеральні (владичі) намісництва-крилоси (у XVIII ст. на латинський лад їх почали називати офіціалатами), менші за розмірами намісництва-протопопії, що охоплювали зазвичай кількадесят парафій, та тісно пов'язані з локальним сакральним простором десятоначальництва» [179, с. 55]. Поступово намісництва-протопопії в структурі Київської Церкви трансформувалися в «класичну» середню ланку «адміністративного апарату Східної церкви», відому в Католицькій Церкві як деканати, а в Московському патріархаті – як духовні правління-благочинії. Характерно, що сам термін «деканат» набув поширення у Львівській єпархії аж з 1730-х років [179, с. 56].

В організаційно-територіальній структурі Львівської єпархії, що формувалася у XII–XIV ст. на основі державних адміністративно-територіальних утворень, а у XVII–XVIII ст. відповідно до пастирських потреб Церкви і неповністю співвідносилась із політичним адміністративно-

територіальним поділом, проміжною ланкою між єпископом і деканами були окружні офіціалати, або генеральні намісництва-крилоси [178, с. 153]. У момент проголошення унії 1700 р. Львівська єпархія поділялася на три великих церковних округи – намісництва-крилоси з центрами в Галичі, Львові та Кам'янці Подільському, внаслідок чого отримала потрійне найменування – Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія / владитство [180, с. 472; 178, с. 153].

Замойський синод 1720 р. сформував канонічно-правову базу функціонування намісництв-крилосів: у розділі рішень синоду «De Officialibus» прямо вказувалося, що єпархія повинна поділитися на стільки офіціалатів, скільки традиційно має «соборів» (катедральних і прокатедральних церков) [178, с. 154]. Фактичне розмежування крилосів-офіціалатів уперше було проведено на Унівському соборі 1733 р. з метою упорядкування адміністрування генеральних намісників-офіціалів. Адміністративно-територіальну приналежність окремих намісництв-деканатів, які підлягали юрисдикції генеральних офіціалів-намісників, окреслювали перша конституція генеральної конгрегації 1738 р., відповідно до якої Брацлавський крилос-офіціалат мав складатися з 10 намісництв-деканатів, Львівський – з 29, Галицький – з 24, а Кам'янецький – з 25 [180, с. 472].

Галицький крилос-офіціалат очолювали офіціали, перелік яких історикам вдалося реконструювати лише частково. Відомо, що у 1709 р. Галицьким офіціалом був о. Кирило Шумлянський, а в 1720 р. вже о. Антоній Сидлевич, ігумен монастирів в Погоні й Угорниках [178, с. 157]. Цілком очевидно, Галицький крилос-офіціалат в структурі Львівської єпархії займав особливе місце, зважаючи на історичну роль Галича як давнього історичного церковного центру [180, с. 215-229]. У свою чергу, в структурі Галицького крилосу-офіціалату перебував і Галицький деканат.

Історичним прототипом Галицького деканату у попередній період були давньоруські «десятиначальництва», що у XV ст. трансформувалися у «волосні» намісництва, а відтак, з XVII ст., у намісництва-протопопії. Водночас крилоси-намісництва Львівської єпархії, у свою чергу, поділялися деякий час на духовні «інструкторські» округи, згодом, на початку 1750-х рр., скасовані через неефективність Львівським єпископом Левом Шептицьким. Наприклад, Галицький крилос-офіціалат свого часу був поділений на Бучацький, Галицький і Городенківський «інструкторські» округи [180, с. 472, 474-476]. Однак найбільш стабільним виявився адміністративний поділ крилосів-намісництв на деканати (намісництва-протопопії). Структура деканатів Львівської єпархії, на думку Іг. Скочиляса, до кінця XVII ст. відома лише фрагментарно, адже упродовж XVI–XVII ст. формувалася відповідно до державного адміністративно-територіального устрою, в межах повітів, а також приватновласницьких, королівських і церковних володінь, і лише на рубежі XVII–XVIII ст. мережа деканатів у Галицькому крилосі-офіціалаті стабілізувалася в межах 35 деканатів, що об'єднували 1282 парафії [178, с. 157-158].

Динаміка розвитку структури Галицького офіціалату-намісництва Львівської єпархії у першій половині XVIII ст., за реконструкцією Іг. Скочиляса, мала такий вигляд (відображений в таблиці 1.1 [178, с. 157]):

Таблиця 1.1.

**Поділ Галицького офіціалату Львівської єпархії на деканати
у першій половині XVIII ст.**

Деканат	Кількість церков (парафій)			
	між 1701 і 1709 рр.	1721 р.	1730 р.	1747 р.
Блюдницький	12	?	?	-
Богородчанський	19	?	?	21
Бурштинський	-	-	-	25
Бучацький	51	30	31	56
Войнилівський	28	?	35	30
Галицький	48	44	?	25
Городенківський	-	?	26	28
Жуківський	-	?	34	28

Заболотівський (з Коломийського)	-	?	21	22
Завалівський (з Підгаєцького)	-	24	22	18
Калузький	58	?	?	24
Княгининський	31	?	31	-
Коломийський	75	?	?	29
Косівський	-	?	?	28
Кулачківський	38	?	?	32
Нижнівський	-	-	-	19
Отинянський (з Тисменицького)	-	?	?	26
Підгаєцький	52	34	31	23
Потоцький	-	32	34	-
Рогатинський	53	35	36	28
Рожнятівський	-	?	?	20
Снятинський	54	?	?	22
Солотвинський	28	?	?	30
Станиславівський	34	?	?	22
Тисменицький	55	36	?	27
Товмацький	-	25	-	19
Устецький	45	?	31	29

Важливу роль у формуванні організаційних і територіальних структур Львівської єпархії відігравали єпархіальні собори, генеральні єпископські та деканатські візитації та збір церковного податку «катедратика» [180, с. 479-495]. Зокрема, завдяки генеральним єпископським візитаціям, на думку Іг. Скочиляса, Львівській єпархії «вдалося: а) законодавчо забезпечити функціонування своєї локальної Церкви, врегулювати правовий статус єпархії, намісництв і парафій; б) встановити дієвий контроль за публічним релігійним культом; в) здійснити інвентаризацію майнового стану унійних бенефіцій; г) частково реформувати організаційні структури; ґ) розпочати масштабний процес соціального дисциплінування клиру й вірних; д) встановити цензуру релігійної літератури; е) розпочати цілеспрямовану програму катехизації та, у ширшій перспективі, завершення християнізації «руської нації»...» [180, с. 488; 178, с. 160-161].

Врешті, проаналізуємо особливості становлення і розвитку Галицького деканату, який, як уже вище зазначалося, належав до Галицького крилосу-офіціалату Львівської єпархії.

Галицький деканат інституційно сформувався в структурі Львівської архиєпархії, найбільш імовірно, на початку XVIII ст. Так, В. Говгера зазначає, що конкретний перелік деканатів Львівської єпархії до початку XVIII ст. залишається невідомим через брак історичних джерел, тим часом перший офіційно укладений перелік деканатів, датований 1701 р., вже містить відомості про Галицький деканат, до якого належали 29 парафій, в тому числі 8 міських та 21 сільська, з них одна парафія мала дві церкви [38, с. 111-112].

Хоча Галицький деканат уже не згадується в наступному офіційному списку деканатів Львівської єпархії (згадано лише 23 деканати), складеному на основі матеріалів елекційного собору 1710 р. для обрання нового єпископа після смерті владики Йосифа Шумлянського, проте вже 1721 р. про цей деканат знову з'являються короткі відомості [38, с. 112-113]. Так, за даними реєстрів катедратика Львівської єпархії 1721 р., що фіксує 100 деканатів (з них 65 деканатів мають конкретні відомості), в Галицькому офіціалаті Львівської єпархії знову згадано Галицький деканат, який налічував у період 1701–1708 рр. 48 парафій, а у 1721 р. – 44 парафії [38, с. 114, 116]. Така динаміка збільшення чисельності парафій Галицького деканату з 29 у 1701 р. до 48 у 1708 р., як зазначають дослідники, пояснюється прилученням парафій розформованого Більшовецького деканату [38, с. 195].

Чергова група джерел – матеріали візитацій 62-х деканатів Львівської єпархії за 1726–1734 рр. – дозволяють встановити факт існування Галицького деканату станом на 23 грудня 1723 р., на час проведення генеральної єпископської візитації [38, с. 117, 119]. До складу Галицького деканату в 1723 р. належало також с. Поплавники, котре у 1760 р. перейшло до Бурштинського деканату [38, с. 195].

За даними реєстру катедратика Львівської єпархії за 1747–1755 рр., Галицький деканат демонстрував наступну динаміку чисельності парафій: у 1747–1749 рр. – 25 парафій, у 1750 р. – 26 парафій, у 1751–1752 рр. – 28

парафій, у 1753–1755 рр. – 38 парафій [38, с. 124-126, 195-196]. Дослідники зазначають, що чергова зміна чисельності парафій Галицького деканату пов'язана із тим, що до його складу відійшли декілька парафій сусідніх деканатів, зокрема, із Станиславівського 5 парафій, із Калуського 3 парафії [38, с. 195-196].

За даними чергового реєстру катедратика Львівської єпархії 1760 р., Галицький деканат, розташований в галицькій частині єпархії, один із 58 деканатів єпархії, налічував уже 39 парафій [38, с. 129-130]. При цьому 32 із 39 парафій, за винятком 7 (Тустань, Межигірці, Дубівці, Водники, Семиків, Тростянці і Дегова), були розміщені на правому березі Дністра. Сам Галич лежав на березі Дністра і був однією з крайніх північних парафій деканату. Відстань між крайньою північною парафією (Острів) і крайньою південною (Павлівка) становила 20 км, а між крайньою західною (Боднарів) і крайньою східною (Довге) – 28 км. З півночі деканат межував із Завалівським (Львівська частина єпархії), Бурштинським, Калуським, із заходу – з Калуським, з півдня – з Станиславівським, зі сходу – із Станиславівським, Устецьким деканатами [38, с. 195-196].

Врешті, за даними документів і розрахунків історика Л. Беньковського, Галицький деканат станом на 1775 р. налічував 40 парафій [38, с. 130, 132, 133]. До його складу майже всі парафії деканату складу 1760 р., крім однієї (с. Піскоглоти, яка була невідомо куди прилучена), а також дві парафії (с. Єзупіль та с. Кончаки), що перейшли з Устецького деканату [38, с. 196].

Отже, можемо констатувати, що Галицький деканат упродовж XVIII ст., з часу прийняття унії 1700 р. аж до першого поділу Речі Посполитої та інкорпорації Галичини до складу Австрійської імперії 1772 р., перебував у структурі Львівської єпархії, належав до Галицького крилоса-офіціалату та демонстрував динаміку зростання чисельності від 29 до 40 парафій.

2.2. Розвиток Галицького деканату в структурі Галицької греко-католицької митрополії (1772–1918)

Унаслідок першого поділу Речі Посполитої 1772 р. до Австрійської імперії династії Габсбургів була приєднано Галичину, що отримала статус коронного краю з офіційною назвою «Королівство Галичини і Лодомерії». Ця подія суттєво вплинула на розвиток Львівської єпархії Київської Унійної Церкви й, зокрема, Галицького деканату. Тому необхідно детальніше проаналізувати як структурні зміни в державному та церковному адміністративно-територіальному устроях, так і суспільно-політичні обставини формування нової моделі державно-церковних відносин.

Землі новоствореного «Королівства Галичини і Лодомерії» в Австрійській імперії, відповідно до адміністративно-територіального устрою колишньої Речі Посполитої, займали Червоногородський повіт Подільського воєводства, Сяноцьку, Перемиську, Львівську, Галицьку і крайню південну смугу Холмської земель Руського воєводства, Белзьке воєводство, західні частини Кременецького і Луцького повітів Волинського воєводства, Пільзненський і південну частину Сандомирського повітів Сандомирського воєводства, Щиржицький, Санчиський і Бичський повіти Краківського воєводства та князівства Освенцімське і Заторське. За цісарським патентом від 15 серпня 1772 р. проведено демаркацію кордонів нової провінції та розділено її на шість адміністративно-територіальних одиниць – округів (крайс від нім. *Kreis*, або циркул від лат. *circulus*) з центрами у містах Львів, Галич, Самбір, Замостя, Ряшів і Велічка [108, с. 160-161; 183, с. 767-768].

Під час першого адміністративно-територіального поділу 1772 р. в Галичині налічували 60 дистриктів (від нім. *Kreisdistrikt* – окружна територія) з центрами у містах, містечках і навіть великих селах. Зокрема, у межах Галицького циркулу було утворено 13 дистриктів: Жидачів, Галич, Монастириська, Буданів, Чортків, Долина, Тисмениця, Тлумач, Надвірна,

Делятин, Снятин, Уторопи, Косів. За територією охоплення Галицький округ займав колишні Жидачівський і Галицький повіти Руського воєводства та Червоногородський повіт Подільського воєводства. На думку Р. Кобзяка, така значна кількість дистриктів (аж 60 одиниць) «спочатку була необхідна для детального ознайомлення з цією територією та швидкого і достовірного збирання інформації» для уряду Габсбургів, тому такий двоступеневий адміністративно-територіальний устрій, не властивий тодішній Австрійській імперії, проіснував недовго, і вже у 1774 р. імперський уряд зменшив кількість дистриктів до 19 у межах тих самих 6 циркулів [108, с. 161].

Відповідно до нового адміністративно-територіального поділу, введеного в дію 1777 р., зокрема, Галицький циркул з центром у Станіславові розділено на дистрикти з центрами в Галичі, Тисмениці, Коломиї і Заліщиках. У процесі чергової адміністративної реформи 1782 р. замість двоступеневого адміністративно-територіального устрою введено одноступеневий (округи ліквідовано, а дистрикти-циркули підпорядковано безпосередньо центру провінції), а також утворено 18 циркулів, серед них – Дуклянський, Ряшівський, Перемиський, Ліський, Самбірський, Замостянський, Сокальський, Львівський, Бродівський, Золочівський, Тернопільський, Галицький (з центром у Маріямполі), Станіславівський і Заліщицький. Однак невдовзі, в 1783 р., відбулися деякі зміни, зокрема, замість Сокальського утворено Жовківський циркул, а замість Золочівського – Бережанський циркул, садибу уряду Галицького циркулу з Маріямполья перенесли до Долини, а в середині 80-х років XVIII ст. замість Галицького створено Стрийський циркул, у 1789 р. Бродівський округ перейменовано на Золочівський, а 1791 р. Дуклянський – на Ясельський [108, с. 161-163].

Формування нового адміністративно-територіального устрою Галичини в складі Австрійської імперії безпосередньо вплинуло на зміни в структурі Львівської унійної єпархії. Так, у 1777–1778 рр. імператриці Марії-Терезії

було представлено план реорганізації церковних структур у Галичині, але остаточно їх вдалося реалізувати лише у 1780-х рр. Так, за розпорядженнями губерніального уряду у Львові 1783 р., Львівський та Перемишльський греко-католицькі єпископи повинні були реформувати межі церковних округів згідно з межами циркулів і дистриктів, розмістити центри церковних намісництв і деканатів у відповідних осередках локальної державної влади. Однак через опір ієрархів Греко-Католицької Церкви Відень відмовився від цих намірів, а упродовж 1784–1787 рр. адміністративна мережа Львівської єпархії була реорганізована майже без огляду на структуру дистриктів і циркулів [183, с. 770]. Щоправда, відповідно до цісарського декрету від 19 червня 1786 р., межі греко-католицьких єпархій в Королівстві Галичини і Лодомерії узгоджено лише із межами державних округів-циркулів, внаслідок чого територія Львівської греко-католицької єпархії охоплювала Бережанський, Бродівський, Заліщицький, Львівський, Станиславівський, Стрийський і Тернопільський циркули, а територія Перемишльської єпархії – Дуклянський, Жовківський, Замостянський (Замойський), Ліський, Перемишльський, Ряшівський, Самбірський і Сандецький циркули [183, с. 770]. Водночас, слід відзначити, що проведене цісарським декретом 1786 р. регулювання меж Львівської та Перемишльської єпархій, хоч і було вимушено (під тиском) погоджене Київським унійним митрополитом Ясоном Смогожевським, все ж відбувалося із порушенням канонічного права та прерогатив Апостольської Столиці [183, с. 772].

Адміністративна реформа структур Львівської греко-католицької єпархії в 1784–1786 рр., звичайно, відповідала тогочасній політиці Габсбургів у релігійно-церковній сфері, що передбачала, за визначенням Іг. Скочиліса, «створення дієвої системи державного контролю за єрархічними структурами християнських конфесій у підвладних їм землях» [183, с. 768]. З іншого боку, варто підкреслити, що політика Марії-Терезії та Йосифа II Габсбургів у дусі «просвітницького абсолютизму» сприяла радикальному покращенню

становища Греко-Католицької Церкви в Галичині, адже саме цісарськими проведено зрівняння в правах греко-католиків із римо-католиками, духовенство позбавлено панцизняних обов'язків, реформовано василіанське чернецтво, засновано духовні семінарії у Відні та Львові. Унаслідок цих заходів, як влучно зауважив І.-П. Химка, «ставлення греко-католицької ієрархії до австрійської держави після перших десятиліть правління Габсбургів переходило межі формальної лояльності до законної влади» [201, с. 75]. Усі ці суспільно-політичні обставини значною мірою визначали нову модель державно-церковних відносин, а також впливали на релігійну та громадську діяльність духовенства.

Відновлення Галицької митрополії 1807–1808 рр., що відбулося після тривалого узгодження між Віднем і Римом [див.: 200], врешті, чітко окреслювало канонічно-правовий статус Греко-Католицької Церкви в Галичині, відкривало нові перспективи розвитку релігійної та громадської діяльності її духовенства. До складу Галицької греко-католицької митрополії у 1808 р. увійшли Львівсько-Галицько-Кам'янецька митрополича архієпархія, Перемишльсько-Самбірсько-Сяніцька та Холмсько-Белзька єпархії (остання уже 1815 р. виділена в окрему Апостольську адміністрацію) [порівн.: 141, с. 285-287; 198, с. 279, 281; 199, с. 78-79].

Повертаючись до безпосереднього об'єкту нашого дослідження, відзначимо, що Галицький деканат упродовж 1772–1807 рр. залишався в структурі Галицького офіціалату-намісництва Львівської єпархії. Як уже зазначалося вище, станом на 1775 р., за даними Л. Беньковського, Галицький деканат налічував 40 парафій [38, с. 130, 132, 133]. Необхідно додати, що реформа адміністративно-територіального устрою Королівства Галичини і Лодомерії у 1772–1791 рр. майже не позначилася на структурі деканату, первинними ланками якої були парафії, окрім формальних відносин з місцевою владою округів-циркулів і місцевими патронами церков, від яких

залежало призначення священників на душпастирські посади парохів, адміністраторів та сотрудників.

Реконструкція розвитку структур Галицького деканату у період 1772–1832 р., очевидно, через брак у відкритому доступі джерел, виглядає поки-що тимчасово неможливою. Для дослідження цієї проблеми, слід зазначити, може бути використано документ «Таблиці церков і бенефіцій», укладених Львівською консисторією 6 листопада 1782 р., матеріали генеральної візитації Львівської єпархії, проведеної єпископом Петром Білянським 1787 рр. [детальніше див.: 183, с. 768, 772], що дозволять сформувавши детальні відомості про стан парафій та їх духовенство, а також матеріали метрик Йосифінської 1785–1788 рр. та Францисканської 1819–1820 рр. [101, с. 9; 203, арк. 2-6], що допоможуть частково реконструювати масштаби церковного (т. зв. «ерекціонального») землеволодіння в межах відповідних парафій. Однак вивчення цих джерел, що зберігаються у фондах Національного музею імені А. Шептицького у Львові та Центрального державного історичного архіву у м. Львів, наразі є трудомістким науково-дослідним процесом, що виходить поза рамки нашого дослідження. Так, наприклад, лише у фонді № 19 «Йосифінська метрика (1785–1788 рр.)» міститься понад 40 справ (вибірково з № 241 до № 290) окремих сіл і містечок Стрийського циркулу, котрі, у свою чергу, за церковним адміністративно-територіальним устроєм Львівської єпархії, як парафії належали до Галицького деканату [203, арк. 16-17].

У 1832 р. опубліковано перший офіційний статистичний збірник латинською мовою – «Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1832», що дозволяє реконструювати стан Галицького деканату у структурі Львівської єпархії. Варто зазначити, що саме на основі видань «Шематизмів...» Львівської митрополичої архиєпархії 1832 р. та Перемишльської єпархії 1830 р. і карти адміністративно-територіального поділу Королівства

Галичини в Австрійській імперії «*Мара pogladowa gmin politycznych Galicyi*», дослідники Р. Кобзак, М. Майданський і І. Рудковський розробили детальну карту Галицької митрополії Греко-Католицької Церкви на 1830-1832 рр. [108, с. 32-33].

Детальні статистичні відомості «Шематизму...» Львівської архієпархії, що виходив з 1832 р. менш-більш регулярно, дозволяють не тільки провести «статистичний зріз» у певний період, але й реконструювати динаміку історичного розвитку Галицького деканату упродовж ХІХ ст.

Упродовж 1832–1885 рр. Галицький деканат перебував у структурі Львівської архієпархії та складався із 21 парафії, а з 1843 р. – 20 парафій [12, с. 39-40]. Динаміка змін мережі парафій Галицького деканату мала наступний вигляд. Упродовж 1832–1842 рр. до складу деканату входила 21 парохія, зокрема, в містечку Галич, селах Блюдники, Боднарів, Бовшів, Вікторів Горішній, Дем'янів, Дубівці, Єзупіль, Залуква, Колодіїв, Комарів, Коростовичі, Крилос, Майдан, Німшин, Острів, Сапогів, Сілець, Темерівці, Тустань, Тязів [12, с. 40]. Надалі, упродовж 1843–1885 рр. до складу Галицького деканату входило вже 20 парафій, оскільки парафія с. Коростовичі відійшла до Рогатинського деканату [12, с. 40].

Важливим для розуміння державно-церковних відносин на локальному рівні є співвідношення церковного і державного адміністративно-територіального устроїв. Характерно, що в офіційних виданнях «Шематизмів...» Львівської архієпархії за 1836–1850 рр. вказано співвідношення Львівської архієпархії з дев'ятьма циркулами-округами, при цьому територія Галицького деканату належала вже не до Стрийського, а до Станиславівського циркулу [257, s. 92-97; 258, s. 72-76; 259, s. 70-74; 260, s. 84-88; 261, s. 83-87; 262, s. 83-87; 263, s. 85-88; 264, s. 88-92; 265, s. 197-201; 266, s. 138-142; 267, s. 141-144; 268, s. 140-143; 269, s. 140-143; 270, s. 131-134; 271, s. 131-134; 272, s. 148-151; 273, s. 148-151; 274, s. 148-151; 275, s. 148-151; 276, s. 148-151; 277, s. 148-151; 278, s. 148-151; 279, s. 150-153;

280, s. 154-157; 281, s. 154-157; 282, s. 154-157; 283, s. 156-159; 284, s. 158-162; 285, s. 158-162; 286, s. 158-162; 287, s. 158-162; 288, s. 159-162; 289, s. 159-162; 290, s. 159-162; 210, с. 193-198; 211, с. 208-212]. Точніший час переходу території Галицького деканату з Стрийського до Станиславівського циркулу залишається поки-що невідомим. Відтак можемо лише припускати, що реформи адміністративно-територіального устрою Королівства Галичини і Володимирії у другій половині XIX ст. тільки опосередковано вплинули на розвиток Галицького деканату. Так, у 1850 р. коронний край «Галичини і Володимирії з Великим князівством Краківським та князівствами Освенціма і Затору» розділили на три адміністративні округи-циркули (нім. *Regierungsbezirk*) з центрами у Кракові, Львові і Станіславі, а самі циркули поділили на 63 повітові староства (нім. *Bezirkshauptmannschaften*) [108, с. 165]. Уже в 1854 р. коронний край розділили на дві адміністративні території (нім. *Verwaltungsgebiet*) з центрами у Львові (Східна Галичина) та Кракові (Західна Галичина), яким підпорядковано, відповідно, 12 і 7 циркулів, розділені, в свою чергу, відповідно на 110 і 68 податково-судових повітів-бецірків (нім. *Bezirks auch teueramts*) [108, с. 165].

Врешті, у 1867 р. запроваджено новий, одноступеневий політико-адміністративний поділ коронного краю Галичини на 74 адміністративних повіти-бецірки (нім. *Bezirk*), з них у східній частині сформовано 48 повітів. Зокрема, з Станиславівського судового округу було виділено Бучацький, Станиславівський, Товмацький, Богородчанський і Надвірнянський повіти [108, с. 165]. У процесі окреслених адміністративно-територіальних реформ коронного краю Галичини сам Галицький деканат Львівської архієпархії незмінно залишався спершу в складі Станиславівського округу-циркулу, а з 1867 р. – Станиславівського повіту. Уже з 1868 р., за даними «Шематизмів...», парафії Галицького деканату належали до двох повітів: до Станиславівського – в місті Галич, селах Боднарів, Блюдники, Вікторів Горішній, Дубівці, Єзупіль, Залуква, Колодіїв, Комарів, Крилос, Майдан,

Острів, Сапогів, Сілець, Темерівці, Тусатнь, Ценжів; до Рогатинського – в селах Бовшів, Демянів, Німшин [279, s. 150-153; 280, s. 154-157; 281, s. 154-157; 282, s. 154-157; 283, s. 156-159; 284, s. 158-162; 286, s. 158-162; 287, s. 158-162; 288, s. 158-162; 289, s. 159-162; 290, s. 159-162; 210, с. 193-198; 211, с. 208-212].

Розвиток Галицького деканату упродовж ХІХ ст., попри значний вплив австрійської моделі державно-церковних відносин (відомої в історіографії як «політика йосифінізму»), все ж таки відбувався із врахуванням чинного на той час канонічного права, що ґрунтувалося на рішеннях Замойського синоду 1720 р. Головну роль в Галицькому деканаті, звичайно, відігравав декан або адміністратор деканату, який призначався Галицьким митрополитом і архієпископом, звітував до митрополичої консисторії у всіх найважливіших справах релігійно-церковного життя свого деканату, проводив візитації парафій, контролював морально-духовний стан духовенства, виконання розпоряджень церковної ієрархії та державної влади тощо.

Одним із перших на початку ХІХ ст. Галицьких деканів був о. Петро Парфанович (1779–1835), парох с. Крилос, який виконував свої обов'язки до своєї смерті 1835 р. [257, s. 92; 13, с. 338; 12, с. 39]. Його наступник – о. Петро Левицький (1780–1847), парох с. Залуква, виконував обов'язки Галицького декана у 1835–1840 рр., а згодом став почесним крилошанином митрополичої капітули у Львові у 1840–1847 рр. [257, s. 92; 258, s. 72; 12, с. 39; 13, с. 259]. Відтак о. Корнилій Левицький (1788–1864), парох м. Галич, виконував спершу обов'язки віце-декана у 1838–1840 рр., адміністратора деканату в 1840–1845 рр., а далі – Галицького декана у 1845–1858 рр., вкінці перейшов до рангу «вислужених деканів» [258, s. 72; 259, s. 70; 260, s. 84; 261, s. 83; 261, s. 83; 263, s. 85; 264, s. 88; 265, s. 197; 266, s. 138; 267, s. 141; 268, s. 140; 269, s. 140; 12, с. 39; 13, с. 256]. Упродовж 1858–1868 рр. обов'язки адміністратора Галицького деканату виконував о. Пилип Косевич (1806–1868), адміністратор і парох с. Крилос [269, s. 140; 270, s. 131; 271,

s. 131; 272, s. 148; 273, s. 148; 274, s. 148; 275, s. 148; 276, s. 148; 277, s. 148; 278, s. 148; 279, s. 150; 12, с. 39; 13, с. 213]. Його наступник о. Матей Сабатевич (1819–1876), парох м. Галич, виконував обов'язки спершу адміністратора (1868–1872), а відтак – декана (1873–1876) Галицького деканату [280, s. 154; 281, s. 154; 282, s. 154; 283, s. 156; 284, s. 158; 12, с. 39; 13, с. 382]. Далі о. Теодор Молчковський (1822–1910), парох с. Тустань, упродовж 1876–1883 рр. виконував обов'язки декана Галицького деканату [284, s. 158; 285, s. 158; 287, s. 158; 288, s. 158; 289, s. 159; 290, s. 159; 12, с. 39; 13, с. 308]. Врешті, о. Антін Бобикевич (1818–1887), парох с. Вікторів Горішній, виконував обов'язки адміністратора Галицького деканату спершу в структурі Львівської архиєпархії у 1883–1886 рр., а потім – в структурі новоутвореної Станиславівської єпархії у 1886–1887 рр. [290, s. 159; 12, с. 39; 13, с. 44; 15, с. 18, 274].

Окрім декана, до складу так званого «деканального уряду» Галицького деканату з 1830-х рр. входили також віце-декан та окружний інспектор (з 1871 р. – ординаріатський комісар в шкільних справах).

Так, обов'язки віце-декана Галицького деканату у 1838–1840 рр. виконував о. Корнилій Левицький, призначений відтак адміністратором деканату [257, s. 72; 258, s. 70]. Згодом, у 1855–1858 рр. черговим віце-деканом став Пилип Косевич, призначений відтак адміністратором деканату [266, s. 138; 267, s. 141; 268, s. 140; 269, s. 140; 270, s. 131]. У 1871 – 1886 рр. черговим віце-деканом Галицького деканату був о. Микола Гошовський, капелан с. Блюдники [280, s. 154; 281, s. 154; 282, s. 154; 283, s. 156; 284, s. 158; 286, s. 158; 287, s. 158; 288, s. 158; 289, s. 159; 290, s. 159; 210, с. 193; 211, с. 208].

Тим часом обов'язки інспектора в шкільних справах дистрикту виконував спершу у 1836–1840 рр. декан о. Петро Левицький [257, s. 92; 258, s. 72], відтак – адміністратор деканату о. Корнилій Левицький у 1840–1858 рр. [259, s. 70; 260, s. 84; 261, s. 83; 262, s. 83; s. 85; 264, s. 88; 265, s. 197;

266, s. 138; 267, s. 141; 268, s. 140; 269, s. 140], парох с. Колодіїв о. Іван Коблянський у 1866–1868 рр. [277, s. 149; 278, s. 149; 279, s. 152]. З 1871 р. запроваджено посаду ординаріатського комісара в шкільних справах, що повинен був контролювати стан викладання основ релігії (катехизму) в місцевих школах для дітей греко-католицького обряду. Ці обов'язки виконував спершу о. Омелян Левицький, капелан в с. Майдан, у 1871–1882 рр. [280, s. 154; 281, s. 154; 282, s. 154; 283, s. 156; 284, s. 158; 286, s. 158; 287, s. 158; 288, s. 158; 289, s. 159; 290, s. 159; 210, с. 193], відтак – о. Симеон Ткачунік, парох с. Бовшів, у 1883–1886 рр. [290, s. 159; 210, с. 193; 211, с. 208].

У зв'язку зі створенням Станіславівської єпархії у 1885 р. відповідно до булли Папи Лева XIII «В цілому Господньому стаді» від 26 березня 1885 р. [56, с. 50], відбулися радикальні зміни в адміністративно-територіальному устрої Галицького деканату. Спершу, у 1885 р. всі 20 парохій Галицького деканату увійшли до складу Станіславівської єпархії [12, с. 40]. Відтак упродовж 1886–1889 рр. в структурі Станіславівської єпархії Галицький деканат об'єднував наступні парохії: Блюдники, Боднарів, Бовшів, Вікторів, Галич, Дем'янів, Дубівці, Єзупіль, Залуква, Колодіїв, Комарів, Крилос, Майдан, Німшин, Острів, Сапогів, Сілець, Темерівці, Тустань, Тязів [15, с. 18]. Деканом Галицького деканату у 1886 р., відповідно до декрету першого Станіславівського єпископа Юліана Пелеша, став дотогочасний адміністратор деканату о. Антін Бобикевич [56, с. 334]. У зв'язку із похилим віком і незадовільним станом його здоров'я йому на допомогу у 1886 р. було призначено двох віце-деканів – о. Миколу Гошовського й о. Симеона Ткачуника [56, с. 334]. Після смерті о. Антіна Бобикевича обов'язки адміністратора Галицького деканату в структурі Станіславівської єпархії спершу, у 1887–1890 рр., виконував о. Микола Гошовський (1831–1905), капелан/парох с. Блюдники [12, с. 39; 13, с. 147; 15, с. 18, 300; 56, с. 334]. Його наступником став о. Симеон Ткачунік (1835–

1903), парох с. Бовшів, кустош єпископської капітули і канцлер єпископської консисторії в Станиславові, який упродовж 1890–1891 рр. виконував також обов'язки декана Галицького деканату [12, с. 39; 13, с. 449; 15, с. 18, 374; 56, с. 334]. Відповідні зміни відбулися і на посаді ординаріатського комісара в шкільних справах Галицького деканату Станиславівської єпархії: у 1886–1890 рр. ці обов'язки виконував о. Симеон Ткачунік, а у 1890–1891 рр. – о. Микола Гошовський. Окрім того, за розпорядженням єпископа Юліана Пелеша, о. Микола Гошовський у 1888–1890 рр. додатково виконував обов'язки ординаріатського комісара в сервітутових справах для Галицького деканату [56, с. 334].

У 1890 р. проведено першу реорганізацію Галицького деканату, внаслідок якої до Львівської архієпархії передано парохії Бовшів, Галич, Дубівці, Залуква, Крилос. Німшин і Тустань, які склали основу «нового» Галицького деканату, та парохія Демянів у складі Бурштинського деканату в структурі Львівської архієпархії; відтак, із решту парохій «давнього» Галицького деканату (Блюдники, Боднарів, Вікторів, Єзупіль, Колодіїв, Комарів, Майдан, Острів, Сапогів, Сілець, Темерівці, Тязів) утворено Єзупільський деканат [15, с. 18].

У 1891 р. була проведена друга реорганізація Галицького деканату таким чином, що до його складу увійшли парохії сіл Бовшів, Галич, Дем'янів, Дубівці, Залуква, Крилос, Німшин, Тустань – зі складу Станиславівської єпархії, парохії сіл Дубовиця, Мартинів Новий і Сівка – з Журавенського деканату Львівської архієпархії, парохії сіл Мединя, Перевозець і Войнилів – з Калуського деканату Львівської архієпархії, парохії сіл Бовшів, Ганівці, Яблонів, Кунашів, Скоморохи Нові і Скоморохи Старі – з Рогатинського деканату Львівської архієпархії [12, с. 40].

Єзупільський деканат, слід зауважити, продовжував існувати в структурі Станиславівської єпархії аж до насильної ліквідації Греко-Католицької Церкви радянським режимом у 1946 р. Так, о. Микола

Гошовський (1831–1905), колишній декан Галицького деканату, виконував спершу обов'язки адміністратора у 1890–1892 рр., а потім – декана Єзупільського деканату в 1892–1901 рр. [15, с. 19, 301; 56, с. 334]. Його наступниками в управлінні Єзупільським деканатом були: о. Теофіл Петрушевич (1833–1914), адміністратор у 1901–1903 рр. і декан у 1903–1914 рр. [15, с. 349; 56, с. 334]; о. Йосиф Баласевич (1850–1915), адміністратор у 1914 р. і декан у 1914–1915 рр. [15, с. 268; 56, с. 334]; о. Петро Янкевич (1865–1944), адміністратор у 1921–1922 рр., декан у 1922–1934 рр. [15, с. 305; 56, с. 334–335]; о. Константин Білинський (1880–1945), адміністратор деканату у 1934–1945 рр., декан у 1945–1946 рр. [15, с. 19, 273; 56, с. 335].

Після остаточної реорганізації 1891 р. й упродовж всього періоду існування Єзупільського деканату в 1891–1945 рр. його мережа залишалася майже незмінною, охоплюючи наступні 17 парохій – в селах Блюдники, Боднарів, Вікторів, Єзупіль, Колодіїв, Комарів, Майдан, Острів, Сапогів, Сілець, Темерівці, Тязів (з «давнього» Галицького деканату), Ганусівці, Милованє, Побереже і Стриганці (з Устецького деканату) і Рошнів (з Тисменицького деканату); лише у 1925 р. на основі парохії Сапогів сформовано «самостійне сотрудництво» («експозитуру») Бринь-Сапогів, а 1930 р. – з парохії Колодіїв виокремлено «самостійне сотрудництво» («експозитуру») Дорогів [15, с. 19].

Тим часом Галицький деканат з 1891 р. продовжував розвиватися уже в структурі Львівської архієпархії. Спершу його очолив о. Юліан Копистянський (1843–1899), прибулий з Перемишльської єпархії священник, з 1877 р. парох м. Галич, який виконував спершу обов'язки адміністратора у 1891–1894 рр., а потім – декана у 1894–1899 рр. [12, с. 39; 13, с. 208; 15, с. 312]. Його наступник – о. Іван Гургула (1845–1904), з 1884 р. парох с. Ганівці, виконував обов'язки декана Галицького деканату упродовж 1899–1904 рр. [12, с. 39; 13, с. 117]. Відтак, о. Леонтій Шефер (1843–1910), з

1892 р. парох с. Бовшів, виконував обов'язки спершу віце-декана Галицького деканату у 1895–1904 рр., адміністратора деканату в 1904–1906 рр., а потім – декана у 1906–1910 рр. [12, с. 39]. Зрештою, о. Михайло Студинський (1860–1927), з 1907 р. парох с. Ганівці, виконував упродовж 1910–1914? рр. обов'язки декана Галицького деканату [12, с. 39; 13, с. 421].

Таким чином, Галицький деканат упродовж ХІХ – на початку ХХ ст. зазнавав деяких структурних змін, особливо в період заснування і становлення структур Станиславівської єпархії (1885–1891 рр.), однак надалі залишився в складі Львівської архієпархії Галицької греко-католицької митрополії.

2.3. Душпастирська та громадська діяльність духовенства Галицького деканату в ХІХ – на початку ХХ ст.

Греко-католицьке духовенство, об'єднане в структурах Галицької митрополії, упродовж ХІХ ст. відігравало значну, навіть провідну роль в суспільному житті українського народу в межах Королівства Галичини і Володимирії в складі Австрійської (з 1867 р. Австро-Угорської) імперії. Ця важлива суспільна роль духовенства, на думку І.-П. Химки пояснюється, зокрема, тим, що у процесі релігійно-церковних реформ 1770-х – 1800-х рр. Габсбурги «не лише встановили інститути, що відроджували цю Церкву, а й дали греко-католицькому кліру ідеальний кодекс поведінки, який не вбачав суперечності, ба навіть істотної відмінності між поширенням віри і світських знань, між вихованням добрих християн і добрих громадян» [201, с. 77]. Більше того, за вдалим визначенням цього ж діаспорного дослідника, «найбільший спадок, який залишила по собі Греко-Католицькій Церкві школа австрійського просвітництва, – це духовенство, готове служити народові» [201, с. 79].

Одним з багатьох представників такого греко-католицького духовенства початку ХІХ ст. був і вже вищезгадуваний Галицький декан і парох с. Крилос о. Петро Парфанович (1779–1835) [13, с. 338; 12, с. 39]. Як випускник генеральної греко-католицької духовної семінарії у Львові 1802 р., о. Петро Парфанович [див.: 207], очевидно, невдовзі зайнявся активною душпастирською та громадською працею, а здобутий серед вірних та духовенства авторитет і достатньо високий рівень його освіченості сприяли призначенню його Галицьким деканом.

Слід відзначити поступове зростання на початку ХІХ ст. рівня освіченості загалу духовенства Галицького деканату в процесі «природнього приросту» й духовної та освітньої формації молодого покоління духовенства в різних духовних семінаріях та університетах, передусім у Відні та Львові. Дбаючи про таку формацію нового покоління духовенства, митрополит Михайло Левицький у 1831 р. видав розпорядження, щоб семінаристи відвідували заняття з агрономії, адже здобуті знання про новітні методи господарювання вони потім мали використати для громадської праці зі своїми вірянами на парафіях [201, с. 78]. Характерно, що цей природній процес «перевиховання» духовенства був настільки повільним, що навіть у 1836 р. значну частку священників Львівської єпархії в цілому складала ті, які здобули освіту методом «*antique education*» (в перекладі з латині – «давнього виховання»), інша ж частина здобула освіту в латинських або греко-католицьких семінаріях.

При цьому в Галицькому деканаті станом на 1836 р. лише адміністратор парафії с. Сілець о. Лука Дилінський (1782–1855) та приватний сотрудник с. Крилос о. Іван Домкович (1782–1871) здобули «*antique education*», тим часом в духовних семінаріях латинського обряду формувалися парох м. Галич о. Корнилій Левицький (1788–1864), парох с. Залуква о. Петро Левицький (1780–1847), адміністратор парафії с. Крилос о. Филип Косевич (1806–1868), парох с. Вікторів Горішній і адміністратор

с. Комарів о. Петро Целевич (1799–1876), парох с. Боднарів і адміністратор парафій с. Сапогів і с. Майдан о. Іван Ключенко (1795–1872), парох с. Ценжів о. Олексій Кілібовський (1785–1861), парох с. Дубівці о. Теодор Герасимович (1801–1882), адміністратор парафій с. Бовшів і с. Німшин о. Василь Палатинський (1810–1850), адміністратор парафії с. Колодіїв о. Теодор Луцький (1810–1857), адміністратор парафії с. Єзупіль о. Яків Дрогомирецький (1803–1871), парох с. Блюдники й адміністратор парафії с. Острів о. Іван Головацький (1783–1843); врешті, у духовних семінаріях греко-католицького обряду здобули освіту й формацію парох с. Тустань о. Іван Чвартацький (1776–1837) і парох с. Темерівці о. Євстахій Луцький (1784–1837) [257, s. 92-97; 13, с. 63, 76, 92, 95, 103, 132, 139, 191, 193, 213, 256, 259, 281, 337].

Наведені факти свідчать про значну зміну соціального портрету греко-католицького духовенства, одним із показників якого став рівень освіти. Характеризуючи ці зміни, І.-П. Химка підкреслював, що «прямим наслідком перших просвітницьких реформ стало перетворення загалу греко-католицького духовенства в еліту, що стояла набагато вище від своїх парафіян. Якщо ще в 1780 р. греко-католицький священик міг почуватися в корчмі зі селянами як вдома, то вже у 1830 р. він шукав вишуканішого товариства...» [201, с. 81-82]. Соціальний портрет греко-католицького духовенства Галицького деканату змінювався поступово, а відтак на зміну поодиноким авторитетним священикам приходять навіть окремі священичі династії. Представниками таких священичих династій в Галицькому деканаті, зокрема, були спершу, у 1830-х – 1850-х рр., о. Корнилій Левицький (1788–1864), о. Петро Левицький (1780–1847), о. Євстахій Луцький (1784–1837), о. Теодор Луцький (1810–1857), відтак, у 1850-х – 1880-х рр., – о. Омелян Левицький (1821–1891), о. Іван Бобикевич (1820–1884), о. Антін Бобикевич (1818–1887) [257, s. 92-97; 258, s. 72-76; 259, s. 70-74; 260, s. 84-88; 261, s. 83-87; 262, s. 83-87; 263, s. 85-88; 264, s. 88-92; 265, s. 197-201; 266, s. 138-142;

267, s. 141-144; 268, s. 140-143; 269, s. 140-143; 270, s. 131-134; 271, s. 131-134; 272, s. 148-151; 273, s. 148-151; 274, s. 148-151; 275, s. 148-151; 276, s. 148-151; 277, s. 148-151; 278, s. 148-151; 279, s. 150-153; 280, s. 154-157; 281, s. 154-157; 282, s. 154-157; 283, s. 156-159; 284, s. 158-162; 285, s. 158-162; 287, s. 158-162; 288, s. 158-162; 289, s. 159-162; 290, s. 159-162; 210, 1882. c. 193-198; 211, c. 208-212; 13, c. 44, 256, 259, 281; 78].

Поступово, із зростанням рівня освіченості самих священників (а у 1848 р. більшість з них вже мали університетську освіту), греко-католицьке духовенство почало усвідомлювати, що, за влучним висловом І.-П. Химки, «його обов'язки ширші за суто релігійні рамки» [201, с. 78], а тому сприяло поширенню просвіти серед своїх вірних, зокрема, шляхом створення місцевих шкіл. Так, у Галицькому деканаті вже у 1836 р. в більшості (13 із 20) парафій діяли засновані місцевими священниками парафіяльні школи, зокрема, в селах Залуква, Боднарів, Ценжів, Дубівці, Тустань, Бовшів, Єзупіль, Сілець, Блюдники, Темерівці, Комарів, Острів, а також одна тривіальна школа в с. Крилос [257, s. 92-97]. Уже 1856 р. чисельність освітніх закладів на парафіях Галицького деканату зросла настільки, що у 20 парафіях налічувалося 16 парафіяльних шкіл (в тому числі у трьох парафіях було по дві школи), 3 тривіальних школи (в с. Єзупіль, Крилос і Майдан) і головна школа в м. Галич [267, s. 141-144]. Відтак вже у 1860-х рр. для духовенства заходи щодо сприяння народній просвіті та створення різних форм самоорганізації селянства (кооператив і читалень) стали «невід'ємною частиною пастирської діяльності» [201, с. 78-79], і ця праця невдовзі принесла значні плоди для формування українського суспільства, зростання його національної самосвідомості, виокремлення і становлення прошарку інтелігенції.

Революційні події «весни народів» в Австрійській імперії 1848 р. стали певним рубежем, що позначив зростання суспільної ролі греко-католицького духовенства як провідника українського національного руху в другій

половині XIX ст. Яскравими прикладами його громадської активності було створення Головної Руської ради у Львові, яку очолив єпископ Григорій Яхимович, та мережі «руських народних рад» у повітових містах і містечках Галичини, спершу навіть за поділом на деканати (засновано 50 рад), а значну частину цих «руських рад» очолили священики, що навіть викликало застереження польської громади щодо спроб запровадити теократію [41, с. XIV-XXVI; порівн.: 141, с. 309-311; 201, с. 82-83; 135, с. 104-106; 195, с. 12; 196, с. 67-85]. Зокрема, у вересні 1848 р. на засіданні Головної Руської ради повідомлено про заснування в Галичі місцевої «руської ради» [41, с. 167].

Провідна роль греко-католицького духовенства в українському національному русі другої половини XIX ст., на думку І.-П. Химки, базувалася на відносинах священиків із своїми парафіянами, у більшості селянами, адже «священик – єдина особа на селі, що поєднувала українську національність, університетську освіту, економічну незалежність та санкціоновану владу» [201, с. 94].

Водночас в середовищі греко-католицького духовенства упродовж 1850-х – 1880-х рр. відбуваються значні зміни в суспільно-політичних орієнтаціях, зокрема, спостерігається відхід від полонофільства та диференціація за новими суспільно-політичними течіями, або «партіями», – «старорусинів», москвофілів, народовців [115, с. 42-57; 170, с. 368-483; 135, с. 109-116; порівн.: 110]. Якщо «старорусини» поступово влилися в ряди москвофілів, то народовці стали їх ідеологічними опонентами [201, с. 84-85]. Врегулювати відносини між москвофілами і народовцями не вдалося навіть митрополиту Йосифу Сембратовичу, який у 1870–1871 рр. за допомогою о. Михайла Малиновського склав меморіал та ініціював переговори з метою досягнення єдності в національному русі [171, с. 57-67].

Очевидно, така диференціація на москвофілів і народовців була характерна і для греко-католицького духовенства Галицького деканату, однак ця проблема ще потребує додаткових наукових студій. Одним із

показників прихильності священників до певних суспільно-політичних течій може бути їх членство у відповідних організаціях – народовському товаристві «Просвіта» або москвофільському товаристві імені М. Качковського. Певні уявлення про подібну диференціацію за суспільно-політичними поглядами духовенства Галицького деканату дозволяють скласти дані «Шематизму...» за 1903 р. Так, майже у всіх 20 парафіях Галицького деканату вже діяли читальні різних орієнтацій: товариства «Просвіта» – у містечку Войнилів (парох о. Яків Мандзій), селах Кунашів (Кінашів) (парох о. Лев Авдиківський), Мартинів Новий (парох о. Теодор Дикий), Німшин (парох о. Микола Кумановський), Перевозець (парох о. Іван Палій), Скоморохи Нові (парох о. Василь Громадка), Скоморохи Старі (парох о. Стефан Лузогубський), товариства ім. М. Качковського – у містечку Болшовець (парох о. Євгеній Свистун), селах Мартинів Новий (парох о. Теодор Дикий), Мединя (парох о. Нестор Коржинський), «руські народні», «братські» та «Власна поміч» читальні – у місті Галич (парох о. Микола Винницький), селах Болшів (парох о. Леонтій Шефер), Демянів (парох о. Михайло Стuzинський), Дубівці (парох о. Юстин Дворянин), Залуква (парох о. Лев Лаврецький), Крилос (парох о. Іван Гошовський), а взагалі відсутні читальні у селах Ганівці (парох о. Іван Гургула), Дубовиця (парох о. Йосиф Любінецький), Сівка (парох о. Ігнатій Мулик), Тустань (парох о. Теодор Молчковський) і Яблонів (парох о. Григорій Гойванович) [227, с. 97-109]. Отже, можемо констатувати, що на початку ХХ ст. духовенство Галицького деканату, виявляло симпатії як до москвофілів, так і до народовців, а разом з тим значна частка священників дотримувалась «умовно нейтральної» позиції.

Водночас, за даними «Шематизму...» Львівської архієпархії на 1910 р. [230, с. 124-131; 194], помітним є суттєве зростання різних форм суспільної самоорганізації на парафіях – читалень, позичкових кас і кооперативів, що

демонструють громадську активність і вплив на місцеве населення духовенства Галицького деканату (таблиця 1.3.1).

№ з/п	Парафія	Душпастир (парох чи адміністратор)	Форми самоорганізації (читальні, кооперативи тощо)
1	Болшів	Парох о. Леонтій Шефер	Читальні дві, каси позичкові системи Райффайзена, «Спілки селянської» та громадська, склеп церковний і склеп селянський
2	Болшовець	Парох о. Євгеній Свистун	Читальня товариства імені Качковського (85 членів), каса «Самопоміч»
3	Галич	Парох о. Микола Винницький	Читальня «Касино міщанське» (63 члени), каси Райффайзена і церковна, читальня товариства імені Качковського (122 членів), читальня «Просвіти» і «руський клуб» (17 членів), пожежна дружина (60 членів), хор
4	Ганівці	Парох о. Михайло Студинський	Громадські позичкові каси, читальня (48 членів)
5	Дитятин	Парох о. Стефан Лузогубський	Громадська позичкова каса, читальня «Просвіти», склеп церковний.
6	Дубівці	Парох о. Юстин Дворянин	Читальня товариства імені Качковського (50 членів), склеп читальні і громадський, громадська позичкова каса
7	Залуква	Парох о. Лев Лаврецький	Читальня «Власна поміч» (70 членів), шпихлір; читальня «Просвіти», читальня товариства імені Качковського (120 членів), громадська позичкова каса і склеп
8	Крилос	Парох о. Іван Гошовський	Читальня «Просвіти» (у с. Крилос 77 членів, у с. Козина 50 членів), склеп і каса Раффайзена
9	Кінашів	Парох о. Омелян Лопушанський	Читальня «Просвіти» (100 членів), громадська позичкова каса
10	Німшин	Парох о. Микола Кумановський	Читальня «Просвіти» (60 членів), громадська молочарня, громадський склеп
11	Скоморохи Нові	Парох о. Юліан Барановський	Читальня «Просвіти», крамниця і шпихлір
12	Скоморохи Старі	Парох о. Теодор Ковальський	Читальня «Просвіти» (с. Скоморохи 68 членів, с. Підшумлянці 56 членів)
13	Тустань	Парох о. Теодор Молчковський	Громадські позичкові каси (в с. Тустань, с. Семиківці і с. Хоростків)
14	Яблонів	Адміністратор – невідомий	Громадська позичкова каса і громадський склеп, читальня «Просвіти», читальня товариства імені Качковського (с. Яблонів 131 член, с. Конкольники 64 члени)

Отже, станом на 1910 р. завдяки активній громадській діяльності духовенства Галицького деканату значною мірою зросла інфраструктура українського національного руху на локальному рівні.

Зважаючи на значний авторитет духовенства в українському суспільстві того часу, окремої уваги заслуговує погляд на життєвий шлях декількох священиків Галицького деканату, передусім деканів.

Так, Галицький декан у 1883–1887 рр. о. Антоній Бобикевич (1818–1887 рр.), належав до відомої в Галичині родини, що дала декількох священиків, здобув богословську освіту в Львівській духовній семінарії, у 1843 р. отримав ієрейські свячення в одруженому стані, душпастирську працю здійснював як адміністратор парафії у с. Грабівка Калуського повіту (1843–1845 рр.), сотрудник пароха у с. Межигірці Жидачівського повіту (1845–1850 рр.), капелан парафії в с. Старі Скоморохи Рогатинського повіту (1850–1876 рр.), виконував обов'язки віце-декана Рогатинського деканату (1874–1876 рр.), відтак став парохом у с. Вікторів Горішній Станиславівського повіту (1876–1887 рр.). За свою активну душпастирську працю отримав титул почесного радника митрополичої консисторії у Львові, був членом товариства «Інститут Народний Дім у Львові». У 1883 р. він призначений адміністратором, а з 1886 р. деканом Галицького деканату [12, с. 39, 276, 464, 674, 832; 13, с. 44; 15, с. 274; 242, с. 41].

Адміністратор Галицького деканату в 1887–1890 рр. о. Микола Гошовський (1831–1905 рр.), після отримання богословської освіти 1855 р. рукоположений на священика в одруженому стані, душпастирське служіння виконував як сотрудник пароха с. Залуква Станиславівського повіту (1856–1859 рр.), капеланом парафії с. Темерівці того ж повіту (1859–1864 рр.), врешті, спершу капелан парафії, а відтак як парох в с. Блюдники Станиславівського повіту (1864/1892–1905 рр.), спершу з 1871 р. виконував обов'язки віце-декана, з 1887 р. – адміністратора Галицького деканату. За суспільно-політичними поглядами о. Іван Гошовський був москвофілом. За активну душпастирську та громадську працю нагороджений титулом почесного радника митрополичої консисторії у Львові. У 1890 р. призначений адміністратором, відтак дійсним деканом новоствореного

Єзупільського деканату, й виконував ці обов'язки до 1901 р. [12, с. 39, 128, 757, 872; 13, с. 147; 15, с. 301; 242, с. 39; 245, с. 42; 48].

Декан Галицького деканату в 1890–1891 рр. о. Симеон Ткачунік (1835–1903 рр.), отримав богословську освіту у Львівській духовній семінарії, рукоположений на священика 1865 р. в одруженому стані. Душпастирську працю розпочав як адміністратор парафії с. Суходоли Бродівського повіту (1865–1869 рр.), сотрудник і проповідник архикатедрального собору св. Юрія у Львові (1869–1871 рр.), потім перейшов до Львівської духовної семінарії, де виконував обов'язки духівника (1871–1877 рр.) та віце-ректора (1878–1879 рр.), врешті, призначений парохом с. Бовшів Рогатинського повіту (1878–1891 рр.), виконував обов'язки віце-декана Галицького деканату (1883–1884 рр.), нагороджений титулом почесного радника митрополичої консисторії у Львові та дійсного радника єпископської консисторії в Станиславові. З 1891 р. він призначений канцлером консисторії Станиславівської єпархії, з 1893 р. – членом (кустошем) єпископської капітули, а з 1895 р. – адміністратором парафії катедральної церкви Воскресіння Христового в Станиславові, і всі ці обов'язки він виконував до своєї смерті [12, с. 39, 143, 436, 734; 13, с. 449; 15, с. 374; 242, с. 39, 40; 245, с. 43].

Отець Юліан Копистянський (1843–1899), висвячений на священика 1867 р. і душпастирював спершу у Перемишльській єпархії, а з 1877 р. став парохом м. Галич, виконував спершу обов'язки адміністратора (1891–1894 рр.), а потім – декана (1894–1899+) Галицького деканату [12, с. 39; 13, с. 208; 15, с. 312].

Отець Іван Гургула (1845–1904), висвячений на священика 1868 р., розпочинав душпастирську працю як адміністратор парафії с. Лучинці Рогатинського повіту у 1868–1871 рр., відтак був адміністратором і парохом в с. Путятинці Рогатинського повіту, виконував обов'язки віце-декана Рогатинського деканату у 1883–1890 рр., а з 1884 р. став парохом с. Ганівці,

виконував обов'язки віце-декана Галицького деканату у 1890–1899 р., а потім декана Галицького деканату у 1899–1904 рр. [12, с. 39; 13, с. 117].

Отець Леонтій Шефер (1843–1910) висвячений на священника 1869 р., одразу ж призначений сотрудником парафії в м. Галич, з 1875 р. був парохом с. Бовшівець Рогатинського повіту, а з 1892 р. парох с. Бовшів, виконував обов'язки віце-декана у 1895–1904 рр., адміністратора у 1904–1906 рр., а потім – декана Галицького деканату [12, с. 39; 13, с. 431].

Отець Михайло Студинський (1860–1927), висвячений на священника 1887 р., спершу виконував обов'язки сотрудника на парафіях у м. Рогатин та м. Бурштин, з 1892 р. став адміністратором/парохом в с. Демянів, а з 1907 р. – парохом с. Ганівці, виконував обов'язки декана Бурштинського деканату у 1906–1907 рр., а відтак декана Галицького деканату у 1910–1918 рр. [12, с. 39; 13, с. 421].

Події Першої світової війни 1914–1918 рр. трагічно позначились на долі греко-католицького духовенства Галицького деканату, адже Галич з околицями стали прифронтовою зоною бойових дій австрійської та російської армій [1, с. 758]. Крім того, у серпні – вересні 1914 р. австрійська адміністрація провела арешти за підозрою в москвофільстві, внаслідок яких ув'язненими були й греко-католицькі священники [порівн.: 91, с. 160-192; 56, с. 78]. Серед них був арештований і відомий своїми москвофільськими поглядами о. Микола Винницький, парох Галича, за співпрацю з організацією «Карпаторуський освободительний комітет», що пропагувала ідею приєднання Галичини до Російської імперії; після арешту його разом із 127 іншими москвофілами-мешканцями Галича направили до Станиславова, де частину арештованих розстріляли, а відтак решту «етапували» до табору Талергоф, звідки небагатьом вдалося звільнитися після війни [209; 32, с. 201, 229].

Частина духовенства тимчасово покинула свої парафії, побоюючись переслідувань з боку російської окупаційної адміністрації. Серед них був і

Галицький декан о. Михайло Студинський, який деякий час переховувався на теренах Перемишльської єпархії [13, с. 421]. Однак частині духовенства не вдалося уникнути арештів з боку російської адміністрації. Так, у 1914–1917 рр. на теренах Галицького деканату на деякий час були арештовані (інтерновані або конфіновані) парох с. Комарів о. Юліан Ставничий, парох с. Тустань о. Іван Дольницький, парох с. Курипів о. Лука Корвацький [56, с. 370-371]. Загалом у період Першої світової війни, за підрахунками А. Заярнюка і В. Расевича, австрійською адміністрацією було репресовано 357 священників, а російською окупаційною адміністрацією – понад 100 отців [91, с. 175-176].

Таким чином, підсумовуючи проблему, відзначимо, що духовенство Галицького деканату упродовж ХІХ – початку ХХ ст., значною мірою завдяки реформам Габсбургів у релігійно-церковній сфері, здобуло новий рівень освіченості та сформувалося як провідна верства українського суспільства, а його релігійна та громадська діяльність поступово сприяли піднесенню суспільного життя українців. Перипетії воєнного часу 1914–1918 рр. сприяли кристалізації суспільно-політичних орієнтацій та формуванню громадської позиції греко-католицького духовенства, значною мірою впливали на його релігійну та громадську діяльність.

РОЗДІЛ 3

ДУХОВЕНСТВО ГАЛИЦЬКОГО ДЕКАНАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 1918–2022 РР.

Нова епоха в історії українського народу в Галичині та Греко-Католицької Церкви розпочалася із завершенням Першої світової війни 1918 р., а завершилася із кінцем Другої світової війни 1945 р., встановленням радянського тоталітарного режиму в західних областях України та насильницькою ліквідацією ГКЦ 1946 р. Окремими історичними епохами можна вважати періоди перебування України в складі Радянського Союзу та відновлення й розвитку незалежної Української держави. Безумовно, ця періодизація може бути використана і в процесі дослідження історії Галицького деканату ГКЦ.

Для нашого дослідження умовно можемо виокремити п'ять періодів, в яких суспільно-політичні умови існування українського народу суттєво впливали і на розвиток структур Греко-Католицької Церкви. Перший період охоплює 1918–1925 рр., нижня межа якого позначає час, коли ієрархія та духовенство ГКЦ підтримали Західно-Українську Народну Республіку, а верхня межа вказує на Конкордат між Польщею та Апостольським Престолом, що окреслив нові правові рамки функціонування ГКЦ. Другий період, датований 1925–1939 рр., окреслив умови розвитку структур ГКЦ у міжвоєнній Польщі. Третій період (1939–1946 рр.) охопив події Другої світової війни та встановлення влади СРСР в західних областях України, що трагічно позначився на становищі ГКЦ. Четвертий період (1946–1990 рр.) позначений існуванням ГКЦ в умовах підпілля в СРСР. Врешті, п'ятий період (1990–2022 рр.) окреслює етапи відродження та активного розвитку структур УГКЦ в незалежній Україні.

3.1. Громадянська позиція та душпастирська діяльність духовенства деканату в 1918–1925 рр.

У спільному посланні 21 лютого 1918 р. ієрархи Галицької греко-католицької митрополії митрополит Андрей Шептицький, єпископ Григорій Хомишин і єпископ Йосафат Коциловський відзначали, що «зачинаєся нова доба в історії нашої Церкви та нашого народу» [56, с. 82]. Очевидно, що із укладенням Берестейського мирного договору були пов'язані надії на завершення Першої світової війни. Одним із важливих наслідків Першої світової війни, особливо російської окупації Галичини, для греко-католицького духовенства стала суттєва зміна й устійнення його суспільно-політичних орієнтацій, відмова від прихильності до москвофільства та прийняття української національної ідентичності [56, с. 84]. Очевидно, саме в цей період та частина священників Галицького деканату, які до початку Першої світової війни були прихильниками москвофільства, musiли принаймні формально відмовитись від своїх поглядів. Дослідник І. Драбчук зазначає, що одним із таких священників-москвофілів був о. Микола Винницький (1868–1929), адміністратор / парох м. Галич у 1899–1929 рр., завдяки якому «галичани замість національно-патріотичних устремлінь тривалий час сповідували москвофільські ідеї» [13, с. 480; 78].

Під час Листопадової революції 1918 р. греко-католицьке духовенство підтримало ідею національно-державного будівництва, а відтак сприяло й брало активну участь у формуванні органів влади Західно-Української Народної Республіки. Так, до складу Української Національної Ради в листопаді – грудні 1918 р. увійшли представники ГКЦ – ієрархи Андрей Шептицький, Григорій Хомишин, Йосафат Коциловський, а також о. Іван Капустинський, о. Северин Матковський, о. Іван Лятишевський, о. Олександр Русин, о. Іван Волянський. Під час формування органів української влади на місцях повітові національні ради очолили, зокрема,

о. Іван Пісецький у Городенці, о. Іван Майковський у м. Печеніжині, а до складу Косівської повітової ради обрали 4 священників, до складу повітової ради у м. Станиславові увійшли три священники (о. Іван Гордієвський, о. Теодор Матейко і о. Йосиф Раковський, який, до того ж, очолив господарський відділ повітової управи) [135, с. 159-160; 56, с. 86-87].

Дещо відмінною була ситуація в самому місті Галичі, де перебрання влади українцями від австрійської адміністрації місцевий парох сприймав насторожено. Ось як описує цю подію тогочасний пластун і учень Академічної гімназії у Львові Богдан Макарушка: «Дня 2 листопада 1918 р. о год. 5 ранку «заворушила» спокій в нашій хаті вістка, яку привезла зі Львова Іванна Блажкевич, дружина місцевого директора школи. Вона тільки що виїхала нічним поїздом зі Львова і розповіла нам, що уже повівають синьо-жовті прапори. Для нас, розуміється, стало ясным, що треба негайно діяти. Село Залуква було свідоме, віддалене від Галича всього 700 до 800 метрів, положене над річкою Луквою. Галич, колишній наш славний «Княжий Город», був тоді цілком москвофільським. Від ряду літ царювали там священники-москвофіли і таким зробили ціле місто, за винятком кількох патріотичних родин. Мені були добре відомі ці місцеві відносини, тож я відразу здав собі справу, що треба діяти негайно. Знаючи, що в селі перебуває на кількадедній відпустці колишній студент рогатинської гімназії, а тоді десятник УСС Василь Мирон, я негайно побіг до нього, і ми наборзі зааярмували і змобілізували ціле село. Всі охочі, а переважно молодь, мали з'явитися в будинку школи не пізніше 8-ма год. ранку. Я між тим відшукав у stodолі козацький спис і на нього прикріпив синьо-жовтий прапор, який був у нас дома, і так пішов до недалекої школи. Там зібралося вже багато народу, а переважно молоді. У селі відшукали 4 кріси, з чого два були добрі, а другі два зіпсуті (та хоч добрі на пострах), і декілька багнетів. З трудом всі ледве помістилися в найбільшій залі школи. Тоді мій дідуньо заприсягнув усіх на вірність Україні, відчитуючи присягу, яку міжтим сам уклав, а я з гордістю

держав синьо-жовтий прапор, на який усі присягали. Це був ніколи незабутній величний момент. Запанував великий підйом духа та національно-патріотичний героїзм» [49, с. 281].

Про сприйняття духовенством Галицького деканату національно-державного будівництва ЗУНР, зважаючи на брак джерел, можемо скласти уявлення на основі аналізу передвоєнного 1914 р. стану розвитку громадських форм самоорганізації на парафіях. Так, на основі відомостей «Шематизму...» Львівської архієпархії на 1914 р. відомо, що у 14 парафіях Галицького деканату існував такий розподіл за суспільно-політичними орієнтаціями духовенства і вірян: осередки народовського, чи радше, націонал-демократичного спрямування у формі читалень товариства «Просвіта» були в 17 парафіяльних і «дочірніх» поселеннях (Бовшів, Бовшовець, Галич, Ганівці, Дитятин-Библо, Дитятин-Хохонів, Дубівці-Водники, Залуква, Крилос, Кунашів, Німшин, Скоморохи Нові, Скоморохи Нові-Гербутів, Скоморохи Старі, Тустань, Яблонів, Яблонів-Конкольники), тим часом осередки москвофільського руху у формі читалень товариства імені М. Качковського були у 8 парафіяльних і «дочірніх» поселеннях (Бовшів, Галич, Ганівці, Ганівці-Поплавники, Дубівці, Тустань, Яблонів, Яблонів-Конкольники) [232, с. 102-109]. Ця тенденція співвідношення, навіть певного внутрішнього поділу в межах одного населеного пункту, між прихильниками націонал-демократичної та москвофільської течій-партій серед духовенства і вірян Галицького деканату, очевидно, зберігалася і в період проголошення та розбудови ЗУНР, а тому суттєво впливала на душпастирську та громадську діяльність священників, визначала їхній авторитет в суспільстві.

Зрештою, важливою подією став скликаний за дорученням митрополита А. Шептицького єпископом Г. Хомишиним з'їзд греко-католицького духовенства у Станиславові 7-8 травня 1919 р., на якому понад 200 представників духовенства прийняли ухвали, скеровані на активізацію

ГКЦ у розбудові Української держави, консолідацію мирян «для укріплення української державності на християнських основах» [135, с. 163].

Одним із практичних проявів підтримки української державності став вступ окремих священиків, які раніше служили капеланами в австрійській армії та легіоні Українських Січових Стрільців, перебували у прифронтових селах, до лав Української Галицької армії в ролі польових духівників, або військових капеланів. За увесь період існування УГА капеланами стали понад 100 священиків, зокрема, о. Анатоль Базилевич, о. Іван Брикович, о. Лев-Микола Бурнадз, о. Юрій-Адальберт Галібей, о. Іван Горняткевич, о. Іван Дидк, о. Андрій-Антін Калята, о. Володимир. Коропецький, о. Іван Кипріян, о. Василь Лаба, о. Іван Лебедович, о. Іван Пісецький, о. Іван-Орест Проскурницький, о. Григорій Рибчак та багато інших [155, с. 138; 56, с. 88; детальніше див.: 86; 87; 88; 89].

Однак масований наступ польських військ та румунська окупація Покуття наприкінці травня 1919 р. створили критичну ситуацію, й УГА мусила 16-17 липня 1919 р. відступити за Збруч. У цей час в структурі УГА залишилися польові духовники, які повністю пройшли її бойовий шлях на східній Україні і згодом повернулися додому, частина з них були арештовані та поміщені в таборі Стжалково [56, с. 93].

Розвиток Галицького деканату в структурі Греко-Католицької Церкви у 1919–1925 рр. відбувався в умовах встановлення польської адміністрації в Східній Галичині. Після анексії краю в липні 1919 р. уряд Польщі запровадив надзвичайний стан, скасував Галицький сейм і крайовий виділ, заборонив використання назви «Галичина» і запровадив назву «Східна Малопольща» й адміністративно-територіальний поділ на воєводства (1920 р.), провів перепис населення (1921 р.) та вибори до сейму і сенату (1922 р.). Підтримка ієрархією і духовенством ГКЦ української національно-державної ідеології загострила відносини із владою Другої Речі Посполитої. Ієрархи ГКЦ у листі до нунція 28 серпня 1919 р. підкреслювали, що «наша церковна провінція не

належить до Польської Республіки». На думку Р. Делятинського, в умовах становлення польської адміністрації в Східній Галичині 1919–1925 рр. існувала перехідна модель церковно-державних відносин, в якій ГКЦ намагалася зберегти «автономію» відносно державної влади, і лише Конкордат між Польщею і Апостольським Престолом 1925 р. врегулював правовий статус ГКЦ і забезпечив певну лояльність її духовенства [56, с. 94].

Підсумовуючи дослідження цього періоду, варто погодитися із думкою більшості сучасних вітчизняних дослідників про те, що активна громадянська позиція засвідчила практичну підтримку української державності греко-католицьким духовенством, сприяла закріпленню української національної ідентичності [порівн.: 135, с. 164; 56, с. 88]. Духовенство Галицького деканату за деякими винятками (з боку прихильників москвофільства), також певною мірою долучилося до розвитку українського національного руху та організованого суспільного життя на локальному рівні.

3.2. Особливості діяльності духовенства деканату в умовах Конкордату (1925–1939)

У міжвоєнний період (1919–1939 рр.), як відзначають більшість сучасних вітчизняних дослідників новітньої історії України, остаточно викристалізувався національний характер Греко-Католицької Церкви, яка стала органічною складовою українського національного руху, дотримуючись власної консервативної «лінії поведінки» [144, с. 146; 135, с. 167; 82; 155]. Так, ієрархи (митрополит Андрей Шептицький, єпископи Григорій Хомишин і Йосафат Коциловський) та більшість духовенства Львівської архієпархії, Перемишльської і Станиславівської єпархій Галицької митрополії ГКЦ упродовж 1919–1923 рр. значною мірою (з

деякими особливостями) підтримували політичний курс українського національно-політичного табору щодо боротьби за визнання державно-політичного статусу Східної Галичини на міжнародному рівні, а після остаточного вирішення цієї міжнародної проблеми в березні 1923 р. докладали зусиль для консолідації українського національно-політичного табору для вироблення програми суспільного буття в нових суспільно-політичних реаліях Другої Польської Речі Посполитої [144, с. 146-147]. Так, під час перепису населення 1921 р. греко-католицьке духовенство взяло участь у бойкоті цієї «урядової акції», спрямованої на обґрунтування «польського характеру» Східної Галичини, внаслідок чого зазнавало репресій з боку польської поліції [84, с. 176-184]. Так само під час виборів до польського сейму 1922 р. греко-католицькі священники активно агітували проти участі українців у цій акції, за що знову зазнали переслідувань [296, р. 99-109]. Послідовне сприйняття греко-католицьким духовенством польської влади в Галичині поступово змінилося упродовж 1923–1925 рр., особливо після ратифікації Конкордату між Польщею та Апостольським Престолом 1925 р. [156, с. 166-171], який визначив правові умови розвитку Греко-Католицької Церкви на тривалу перспективу.

Одним із найважливіших наслідків Конкордату 1925 р. було врегулювання правового статусу ГКЦ, її внутрішньої організації та територіального устрою (поділу Галицької митрополії на три єпархії – Львівську, Перемишльську і Станиславівську), матеріального забезпечення духовенства, визначення механізмів канонічного призначення на душпастирські посади та створення нових парафій [111]. Ці норми позитивно позначились, зокрема, на адміністративно-територіальному устроєві Львівської архієпархії та Галицького деканату.

Черговий етап реорганізації та розвитку структури Галицького деканату датований 1924 рр. У цей період Галицький деканат поповнився тими «новими» парафіями, які утворено внаслідок їх якісного зростання та

реорганізації на основі дочірніх церков. Так, до складу деканату додано нові парафії в селах Водники, Гербутів, Дегова, Желибори, Загірє, Козина, Конкольники, Підшумлянци, Поплавники, Різдваїни, Семиківці, Слобідка Бовшівецька, Хохонів. В цілому Галицький деканат упродовж 1924–1938 рр. налічував 27 парафій [12, с. 40; 233, с. 60-65; 234, с. 60-65; 235, с. 26-28; 236, с. 30-32; 237, с. 29-33; 238, с. 29-33; 239, с. 29-31].

Упродовж міжвоєнного періоду структура управління Галицьким деканатом зазнала деякої модифікації: традиційним залишились посади декана, віце-декана та ординаріатського комісара в шкільних справах, а з 1928 р. створено деканальну маєткову раду [233, с. 60; 234, с. 60; 235, с. 26; 236, с. 30; 237, с. 29; 238, с. 29].

Деканом Галицького деканату з 1918 р. був о. Омелян (Олексій) Дудрович (1861–1935), парох с. Яблонів, який виконував ці обов'язки аж до смерті [12, с. 39; 13, с. 97; 233, с. 60; 234, с. 60; 235, с. 26; 236, с. 30; 237, с. 29; 238, с. 30]. Йому допомагав віце-декан о. Микола Винницький (1868–1929), парох м. Галич, відомий своїми москвофільськими поглядами [233, с. 60; 234, с. 60; 235, с. 26; 236, с. 30; 209]. Уже 1929 р. на зміну останньому на посаду віце-декана Галицького деканату призначений о. Роман Лободич (1893–1969), парох с. Залуква, який згодом, 1930 р., перейшов до Станіславівської єпархії, а відтак, з 1938 р. став почесним крилошанином Митрополичої капітули й радником Митрополичої консисторії у Львові [13, с. 269; 236, с. 30]. Ця зміна, очевидно, сприяла зменшенню впливу москвофілів серед духовенства Галицького деканату.

У 1930 р. черговим віце-деканом став о. Василь Медвідський (1877–1951), парох с. Дубівці (з 1920 р.) й адміністратор парафії в м. Галич, який у 1935 р. призначений адміністратором Галицького деканату, і ці обов'язки виконував орієнтовно до 1944 р. [12, с. 39; 13, с. 302; 237, с. 29; 23].

Відтак, віце-деканом у 1935 р. став о. Микола Янович (1879–1944?), адміністратор / парох м. Галич, який з 1938 р. знову ж таки як адміністратор

очолив Галицький деканат [12, с. 39; 13, с. 170; 238, с. 31]. Тоді, 1935 р., йому на допомогу на посаду віце-декана був призначений о. Іван Вергун (1904–1950?), адміністратор парафії с. Яблонів [12, с. 39; 13, с. 470; 238, с. 31; 239, с. 29; 26].

Окремої уваги заслуговують ординаріатські комісарі в шкільних справах, основним завданням яких був нагляд за викладанням основ релігії (катехизму) в школах на території Галицького деканату. Варто додати, що, відповідно до умов ст. 13 Конкордату 1925 р., саме компетентна церковна влада наділялася правом наглядати за навчанням релігії, «що відноситься до його змісту і моральності вчителів» [111, с. 7]. Так, спершу, у 1924 – 1928 рр. ординаріатськими шкільними комісарами були о. Михайло Студинський (1860–1927?), парох с. Бовшів, о. Василь Медвідський (1877–1951), парох с. Дубівці, та о. Петро Левицький (1874–1944?), парох с. Дитятин [233, с. 60; 234, с. 60; 13, с. 259, 302, 421]. У 1928 р. їх змінив один комісар в шкільних справах – о. Роман Лободич (1893–1969), парох с. Залуква, виконуючи ці обов'язки до 1930 р., а відтак йому на допомогу призначений другий комісар – знову ж о. Петро Левицький (1874–1944?) [235, с. 26; 236, с. 30; 13, с. 259, 269]. Згодом, 1930 р., після відходу до Станиславова о. Романа Лободича, першим шкільним комісарем став знову о. Василь Медвідський [237, с. 29]. Вже у 1938 р. ординаріатськими комісарами в шкільних справах були нову ж таки о. Василь Медвідський (1877–1951), парох с. Дубівці, та о. Филип Чолій (1887–1944?), парох с. Залуква [239, с. 29; 13, с. 73].

До складу новоствореного органу управління – деканальної маєткової ради Галицького деканату в 1928 р. увійшли о. Іван Дольницький (1879–1939), парох с. Тустань, вже згадуваний о. Роман Лободич, парох с. Залуква, та о. Іван Яськів (1883–1938?), парох с. Ганівці; при чому останніх два згодом, відповідно у 1930 і 1932 рр., перейшли до Станиславівської єпархії, і о. І. Дольницький деякий час залишався єдиним членом цієї ради. У 1938 р., крім нього, до складу маєткової ради Галицького деканату увійшли

о. Володимир Сваричевський (1878–1944?), парох с. Бовшівець, та о. Михайло Білик (1888–1942), парох с. Скоморохи Нові [235, с. 26-28; 236, с. 30-32; 237, с. 29-33; 238, с. 29-33; 239, с. 29-31; 13, с. 37, 89, 174, 425].

Описані кадрові зміни в складі «деканального уряду» Галицького деканату, очевидно, також відображали, а навіть безпосередньо впливали на формування суспільно-політичних орієнтацій та громадську позицію духовенства. Якщо до 1914 р. колективний портрет деканального духовенства передбачав суттєвий поділ священників на прихильників москвофільської та народовської, відтак національно-демократичної течії або партії, то вже у 1920-х – 1930-х рр., зокрема, внаслідок чергової «зміни поколінь» та окреслених кадрових перестановок спостерігається зміцнення української національної самосвідомості та зростання впливу на місцеве духовенство Українського націонал-демократичного об'єднання. Про це свідчить передусім зміна мережі культурно-просвітницьких товариств на локальному рівні, ініціаторами створення чи відновлення та їхніми керівниками або членами були місцеві священники. Ці обставини, звичайно, певною мірою позначалися на релігійній душпастирській та громадській діяльності духовенства Галицького деканату.

Для характеристики громадської діяльності духовенства Галицького деканату варто детальніше проаналізувати розвиток освітніх закладів і громадських інституцій (читалень, кооперативів, церковних товариств тощо), які певною мірою визначали соціокультурний портрет духовенства і мирян у міжвоєнний період. Так, за даними «Шематизму...» Львівської архієпархії 1924 р. [233, с. 60-65], у 27 парафіях Галицького деканату налічувалося 15 шкіл з українською мовою навчання (в с. Бовшів 2-класна для 178 дітей, в с. Водники 1-класна для 33 дітей, в с. Ганівці 1-класна для 57 дітей, в с. Дегова і с. Дубівці 3-класна для 189 і 187 дітей, у с. Желибори і Кінашів 4-класна для 63 і 180 дітей, у с. Козина 2-класна для 86 дітей, в с. Крилос 1-класна для 63 дітей, в с. Підгороді коло Крилоса 1-класна для 70 дітей, у

с. Кінашів 4-класна для 180 дітей, у с. Німшин 2-класна для 112 дітей, у с. Поплавники 1-класна для 48 дітей, у с. Рідзвяни 1-класна для 52 дітей, у с. Семиківці 2-класна, у с. Тустань 1-класна для 44 дітей, у с. Яблонів 2-класна для 163 дітей), 12 шкіл з польською мовою навчання (в с. Бовшів 1-класна, с. Бовшівець 5-класна для 260 дітей, у м. Галич 7-класна чоловіча для 136 дітей і 7-класна жіночі для 106 дітей, у с. Гербутів і с. Скоморохи Нові для дітей 68 греко-католиків і 43 латинників, у с. Дитятин 1-класна для 73 дітей, у с. Загірє Конкольницьке 2-класна для 114 дітей, у с. Святий Станіслав 1-класна, в с. Конкольники 1-класна для 96 дітей, у с. Підшумлянці 1-класна, у с. Скоморохи Старі 2-класна для 109 дітей, у с. Хохонів 1-класна для 114 дітей) та 1 утраквістична школа (в с. Залуква 4-класна для 225 дітей). Водночас на цих теренах було відновлено (іноді засновано) та діяли осередки читальні товариства «Просвіта», зокрема в місті Галич, селах Бовшів, Ганівці, Дегова, Дитятин, Дубівці, Желибори, Залуква, Козина, Конкольники, Крилос, Кінашів, Семиківці, Тустань, Хохонів, Яблонів. У цей період продовжували діяти, мабуть, єдина в деканаті читальня москвофільського товариства імені М. Качковського у м. Галич. Існували також осередки різних економічних організацій, зокрема, у м. Галич були кооператив, каса Стефчика і кружок товариства «Сільський Господар», у с. Дитятин – осередок товариства «Сільський Господар», у с. Дубівці – кооператив, у с. Загірє Конкольницьке – каса Райффайзена, у с. Залуква – кооператив, ощадна спілка, молочарська спілка, позичкова каса, садівничий заклад, у с. Козина – кооператив, у с. Конкольники – кооператив, в с. Крилос – кооператив, каса Райффайзена і молочарня, у с. Кінашів – кооператив, у с. Яблонів – осередок товариства «Сільський Господар» і два кооперативи. Збереглися також короткі відомості про релігійно-церковні товариства, що існували при церквах на парафіях, зокрема, братство Найсвятіших Тайн в с. Бовшівець, звичайні церковні братства в с. Семиківці і с. Тустань.

У 1927 р., за даними «Шематизму...» Львівської архієпархії, стан розвитку українських освітніх закладів і громадських інституцій на теренах Галицького деканату, попри певну динаміку, мав схожі тенденції розвитку [234, с. 60-65].

Таким чином, у 1924–1927 рр. в межах Галицького деканату діяли 28 освітніх закладів (шкіл різного типу), осередки товариства «Просвіта», товариства імені М. Качковського, товариства «Сільський Господар», кооперативи й ощадні каси, а місцеве духовенство деякою мірою спричинилося до їх розвитку.

Характеризуючи колективний просопографічний портрет духовенства Галицького деканату у міжвоєнний період, необхідно відзначити, що практично всі священники здобули вищу богословську освіту, як правило, в духовній семінарії та на богословському факультеті університету у Львові, а відтак виконували душпастирське служіння в різних парафіях Львівської архієпархії, за винятком декількох, які переходили до сусідніх Станіславівської чи Перемишльської єпархій. У цьому контексті також цікавим є статистичний звіт про стан духовенства Галицького деканату Львівської архієпархії станом на 1928 р. Так, у 27 парафіях, що налічували 98.212 душ греко-католиків, «обсадженими» постійними душпастирями – парохами було лише 14 парафій, а в 13 парафіях служили тимчасові адміністратори, як правило із сусідніх парафій; тобто загальне число духовенства деканату складало 14 священників, які виконували обов'язки парохів і адміністраторів парафій або сотрудників; за соціальним статусом було 12 одружених, 1 овдовілий та 1 неодружений (целібс) священники [235, с. 108].

Окремої уваги заслуговує також персональний склад духовенства Галицького деканату, який може (і повинен в найближчому майбутньому) стати предметом дальших наукових студій. Тому надалі, крім вище і раніше згадуваних священників із «деканального уряду», коротко зупинимось на

діяльності окремих представників парафіяльного духовенства, які своєю душпастирською та громадською працею сприяли формуванню української національної ідентичності рідного народу.

Так, душпастирями «центральної» парафії Галицького деканату в м. Галич після смерті відомого своїми москвофільськими поглядами о. Миколи Винницького упродовж 1929–1939 рр. були о. Володимир Соломка (1897–1959?), о. Микола Благий (1898–1934), о. Іван Гриньох (1907–1994), о. Микола Янович (1879–1944?) і о. Василь Медвідський (1887–1944?) [12, с. 238-239; 13, с. 42, 154, 170, 302, 404]. В сусідній парафії с. Крилос довголітнім парохом був о. Іван Гошовський (1860–1942), а після його смерті 1942 р. його змінив о. Ярослав Легінь (1913–1944?) [12, с. 380; 13, с. 147, 247]. В іншій, сусідній з м. Галич, парафії с. Залуква душпастирювали о. Ігнатій Мулик (1850–1923), о. Роман Лободич (1893–1969), о. Корнилій Левицький (1898–1932) та о. Филип Чолій (1887–1944?) [12, с. 872; 13, с. 73, 256, 269, 311]. Парафію с. Бовшів очолювали послідовно парохі о. Михайло Студинський (1860–1927) та о. Дмитро Яців (1880–1944?) [12, с. 143; 13, с. 165, 421].

Врешті, слід зауважити, що, за даними «Шематизму...» Львівської архієпархії за 1938 р., Галицький деканат був знову реорганізований, внаслідок чого в його складі залишилось 14 парафій з «дочірніми» селами (Бовшів, Бовшівець, Галич, Ганівці, Дитятин, Дубівці, Залуква, Крилос, Кукільники, Кінашів, Німшин, Скоморохи Нові, Скоморохи Старі, Тустань і Яблонів), що за державним адміністративно-територіальним устроєм належали до Станіславівського і Рогатинського повітів [239, с. 29-31].

Підсумовуючи, варто підкреслити, що у період 1925–1939 рр. Галицький деканат двічі зазнавав структурних змін (орієнтовно у 1924 і 1938 рр.) у межах Львівської архієпархії, його «деканальний уряд» та окремі парафії представляли активні душпастирі, які своєю релігійною та громадською діяльністю формували як духовно-моральні основи, так й

окремі громадські інституції, необхідні для розвитку українського суспільства в умовах Другої Польської Речі Посполитої. Додаткових студій, однак, потребує проблема еволюції суспільно-політичних поглядів деканального духовенства у міжвоєнний період.

3.3. Душпастирська праця та громадянська позиція духовенства деканату під час Другої світової війни та в умовах ліквідації Греко-Католицької Церкви (1939–1946)

Із початком Другої світової війни у вересні 1939 р. розпочався новий складний етап в житті Греко-Католицької Церкви в Галичині. З цього приводу митрополит А. Шептицький у пастирському листі від 9 жовтня 1939 р. написав: «Обернулася картка історії, настала нова епоха. Будемо повинуватись владі, слухатись законів, оскільки вони не противні Божому закону; не будемо мішатись до політики і світських справ, не перестанемо жертвенно працювати для Христової справи в нашій народі» [55, с. 186]. Окреслена ієрархом позиція щодо радянського режиму базувалася на соціальній доктрині Католицької Церкви, яка вказувала на необхідність лояльності до влади лише у випадку, якщо її діяльність та законодавство «не противні Божому закону».

Уже з вересня 1939 р., коли розпочався процес «радянзації» західних областей України, як відзначають більшість сучасних дослідників, формується абсолютно нова система церковно-державних відносин, яка формально визначалася державним законодавством СРСР, що передбачало «відокремлення церкви від держави», а по суті визначало суттєві обмеження діяльності ієрархії та духовенства Греко-Католицької Церкви. Так, вже з перших днів радянської окупації Галичини органами НКВС розроблено систему обліку і контролю за «антирадянськими елементами», до яких зараховано «по релігійних общинах – церковники, сектанти і релігійний

актив» та «члени таємних містичних товариств і гуртків, масони, теософи, богослови та інші» [цит. за: 7, с. 13]. Для ведення тотального контролю за діяльністю греко-католицького духовенства, його «оперативної розробки» для пізнішої компрометації та підготовки ліквідації ГКЦ, на думку Р. Делятинського, використовували «деталізований політико-адміністративний устрій новоприєднаних земель», тобто поділ областей на дрібні райони [55, с. 187]. Упродовж всього періоду «радянзації 1939–1941 рр. у Львівській архієпархії були арештовані та вбиті 12 священників, депортовано ще 33 священників; у Перемишльській єпархії – арештовано 20 священників; у Станіславівській єпархії – депортовано 7 священників й 4-х убито [138, с. 932, 945, 953]. Водночас радянський режим толерував «православізацію Галичини», адже, на думку сучасних дослідників І. Андрухів та А. Француза, «існування двох самостійних церков (тобто УГКЦ і РПЦ. – авт.) у атеїстичній державі було недоречним», тим часом авторитет ГКЦ перешкоджав насильницькому наверненню до православ'я, що могло спричинити масовий спротив населення [7, с. 25]. Для проведення акції «православізації», на думку дослідників, було використано наявні «православні острівки» – парафії у м. Галич (церква св. Володимира), м. Станіслав (церква св. Трійці), м. Снятин, с. Мишин Коломийського району, у м. Львів (церква при вулиці Францішканській) [7, с. 25; 31, с. 30].

За таких обставин греко-католицьке духовенство Галицького деканату Львівської архієпархії, яке в цей період продовжували очолювати адміністратор деканату о. Микола Янович (1879–1944?) та віце-декан о. Іван Вергун (1904–1950?) [12, с. 39; 13, с. 170, 470; 26], позбавлене вже у 1939 р. наявної матеріальної бази (церковного землеволодіння) та можливості навчання релігії в школах, очевидно, мусило зосередитися виключно на релігійно-церковній діяльності у своїх парафіях.

Початок радянсько-німецької війни 22 червня 1941 р. ознаменував черговий етап історії українського народу і Греко-Католицької Церкви. У

липні – серпні 1941 р. Галицький деканат в межах Станиславівського і Рогатинського повітів тимчасово опинився в зоні угорської окупації, а з 7 серпня 1941 р. цілком встановлено німецьку адміністрацію. На короткий час відбулося формування української адміністрації, відповідно до проголошеного у Львові Акту відновлення Української державності від 30 червня 1941 р. Уже на початку радянсько-німецької війни греко-католицьке духовенство значною мірою підтримало ідею відновлення української державності, а після фактичної анексії та проголошення дистрикту Галичина намагалося підтримати Український Крайовий комітет у Львові з його мережею окружних комітетів і повітових делегатів. В цей час сформувалася нова система церковно-державних відносин, в якій німецька адміністрація, з одного боку, толерувала діяльність ГКЦ, а з іншого – не допускала активної політичної діяльності духовенства [56, с. 148-151].

Воєнний період став часом складних випробувань для всього духовенства загалом й, зокрема, Галицького деканату. Очевидно, для більшості деканального духовенства була характерною лінія поведінки, яку дослідник Р. Делятинський описав таким чином: «Поступово відношення ієрархії та духовенства до німецької адміністрації змінюється від лояльного ставлення до «пасивного» опору під впливом періодичних репресивних акцій гестапо в серпні – вересні 1941 р., в січні – лютому та листопаді 1942 р. ... Внаслідок масових репресій з осені 1942 р. відбувається розмежування в політичних настроях українського суспільства: одна частина – під впливом УЦК та ОУН(м) – погоджувалася продовжити тактичну співпрацю з німецькою адміністрацією, а інша – під впливом ОУН(б) – виступила за збройний опір. Це позначилося на політичних настроях духовенства... Формування дивізії СС «Галичина»..., викликало суперечливі настрої серед священиків. Хоча й були симпатичні ОУН(б), які наполягали на більшій ефективності партизанської тактики УПА, все ж таки значна частина духовенства поділяла переконання представників УЦК і ОУН(м), що дивізія

після вишколу під німецьким командуванням стане зародком української армії... Нова хвиля репресій у другій половині 1943 р. кардинально змінила відношення ієрархії та духовенства Станіславівської єпархії до німецького режиму...» [56, с. 158-159, 162].

Уже наприкінці березня – на початку квітня 1944 р. Червона армія у ході контрнаступу зайняла Коломийську округу з містами Городенка, Коломия, Косів і дійшла до передмістя Станіславава, а долиною р. Пруту аж до с. Микуличина відступала угорська армія. У квітні 1944 р. лінія фронту встановилася так: м. Косів, с. Яблонів, м. Печеніжин зайняла Червона армія, а на схід від м. Ланчина, м. Отинії і м. Товмача – німецькі та угорські війська [254, с. 30, 138]. В умовах воєнних дій, як зазначають дослідники, греко-католицьке духовенство проявляло свої суспільно-політичні переконання залежно від обставин, тому більшість священиків зайняла вичікувальну позицію, сподіваючись закінчення війни, а деякі виявляли симпатії до УПА [56, с. 163].

Радянський режим на перших порах, у жовтні – грудні 1944 р., виявляв терпиме відношення до ГКЦ, навіть тимчасово надав звільнення від військової служби для священиків, студентів семінарії, дяків і навіть церковних старост, а також дозволяв монастирям зберегти за собою будівлі, які повернули в період німецької окупації. Греко-католицьке духовенство, очевидно, з надією на правове оформлення державно-церковних відносин погодилося на реєстрацію церков, яку органи НКДБ використали як один із елементів агентурно-оперативної розробки ієрархії та духовенства ГКЦ [56, с. 165; 130, с. 189-193, 225-228, 323-246].

За розпорядженням Станіславського облвиконкому від 28 серпня 1944 р., запроваджено відповідні анкетні довідки про релігійні культи в області. До початку жовтня 1944 р. у такі довідки зібрали райвиконкоми у Богородчанах, Галичі, Городенці, Коломиї, Коршеві, Гвіздці, Косові, Надвірній, Станіславі, Ланчині та інших районах Станіславської області, при

цьому зовсім не враховувалася специфіка адміністративно-територіального поділу єпархії на деканати та давня практика «класифікації» правового статусу громад (парафій, «дочірніх» церков і експозитур) [56, с. 166].

Так, у Державному архіві Івано-Франківської області зберігаються окремі архівні справи про анкетні дані всіх релігійних громад Галицького деканату, що, відповідно до нового адміністративно-територіального поділу, належали до Галицького та Жовтневого районів Станіславської області [70, арк. 1-8; 73, арк. 1-6].

Наприкінці 1944 – на початку 1945 рр. органи НКДБ продовжували проводити заходи, спрямовані на «розклад» ГКЦ шляхом пошуку «компромату» про зв'язки духовенства з ОУН і УПА. Врешті, невдача у переговорах з підпіллям УПА, на думку діаспорного історика Б. Боцюрківа, переконала владу «в неможливості за допомогою Церкви покласти край збройному рухові опору в Західній Україні» [17, с. 87]. Імовірно, в той час радянський режим зробив висновок про необхідність ліквідації ГКЦ. Невдовзі полковник НКДБ Сергій Карін зізнався о. Гавриїлу Костельнику: «Розгром банд в лісі і розгром в «Юрі» – це ланки одного й того ж ланцюга у боротьбі українського народу з агентурою його поневолювачів» [130, с. 539]. Врешті, генеральний план по ліквідації ГКЦ був уточнений головою Ради у справах РПЦ при РНК СРСР полковником НКДБ Георгієм Карповим і затверджений Йосифом Сталіним 17 березня 1945 р. [56, с. 168-171].

Після проведеного органами НКВС-КДБ арешту єпископів та частини духовенства Греко-Католицької Церкви у Львові та Станіславі 11 квітня 1945 р., звичайно почала формуватися підпільна структура через раніше таємно призначених ієрархами генеральних (капітульних) вікаріїв [56, с. 172-173].

Уже з квітня 1945 р. греко-католицьких священиків знову зобов'язували проходити нову реєстрацію в органах влади, за результатами якої надавалися тимчасові посвідки з дозволом виконувати пастирські

обов'язки, а в парафіях створювалися парафіяльні комітети, яким надано право призначення священників і розпорядження церковним майном. У процесі реєстрації священники проходили співбесіду з уповноваженими РСРК в Львівській, Станіславській чи Тернопільській областях, які вишукували «нестійких у вірі» священників для використання їх в акції «возз'єднання» ГКЦ з РПЦ [56, с. 173-174].

Наступним етапом акції ліквідації ГКЦ стала організація під контролем органів НКДБ «Ініціативної групи по возз'єднанню ГКЦ з РПЦ». Відношення духовенства до «Ініціативної групи» було строкатим – від негативного до позитивного, і змінювалося впродовж 1945 р. залежно від декількох факторів: тиску з використанням «компромату» під час співбесід з уповноваженим РСРК по області, за співучасті члена «Ініціативної групи» о. А. Пельвецького та співробітника НКДБ; впливу інформації про арешти органами НКДБ священників або їх родичів за «політичними» звинуваченнями та повідомлень про можливі акції «помсти» щодо «возз'єднаних» з боку відділів УПА [56, с. 174].

На серпень – жовтень 1945 р. уповноважений РСРК запланував проведення зустрічей із духовенством по окремих деканатах. Так, у Галицькому деканаті на облік поставлено таких священників, як Василь Медведовський, Іван Синяк, Володимир Самотулка (с. Блюдники), Володимир Коновалець (с. Острів), Микола Кос, Павло Тауцький, Іван Яськів, Ярослав Легінь, Теодор Бутковський, Володимир Левицький (с. Комарів), Степан Лехіцький (с. Вікторів), Іван Галібей, Іван Третяк, Ярослав Посацький (с. Тязів), Михайло Клим, Михайло Возняк (с. Бринь) [71, арк. 10зв, 72, 95].

Внаслідок цих заходів частина духовенства поступово схилялася до вступу в «Ініціативну групу» для уникнення арештів, збереження парафій під своїм контролем та запобігання від імовірного приходу «православних попів». Один з мотивів полягав у сприйнятті «Ініціативної групи» як

тимчасового органу, сформованого неканонічним способом, внаслідок чого його рішення є необов'язковими до виконання, а участь в ньому лише забезпечує від арештів [56, с. 174-175].

Вже до кінця серпня 1945 р. до складу «Ініціативної групи» приєдналися два священики з Галицького району в межах Єзупільського деканату – о. Володимир Левицький з с. Комарів і о. Степан Лехіцький з с. Вікторів, у вересні – о. Ярослав Посацький з с. Тязів, о. Михайло Возняк з с. Бринь, у жовтні – о. Володимир Самотулка з с. Блюдники [71, арк. 35, 59, 101, 115зв].

Тим часом властиво Галицький деканат Львівської архієпархії, що включав 27 парафій, вже станом на 25 жовтня 1945 р. налічував лише сім священиків: о. Лев Ващук з с. Бовшів, о. Володимир Сваричевський з с. Бовшівець, о. Михайло Кліма з с. Ганівці, о. Петро Левицький з с. Дитятин, о. Михайло Шавало з с. Кукільники, о. Євген Болахівський з с. Німшин, о. Онуфрій Кузьменко з с. Яблонів, і кожен з них вступив до складу «Ініціативної групи» [71, арк. 149; порівн.: 70, арк. 1-8; 73, арк. 1-6]. Уже в жовтні 1945 р. колишній декан Галицького деканату о. Іван Вергун (1904–1950?), побоюючись переслідувань, переїхав до с. Чесники Рогатинського району [26; 12, с. 39; 13, с. 470].

Одним з факторів, що впливав на ефективність акції «возз'єднання», були відмінності між церковним і політичним адміністративно-територіальними поділами – відповідно єпархії на деканати й області на райони. Непоодинокими були випадки, коли священики відмовлялося збиратися на конференцію під проводом А. Пельвецького, оскільки належали до юрисдикції Львівської архієпархії, а не Станіславівської єпархії [56, с. 176-177; 71, арк. 141-141зв]. Тому на вимогу органів НКДБ для посилення кампанії «возз'єднання» в січні 1946 р. «адміністратор» Станіславської єпархії о. А. Пельвецький повністю змінив поділ єпархії, створивши 34 нових деканати відповідно до адміністративно-територіального поділу

Станіславської області на райони. Деканом Галицького деканату був призначений о. Ярослав Посацький, а заступником декана – о. Володимир Самотулка [71, арк. 183-183зв].

У храмі св. Юра в м. Львові 8-10 березня 1946 р. під контролем органів НКДБ пройшов неканонічний собор Греко-Католицької Церкви за участю 235 делегатів (216 священників і 19 мирян). У доповіді Станіславський православний єпископ А. Пельвецький сказав, що за дев'ять місяців діяльності до «Ініціативної групи» приєдналося 986 священників, відмовилися 281. Учасниками собору були 47 священників із Станіславської і 40 священників з Тернопільської областей, серед них – Володимир Самотулка, Олекандр Русин, Костянтин Добрянський, Йосиф Савраш та багато інших [56, с. 178].

3.4. Особливості трансформацій Галицького деканату в періоді підпілля, легалізації та відродження Української Греко-Католицької Церкви (1946–2022)

Після Львівського псевдо-собору 1946 р. кожен священник вибудовував власну модель поведінки, що визначила його наступний життєвий шлях. У середовищі греко-католицького духовенства, на думку дослідника Р. Делятинського, можна умовно виокремити таких шість груп життєвих стратегій священників після насильної ліквідації ГКЦ 1946 рр. До першої групи належать ті священники ГКЦ, котрі перейшли до РПЦ, отримали повторну реєстрацію як православні священники і в такій ролі продовжили душпастирське служіння до кінця свого життя. Другу групу складають священники ГКЦ, які перейшли до РПЦ і згодом відкликали свій підпис, були арештовані, відбували покарання і померли на засланні. До третьої групи належать священники ГКЦ, які перейшли до РПЦ і згодом відкликали свій підпис, були арештовані та відбули покарання, потім продовжили підпільне

служіння в «катакомбній» ГКЦ. До четвертої групи належать священники ГКЦ, які не перейшли до РПЦ, за що були арештовані й засуджені, відбули покарання, а після повернення продовжили підпільне служіння в «катакомбній» Церкві. П'яту групу складають священники ГКЦ, які спершу не перейшли до РПЦ, за що були арештовані, засуджені, відбули покарання, а після повернення під впливом тиску органів НКДБ «возз'єднались» з РПЦ. До шостої (і останньої) групи можна віднести священників ГКЦ, які не перейшли до РПЦ, уникнули арештів і продовжили підпільне служіння [56, с. 179-184].

Запропоновану Р. Делятинським класифікацію, очевидно, певною мірою можна екстраполювати і на духовенство Галицького деканату. Однак для повної реконструкції життєвих стратегій духовенства Галицького деканату в період підпілля Греко-Католицької Церкви (1946–1989 рр.) існує принаймні дві методологічні перешкоди: по-перше, потребують уточнення межі самого Галицького деканату, які варто брати до уваги для такої реконструкції, адже, як відомо, деканат зазнавав декількох реорганізацій лише у першій половині ХХ ст., а на 1989 р. мав вже зовсім відмінні контури (див. **Додаток 2**) [53, с. 231], а упродовж 1990–2022 рр. знову був декілька разів реорганізований [247; 248; 249]; по-друге, стан збереженості та доступу до історичних джерел на сьогодні не дозволяє сформуванню вичерпний перелік духовенства Галицького деканату, тому кожного разу, при виявленні нових джерел, заповнюються «білі плями» [див., наприклад: 44; 45; 47; 162; 163]. Власне тому, в нашому дослідженні ми спробуємо лише окреслити окремі деталі до майбутнього просопографічного портрету греко-католицького духовенства Галицького деканату, беручи за початкову точку відліку події 1946 р., а верхню межу – початок легалізації УГКЦ в листопаді 1989 р.

Отож, як ми вже згадували вище, у січні 1946 р. «адміністратор» Станіславської єпархії о. А. Пельвецький здійснив нові призначення в Галицькому деканаті: деканом став о. Ярослав Посацький, а заступником

декана – о. Володимир Самотулка [71, арк. 183-183зв]. Обидва священники під тиском органів КДБ перейшли до РПЦ і, найбільш імовірно, залишились служити на парафіях до своєї смерті, про що свідчать, зокрема, збережені особові справи у фонді уповноваженого Ради у справах релігійних культів по Івано-Франківській області [66, арк. 16]. Так само із семи священників Галицького деканату, зареєстрованих на 25 жовтня 1945 р., як засвідчують збережені особові справи, свою душпастирську працю як православні священники продовжили о. Євген Болахівський, о. Лев Ващук, о. Онуфрій Кузьменко, о. Петро Левицький [порівн.: 71, арк. 149; 66, арк. 2, 3, 10, 11].

Православним священником в м. Галич до своєї смерті в листопаді 1959 р. залишався о. Василь Медвідський [69, арк. 12-12зв]. Парох с. Крилос з 1943 р. о. Ярослав Легінь, рукоположений 1942 р., теж перейшов на православ'я і тривалий час душпастирював на місці, а в січні 1961 р. був навіть переведений на парафію до м. Станіслав, де помер у серпні того ж 1961 р. [68, арк. 63-63зв, 64]. Перехід до РПЦ у 1945 р. здійснив і о. Петро Середа, який залишився православним священником в с. Межигірці Жовтневого району до своєї загадкової смерті 12 січня 1965 р. [69, арк. 47-49]. Парох с. Мединя о. Іван Яськів у 1945 р. перейшов до РПЦ і служив у своїй парафії до 1950 р., відтак був переміщений на парафію в с. Черче Рогатинського району [69, арк. 87-87зв].

Парох с. Бовшівець о. Володимир Сваричевський (1879–1953), очевидно, дотримуючись давніх, ще з часів Першої світової війни, москвофільських симпатій, також перейшов у православ'я [175]. Тим часом доля пароха с. Ганівці о. Михайла Кліми після Львівського псевдо-собору поки-що залишається невідомою [105].

Окрему групу духовенства Галицького деканату складають ті священники, які після репресій КДБ вирішили стати православним священниками. Так, православним священником в с. Деліїв після повернення із заслання у 1950–1956 рр. став о. Андрій Гумницький, колишній парох

м. Підгайці Тернопільської області [68, арк. 40-40зв]. Колишній парох с. Свістельники у 1941–1948 рр. о. Іван Дідух спершу прийняв православ'я, перейшов на парафію в с. Черче, де, однак, у 1950 р. був арештований органами КДБ і засуджений на 10 років за «зв'язок з українськими націоналістами», відбув покарання, а після повернення 1956 р. знову служив православним священиком в смт. Ворохта Яремчаснього району, с. Дегова Рогатинського району та с. Марківці Тисменицького району, але в січні 1957 р. був знову заарештований, імовірно за підозрою в «уніатизмі», був засуджений і помер в серпні 1961 р. на спецпоселенні від розриву серця [68, арк. 42-42зв, 43].

Характерно, що підозрювали в «уніатизмі» не тільки колишніх греко-католицьких священиків, але й уже молодше покоління священиків, які здобували освіту в православних духовних семінаріях та отримували свячення в православних єпископів. Характерним у цьому випадку є приклад о. Михайла Федорака, якого у березні 1977 р. архієпископ Івано-Франківський і Коломийський РПЦ Йосиф Савраш призначив настоятелем церкви Різдва Пречистої Діви Марії в с. Блюдники з «правом полагоджування, на бажання віруючих, релігійних требів» також в селах Темерівці, Курипів, Пукасівці та Ганнівці Галицького району [67, арк. 47, 58]. Характерно, що о. М. Федорак раніше 1973 р. був арештований за продаж нецензурованих молитовників як «заняття недозволенним промислом», достроково відбув покарання в колонії 1 рік 7 місяців, звільнений 25 лютого 1975 р. [67, арк. 32зв, 35-39]. В особовій характеристиці на о. М. Федорака секретар архієпархіального управління наголошував, що він «хоча був шанований віруючими, однак найбільшою його похибкою було двоїння – тобто вдавав православного, але додержувався давніх уніатських практик. Держався проуніатських поглядів, були в нього і канонічні порушення, які впливали за недодержанням положень 16 пунктів

встановлених посланням трьох Архієпископів після Львівського Собору, що відбувся в 1946 році...» [67, арк. 34].

Очевидно, на території Галицького деканату в цей період також існували окремі осередки «катакомбних» греко-католицьких громад, яких обслуговували різні підпільні священники. Характерно, що у 1940–1980-х рр., як відзначають дослідники «катакомбної» УГКЦ, не було чітко визначених територіальних обмежень в обслуговуванні вірних, тому досить часто з метою конспірації священники змінювали місця служіння, наприклад, так, що одного місяця священник їздив служити в Тернопільську область, а наступного – в Івано-Франківську чи Львівську області, а крім того, обов'язково часто змінювали райони та села, в яких служили підпільним греко-католикам [30, с. 126; 40, с. 224]. Однак, мусимо визнати, на сьогодні поки-що складно реконструювати картину греко-католицького підпілля в межах Галицького деканату, що вимагатиме значної науково-дослідної роботи, наприклад, в рамках реалізації наукового проекту біографічного словника духовенства Івано-Франківської архієпархії і митрополії УГКЦ [59, с. 209-246; 146].

У процесі легалізації та відродження структур УГКЦ у 1989–1991 рр., що стали складовою національного відродження Української держави [19, с. 9-10], поступово відновлюється мережа парафій – релігійних громад на теренах Галицького деканату, точні межі якого можна визначити вже за даними «Шематизму Івано-Франківської єпархії УГКЦ» за 1995 р. Слід зауважити, що у 1991 р. Галицький деканат, який раніше канонічно належав до Львівської архієпархії УГКЦ, було переведено до складу Івано-Франківської єпархії УГКЦ [27, с. 13].

Станом на 1995 р. Галицький деканат, до якого входили 70 громад-парафій, очолював декан о. Василь Завірач, який також виконував душпастирські обов'язки пароха м. Галич, с. Більшівці та с. Слобідка Більшівцівська. У той час дотримувалися практики душпастирської обслуги

одним священиком декількох парафій. До числа деканального духовенства тоді належали, зокрема, о. Іван Баглай (парох с. Залуква, с. Перлівці, с. Острів, с. Шевенкове), о. Ігор Баланда (с. Маринопіль), о. Василь Барнась (с. Коростовичі, с. Куропатники), о. Юрій Будзович (с. Жалибори, с. Поділля), о. Роман Ворончак (с. Бишів), о. Роман Гоголь (с. Куничі, с. Насташине), о. Михайло Гой (с. Тенетники, с. Різдвяни), о. Богдан Демків (м. Бурштин, с. Вигівка), о. Богдан Дмитриків (с. Нові Скоморохи, с. Старі Скоморохи, с. Підшумлянці), о. Микола Добруцький (с. Загір'я Кукільницьке, с. Набережна, с. Хохонів), о. Василь Духович (с. Мединя, с. Сапогів, с. Сокіл), о. Михайло Залеський (с. Височанка), о. Микола Затварницький (с. Дубівці), о. Василь Козенко (с. Дитятин, с. Нараївка), о. Зеновій Малиновський (с. Слобода), о. Богдан Мартинів (с. Бовшів, с. Демешківці, с. Німшин), о. Василь Мотуляк (с. Пукасівці, с. Ганнівці, с. Курипів), о. Олег Мушинський (с. Лани), о. Ленотій Насташинський (с. Задністрянськ, с. Крилос), о. Роман Остап'як (с. Перевози), о. Павло Перекліта (с. Кінашів, с. Курів), о. Василь Підвисоцький (с. Яблунів, с. Кукільники), о. Ярослав Підлуський (с. Бринь), о. Михайло Проців (с. Поплавники, с. Придністров'я), о. Михайло Рошко (с. Демянів, с. Озеряни), о. Василь Сорочинський (с. Блюдники, с. Темирівці), о. Михайло Трощук (с. Деліїв, с. Кремидів, с. Нові Кінчаки), о. Ярослав Антонів (с. Старі Кінчаки, с. Озерце), о. Василь Чередарчук (с. Межигірці, с. Медуха, с. Семаківці, с. Тустань), о. Володимир Чорний (с. Дорогів, с. Колодіїв), о. Іван Яковлюк (с. Вікторів Горішній, с. Комарів), о. Микола Януш (с. Старий Мартинів, с. Новий Мартинів, с. Суботів). Крім того, тимчасово не обслуговувалися з різних причин священиками парафії-громади в с. Водники, с. Тумир і с. Хоростків. Водночас православні громади були зареєстровані в с. Вікторів Долішній, с. Водники, м. Галич, с. Тумир [247, с. 30-39].

Така обширна «душпастирська географія» Галицького деканату, очевидно, створювала певні труднощі для організації доброї душпастирської

опіки, а тому згодом, у 1996 р., було проведено реорганізацію Галицького деканату, як і в цілому адміністративно-територіального устрою єпархії. Так, відповідно до декретів єпископа-ординарія С.Дмитерка за проектом єпископа-коад'ютора С.Мудрого, 20 лютого 1996 р., проведено новий розподіл на деканати: на основі існуючих 8 деканатів було створено 19 нових деканатів [27, с. 17]. Зокрема, на основі Галицького деканату сформовано Більшівцівський деканат (декан о. Л. Насташинський), Бурштинський деканат (декан о. Б. Демків), оновлений Галицький деканат (декан о. В. Завірач) та Єзупільський деканат (декан о. В. Гнатківський) [порівн.: 248; 249]. Відтак, уже в листопаді 2021 р., декретом Івано-Франківського архієпископа і митрополита Володимира Війтишина проведено чергову реорганізацію Галицького деканату, з якого було виокремлено Дубівецький деканат в складі 18 парафій, який очолив о. Олег Каськів [133]. Галицький деканат з 2019 р. очолює о. Ігор Бронівський [168].

РОЗДІЛ 4

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ З ІСТОРІЇ ГАЛИЦЬКОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДЕКАНАТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ГУРТКОВІЙ РОБОТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розвиток шкільної історичної освіти в Україні в сучасних умовах детермінується значною мірою процесом становлення української нації в умовах повномасштабної війни РФ проти України (з 24 лютого 2022 р.) та продовження реформ з метою інтеграції до Європейського Союзу. Зважаючи на це, процес запровадження «Нової української школи» (далі – НУШ) на рівні середньої освіти потребує особливої уваги як з боку держави, такі громадянського суспільства, адже саме в школі закладаються та кристалізуються базові духовно-моральні цінності, світогляд і життєва стратегія нового покоління громадян України [147, с. 5].

Характерною рисою НУШ є націленість на формування «інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини», тому змінилася сама «філософія освітнього процесу», адже «замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей», інакше кажучи, поступово «формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті» [148]. Слід зауважити, що вивчення історії в школі відтепер забезпечуватиме формування щонайменше двох із десяти ключових компетентностей Нової української школи, – це, по-перше, соціальна та громадянська компетентності, суть якої полягає у виробленні усіх форм поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі, уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів, мати

повагу до закону, дотримуватися прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття; по-друге, обізнаність та самовираження у сфері культури, що, зокрема, передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших [147, с. 12].

Про важливість громадянської компетентності в процесі вивчення історії України свідчать, зокрема, на рівні громадянського суспільства нещодавні дискусії в соціальних мережах навколо питання необхідності збереження в Національному мультипредметному тесті (НМТ) 2023 року предмету історії України. У ході цих дискусій та обговорень, незважаючи на політичні уподобання учасників, висловлювалася цікава думка про те, що за 30-літній період незалежності України саме вивчення в загальноосвітніх школах предмету історії України сприяло формуванню нового покоління українців, які сьогодні готові відстоювати її незалежність передусім на фронті новітньої російсько-української війни, а отже, виступають громадянами України, продовжують утверджувати українську націю. Крім того, в ході одного з опитувань освітян Рівного і Черкас, проведених у вересні 2023 р. співробітниками порталу «Нова українська школа», більшість учасників погодились, що «знання історії необхідне, аби гідно будувати майбутнє незалежної України» [143].

Поетапна реалізація з 2017 р. освітньої реформи Нової української школи сприятиме поступовому впровадженню компетентнісного підходу до вивчення історії України. Для цього поетапно затверджуються Міністерством освіти і науки України модельні навчальні програми з історії України та громадянської освіти для учнів 5–12 класів закладів загальної середньої освіти, в яких подається передусім детальний перелік очікуваних результатів навчання (базові знання, розуміння, уміння, ставлення), приблизний зміст навчально-пізнавальної діяльності (орієнтовний перелік питань до

«інтегрованих» тем) та види навчальної діяльності (форми і методи навчання) [139; 96].

З метою адаптації до освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти матеріалів даної дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра, присвяченої проблемі громадської та релігійної діяльності духовенства Галицького деканату УГКЦ, проведемо детальніший аналіз основних результатів дослідження та методик їх використання в класно-урочній та позакласній роботі під час вивчення предмету «Історія України» у 8-му, 9-му, 10-му та 11-му класах закладу загальної середньої освіти.

Традиційною формою організації навчання учнів школи є класно-урочна система, що передбачає наявність двох елементів: першого – це класу, тобто групи учнів постійного складу, які мають однаковий вік і навчаються за однією програмою; другого – це уроку, тобто заняття, яке проводить учитель в школі, що має однакову тривалість, проводиться за розкладом і дозволяє виконувати навчальну програму [252, с. 152]. Існують різні класифікації типів уроку, серед яких найбільш вживаним у педагогічній практиці є поділ на чотири основних типи: 1) урок вивчення нового матеріалу; 2) повторювально-узагальнювальний урок; 3) комбінований урок; 4) урок перевірки і обліку знань. Іноді використовують більш загальну класифікацію – поділ на традиційний і нетрадиційний урок, при чому серед останніх деякі науковці налічують близько 60-ти типів уроку [252, с. 154]. Цікавою є класифікація уроків за способом їх проведення на такі типи: 1) урок-лекція; 2) урок-семінар; 3) урок-лабораторна робота; 4) урок-практична робота; 5) урок-диспут; 6) урок-конференція; 7) телеурок, 8) кіноурок; 9) урок-екскурсія [252 с. 155]. Крім традиційної класно-урочної системи, в навчальному процесі закладу загальної середньої освіти часто використовуються інші форми навчальної роботи, такі як шкільна лекція, семінар, консультація, колоквіум, залік, а також різні форми позакласної роботи – позакласне читання, реферати, диспути, ігри, конференції,

створення музею, екскурсія, історичний гурток, історико-краєзнавче товариство [252, с. 169-183].

Методичною основою для аналізу можливостей використання результатів дослідження дипломної роботи в класно-урочній навчальній роботі у процесі організації вивчення предмету «Історія України» у 8-му, 9-му, 10-му та 11-му класах закладу загальної середньої освіти обрано декілька затверджених Міністерством освіти і науки України та рекомендованих до використання підручників.

Так, вже у 8 класі під час вивчення предмету «Історія України» будуть розглядатися такі теми, як «Правобережжя та західноукраїнські землі в останній чверті XVIII ст.» та «Культура України в другій половині XVIII ст.» [37, с. 229-244], в контексті яких варто проаналізувати окремі події з історії Української Греко-Католицької Церкви цього періоду, показати вплив поділів Речі Посполитої 1772, 1793 і 1795 рр. на дезорганізацію внутрішнього життя Київської унійної митрополії, офіційну зміну назви з «Унійна (З'єднана) Церква» на «Греко-Католицька Церква» (1772 р.) в межах Австрійської імперії, історичне значення відновлення Галицької греко-католицької митрополії (1808 р.).

Під час вивчення предмету «Історія України» у 9-му класі при розгляді тем «Пробудження національного життя в Західній Україні», «Європейська революція 1848–1849 рр. в українських регіонах Австрійської імперії», «Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення українських земель» [97, с. 56-68, 209-210], наприклад, можна проаналізувати стан освіченості духовенства Галицького деканату станом на 1836 р., порівняти його із попереднім станом у 1772 р., а відтак на цій основі пояснити суттєві зміни в соціальній структурі українського народу в Галичині, вказати на роль духовенства у формуванні світської інтелігенції.

У 10-му класі в курсі «Історія України» проблематику церковної історії можна розглядати під час занять на такі теми як «Зміни в повсякденному

життя під час Першої світової війни», «Західно-Українська Народна Республіка», «Західноукраїнські землі в міжвоєнний період» та «Україна в роки Другої світової війни» [98, с. 28-30, 86-94, 181-190, 208-227]. У цьому контексті можна використати значний фактологічний матеріал з дипломної роботи, щоб на прикладі діяльності духовенства Галицького деканату показати його вплив на розвиток українського національного руху в першій половині ХХ ст.

Вивчення предмету «Історія України» в 11-му класі передбачає, зокрема, розгляд таких тем як «Радянська західноукраїнських земель», «Культурне і духовне життя в Україні наприкінці 1950-х – у першій половині 1960-х рр.» та, врешті, «Культурне та релігійне життя» в період сучасної « нової України » [99, с. 22-32, 62-71, 225-236]. У контексті їх вивчення передусім варто проаналізувати історичний процес насильної ліквідації УГКЦ 1945–1946 рр., пояснити мотивацію поведінки різних груп греко-католицького духовенства до і після Львівського псевдо-собору 1946 р., на прикладах біографій конкретних священиків показати варіанти відкритого та прихованого опору радянській тоталітарній системі.

Значний фактологічний матеріал дипломної роботи можна використати також під час організації історико-краєзнавчої роботи з учнями закладу середньої освіти [див.: 112, с. 92-96]. Так, вивчення біографій окремих священиків може спонукати учнів до зацікавлення та започаткування дослідження власних родоводів, формування родовідного дерева, збору усно-історичних свідчень [див.: 83, с. 70-73]. Організація роботи шкільного історичного гуртка стане добрим засобом для використання інших форм і методів навчальної роботи, проведення екскурсійної діяльності [детальніше див.: 166]. Особливої уваги заслуговує розвиток релігійного паломництва до окремих святинь УГКЦ в Крилосі, Маріямполі [140], який можна використовувати з пізнавальною та духовною метою.

Таким чином, використання матеріалів дипломної роботи сприятиме формуванню в учнів закладу загальної середньої освіти як загальних компетентностей – громадянської та соціальної, так і предметних компетентностей – хронологічної, просторово-предметної, інформаційної, логічної та аксіологічної. Це, в свою чергу, допоможе підготувати учнів до вибору життєвого шляху, прийняття відповідальних рішень в приватному та публічному житті, а отже, сформувати людину і громадянина.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи наше дослідження проблеми громадської та релігійної діяльності греко-католицького духовенства Галицького деканату упродовж 250-літнього періоду історії (1772–2022), варто відзначити, що її актуальність обумовлена як теоретичним, пізнавальним інтересом до минулого українського народу, так і потребами розв'язання конкретних практичних завдань, таких як можливості використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти та діяльності наукових установ, релігійних організацій тощо. Суспільний резонанс навколо відзначень ювілейних дат з історії давнього Галича, Галицької митрополії, видатних церковних діячів ще більше актуалізував необхідність дослідження проблем не тільки періоду середньовічної та ранньомодерної історії України, але й «довгого» ХІХ століття і «трагічного» ХХ століття. Звуження об'єкту дослідження до аналізу історичного розвитку одного з багатьох деканатів в складній ієрархічній та адміністративно-теориторіальній структурі сучасної Української Греко-Католицької Церкви виявилось виправданим прийомом, що дозволив сконцентрувати зусилля на розв'язанні конкретних дослідницьких завдань, а досягнуті результати, вважаємо, можна екстраполювати на значно ширшому рівні – в межах суспільно-політичної та культурної історії Галичини кінця ХVІІІ – початку ХХІ ст.

Уважний аналіз тенденцій розвитку історіографії дозволив зясувати, що проблематика церковної історії займає належне місце в науковому доробку істориків кінця ХІХ – початку ХХІ ст., репрезентованих різними історичними школами та напрямками, за винятком хіба що радянської історіографії. За результатами предметного аналізу як загальних бібліографічних оглядів історіографічних джерел, так і конкретних наукових праць істориків можна зробити висновок, що, по-перше, на тлі зростання наукового інтересу до ролі традиційних християнських Церков в процесі

формування української нації та державності, поступово зростає та розвивається такий напрям досліджень як «інституційна» історія церков в Україні, предметом якої стали окремі їх структурні елементи – єпархії, деканати та парафії; по-друге, поки-що відсутнє комплексне дослідження проблеми історичного розвитку Галицького деканату, суспільної та релігійної діяльності його духовенства, що, знову ж таки, актуалізує обрану нами тему дослідження.

Звертання до комплексу історичних джерел, що складають основу історичного пізнання, спонукало до ретельного пошуку, вибору та класифікації джерел у межах досліджуваного періоду – 1772–2022 рр. Відтак, сама процедура класифікації джерел була спроектована та проведена із врахуванням особливостей окремих історичних періодів і конкретних обставин розвитку об'єкта нашого дослідження – Галицького деканату в структурі УГКЦ: на першому етапі – становлення структур Львівської унійної єпархії в межах Речі Посполитої у XVIII ст.; на другому етапі – відновлення та стабільного розвитку Галицької Греко-Католицької Церкви-митрополії в умовах перебування Галичини в складі Австрійської (з 1867 р. – Австро-Угорської) імперії Габсбургів, Західно-Української Народної Республіки, міжвоєнної Польської другої Речі Посполитої, та окупаційних режимів часів Другої світової війни – Німецького райху та Радянського Собзу; на третьому етапі – формування та розвитку структур підпільної, або «катакомбної» Греко-Католицької Церкви в умовах тоталітарного атеїстичного режиму СРСР; на четвертому етапі – відродження та активного розвитку структур Української Греко-Католицької Церкви в незалежній Україні.

У процесі дослідження передусім простежено особливості становлення і розвитку організаційно-територіальної структури Львівської єпархії упродовж XVIII ст., з'ясовано взаємозв'язок та динаміку розвитку двох структурних елементів Львівської єпархії: середнього рівня – Галицького

намісництва-офіціалату, а відтак нижчого рівня – Галицького деканату. Аналіз історичного розвитку структури Галицького деканату у XVIII ст. виявив частоту реформування організаційної структури Львівської єпархії, передусім поділу єпархії на деканати, а також деталізував особливості формування структури деканату, що складалася з певної кількості парафій, які внаслідок реформування єпархії змінювали «юрисдикцію» деканатів. Встановлено, що на 1772–1775 рр. чисельність і склад парафій Галицького деканату стабілізувалися в межах 40 парафій.

Чергові зміни в розвитку структури Галицького деканату Львівської єпархії (з 1808 р. архієпархії) відбувалися упродовж XIX – першої половини XX ст. Зафіксована у 1836 р. чисельність 21 парафій Галицького деканату у вказаний період ще зазнавала деяких якісних змін внаслідок переходу окремих парафій з одного деканату до іншого, а в період 1885–1891 рр. – відбулася навіть зміна «юрисдикції» цілого Галицького деканату, включеного на короткий час до складу Станиславівської єпархії, а згодом повернутого до складу Львівської архієпархії в значно зміненому, реорганізованому стані. Значна увага до еволюції церковних структур спричинена тим, що співвідношення адміністративно-територіального устрою єпархій (їх поділу на деканати) та коронного краю Галичини в Австрійській імперії та ЗУНР (їх поділу на округи та повіти), воєводств в Польщі й областей в Українській РСР, як встановлено, часто значною мірою впливало на процеси заміщення душпастирських посад священниками, а відтак корелювало їх суспільно-політичні орієнтації, а вперіод насильної ліквідації УГКЦ 1945–1946 рр. навіть виступало певним запобіжником для проведення «агітаційної» кампанії «Ініціативної групи...».

Особливий інтерес викликає громадська і релігійна діяльність духовенства Галицького греко-католицького деканату упродовж XIX – першої половини XX ст. Так, у період 1900–1914 рр. духовенство Галицького деканату було значною мірою залучене до громадської діяльності, зокрема, в

осередках культурно-просвітницьких й економічних товариств з характерною тенденцією до значного поширення москвофільських і, деякий час меншою мірою, народовських установ. Під час Першої світової війни москвофільські настрої серед частини духовенства навіть викликали хвилю репресій австрійської адміністрації, а в період становлення ЗУНР викликали певний дисонанс у відносинах між інтелігенцією, селянством і духовенством. Втім, слід відзначити, що значна частина духовенства підтримала ЗУНР, а після окупації Польщею Східної Галичини включилася до українського національного руху, тоді як москвофільство відійшло на останній план і зникло. Греко-католицькі священники Галицького деканату в міжвоєнний час виступили активними організаторами громадського життя в межах своїх парафій та деканату, а через релігійне виховання опосередковано впливали також на формування національної ідентичності українців. Під час насильної ліквідації ГКЦ 1946 р. значна частина духовенства Галицького деканату перейшла на православ'я, окремі священники були репресовані.

У період підпілля УГКЦ (1946–1989 рр.) на території Галицького деканату спостерігається формування різномірної структури духовенства, адже навіть місцеві православні священники, як свідчать документи, виявляли «подвійну ідентичність» – формально були православним, а подекуди виявляли «проуніатські симпатії».

Легалізація та відновлення структур УГКЦ, що стало складовою частиною відродження державної незалежності України, сприяло відновленню Галицького деканату, який формально було переведено з-під юрисдикції Львівської архієпархії до канонічної юрисдикції Івано-Франківської єпархії УГКЦ. Упродовж 1991 – 2021 рр. Галицький деканат був декілька разів реорганізований, адже якісне зростання парафіяльної мережі сприяло виокремленню нових деканатів у межах Івано-Франківської єпархії, з 2011 р. архієпархії і митрополії УГКЦ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини / НТШ. Український архів, т. XXVIII. Редкол.: І. Ставничий та ін. Редактор-упорядник Б. Кравців. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен: Комісія регіональних дослідів і публікацій НТШ, Вид-ня ЦК Станиславівщини, 1975. XV+959 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/15220-almanah-stanislavivskoyi-zemli-zbirnik-materiyaliv-do-istoriyi-stanislavova-i-stanislavivshhni-t-1/>.
2. Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Том II / НТШ. Український архів, т. XXIX. Редкол.: Д. Бойчук та ін. Редактор-упорядник М. Климишин. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Комісія регіональних дослідів і публікацій НТШ, ЦК Станиславівщини, Лілея-НВ, 1985. 900 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/15219-almanah-stanislavivskoyi-zemli-zbirnik-materiyaliv-do-istoriyi-stanislavova-i-stanislavivshhni-t-2/>.
3. Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Том III / НТШ. Український архів, т. XXXIX. Редактор-упорядник Ю. Гаєцький. Нью-Йорк – Київ – Івано-Франківськ: Комісія регіональних дослідів і публікацій НТШ, ЦК Станиславівщини, 2009. 864 с.
4. Андрухів І. Галицька голгофа: Ліквідація УГКЦ на Станіславщині 1945–1961 рр. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1997. 84 с.
5. Андрухів І. Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 роки. Історико-правовий аналіз. Івано-Франківськ: Івано-Франківська обласна друкарня, 2004. 344 с.
6. Андрухів І., Лисенко О., Пилипів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія. Івано-Франківськ; Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. 500 с.
7. Андрухів І. О., Француз А. Й.. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939-1959): Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Рівне – Івано-Франківськ, 2001. 335 с.
8. Архієпархіальний Вісник. *Івано-Франківська архієпархія УГКЦ*. URL: <https://ugccif.org.ua/visnyk/>.
9. Бабинський А. Історія УГКЦ за 90 хвилин. Вид. 2-ге, допов. Львів: Свічадо, 2019. 160 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Babynskiyi_Anatolii/Istoriia_UHKCts_za_90_khvylyn/.
10. Бібліографія Записок Наукового Товариства імені Шевченка. Томи I – CCXL (1892–2000) / укладач В. Майхер, редактор О. Купчинський. Львів: НТШ, 2003. 741 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Maikher_Vasyl/Bibliohrafiia_Zapysok_Naukovoho_tovarystva_imeni_Shevchenka_Tomy_I-CCXL_1892-2000/.
11. Блажейовський Д. Ієрархія Київської Церкви (861–1996). Львів: Каменярь, 1996. 568 с.
12. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1: Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 1004 с.
13. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2: Духовенство і релігійні згромадження: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 570 с.
14. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939): [англійською мовою]. Львів: Каменярь, 1995. 1008 с.

15. Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938): [англійською мовою]. Львів: Місіонер, 2002. 450 с.
16. Бліндер Н. М. «Нова Зоря» – друкований орган консервативно-клерикального руху інтелігенції Східної Галичини міжвоєнного періоду. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2014. Вип. XXXIX. С. 135–138. URL: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/39/24.pdf.
17. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / Переклад з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів: Вид-во УКУ, 2005. XX+268 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bociurkiw_Bohdan-Rostyslav/Ukrainska_Hreko-Katolytska_Tserkva_i_Radianska_derzhava_1939-1950/.
18. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946–1989). *Ковчег: Збірник статей з церковної історії* / редактори: Я. Грицак, Б. Гудзяк. упорядники: Л. Гентош, Т. Романюк, О. Турій. Ч. 1. Львів, 1993. С. 123-164. URL: <http://ichistory.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/img192.pdf>.
19. Бублик Т.Т. Українська Греко-Католицька Церква в контексті державно-церковних відносин та міжконфесійних відносин в Україні (1985-1991): Автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: 09.00.01 – Релігієзнавство. Острог, 2014. 20 с.
20. Бублик Т. Становище греко-католицького духовенства Львівської архієпархії під час першої більшовицької окупації (1939–1941). *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії* / відп. ред. О. Турій. Львів, 2018. Ч. 8. С. 58-71.
21. Будз К. М. Українська греко-католицька церква у Галичині (1946–1968 pp.): стратегії виживання та опору у підпіллі: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук; 07.00.01 – історія України / Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 244 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78039285.pdf>.
22. Бучацька єпархія УГКЦ. Парафії, монастирі, храми. Шематизм / кер. проекту і наук.ред. Я. Стоцький. Тернопіль: ТОВ «Новий колір», 2014. 400 с.
23. Василь Медвідський (пом. 1951). *Родовід*. URL: <https://uk.rodovid.org/wk/Запис:906647>.
24. Великий А.Г. З літопису християнської України: Церковно-історичні радіолекції з Ватикану. Рим: Видавництво ОО. Василіян, 1968–1977. Т. I: IX–X–XI ст. 1968. 277 с.; Т. II: XII–XIII–XIV ст. 1968. 277 с.; Т. III: XIV–XV–XVI ст. 1969. 279 с.; Т. IV: XVI–XVII ст. 1971. 278 с.; Т. V: XVII ст. 1972. 287 с.; Т. VI: XVIII ст. 1973. 286 с.; Т. VII: XVIII–XIX ст. 1975. 279 с.; Т. VIII: XIX ст. 1976. 275 с.; Т. IX: XX ст. 1977. 275 с.
25. Вереда Д. Адміністративні структури Берестейського офіціалату Володимирсько-Берестейської унійної єпархії у XVIII столітті. *Ковчег: науковий збірник із церковної історії*. Львів: Місіонер, 2007. Ч. 5. С. 150-166.
26. Вергун Іван Степанович. *Мартиролог XX ст.* Дата оновлення: 11.06.2022. URL: <https://archives.gov.ua/um.php?p=13&a=33&id=88978> (дата звернення: 18.11.2023).
27. Війтишин В., архієп. Івано-Франківська єпархія – митрополія (1989–2011 pp.): етапи відродження та особливості становлення (канонічно-правовий аспект). *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. *Богослов'я: Збірник наукових праць* / Гол. ред. Р. А. Горбань. 2017. Вип. 10-11. С. 9-31. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/121>.
28. Вістник Станиславівської єпархії: офіційний вісник греко-католицького єпископа у Станиславівській єпархії (1886–1939). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Vistyuk_Stanyslavivskoi_eparkhii/.
29. Воля і доля. Книга пам'яті Галицького району. Документи, матеріали, спогади / за ред. І. Коваля. Галич, 1997. 398 с.

30. Гавриш І. В. Станиславівська єпархія Української греко-католицької церкви у період підпілля (1946–1989 рр.): Дисертація на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: спеціальність 07.00.01 – «Історія України» / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2017. 270 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Havrysh_Ivanna/Stanyslavivska_eparkhiia_Ukrainskoi_hreko-katolytskoi_tserkvy_u_period_pidpillia_19461989_rr/.
31. Гайковський М. Велике протистояння: опір Греко-Католицької Церкви більшовицькому окупаційному режимові (вересень 1939 – червень 1941). *Київська Церква*. 1999. № 5. С. 25-30.
32. Гайсенюк В. Початок кінця. Москвофіли у Великій війні (1914-1918). Чернівці: Друк Арт, 2017. 304 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Haiseniuk_Vitalii/Pochatok_kintsia_Moskvofily_u_Velykii_viini_1914-1918/.
33. Галицький деканат УГКЦ (Івано-Франківська архієпархія). URL: <https://www.facebook.com/groups/815920508466828/>.
34. Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнародної ювілейної наукової конференції / Редколегія: В. Кононенко, О. Береговський, В. Грабовецький, В. Грещук, М. Лесюк, В. Полек, С. Хороб; відп. за вип. Б. Остафійчук. Івано-Франківськ – Галич: Плай, 1998. 350 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Halych_i_Halytska_zemlia_v_derzhavotvorchyykh_protseakh_Ukrainy_materialy_Mizhnarodnoi_iuvileinoi_na/.
35. Генік М., Райківський І. Вітчизняна бібліографія історії Галичини (1991–1996 рр.). *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1997. Ч. 1. С. 179-190. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/halichina/Galichina%201997-1.pdf>.
36. Генік М., Райківський І. Історія Галичини на сторінках вітчизняних журналів (1991-1997 рр.). *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1998. Ч. 2. С. 185-199. URL: [http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/halichina/Вісник%20Галичина.,%201998%20р.,%20Вип.%201\(2\).pdf](http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/halichina/Вісник%20Галичина.,%201998%20р.,%20Вип.%201(2).pdf).
37. Гісем О. В., Гісем О. О., Мартинюк О. О. Історія України: підручник для 8 кл. з поглибленим вивченням історії закладів загальної середньої освіти. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 256 с. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1429-storya-ukrayini-gsem-8-klas-pogliblene.html>.
38. Говгера В., о. Організаційна структура Львівської єпархії XVIII ст. (1700-1772). Львів: Тріада плюс, 2014. 1168 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Hovhera_Vasyl/Orhanizatsiina_struktura_Lvivskoi_eparkhii_XVIII_st_1700-1772/.
39. [Говера Іван]. Літургія підпільної Церкви: Збірник на честь 25-ї річниці легалізації УГКЦ / за ред. Івана Говери. Споми́ни. Статті. Інтерв'ю, Фотоматеріали. Рим – Тернопіль: Джура. 2014. 208 с.
40. Говера І. Літургійне життя священників та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві: Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946–1989). Львів: Свічадо, 2019. 400 с.
41. Головна Руська Рада (1848-1851): протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О. Турія, упорядн. У. Кришталович та І. Сварник. Львів: Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, 2002. XXIV + 270 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kryshtalovych_Uliana/Holovna_Ruska_Rada_1848-1851_protokoly_zasidan_i_knyha_korespondentsii/.
42. Горан Т. Діяльність церковних братств Сінявського деканату Перемишльської греко-католицької єпархії (1933–1934 рр.). *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в*

- інтердисциплінарному контексті: Матеріали I-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 листопада 2015 р. Ченстохова; Ужгород; Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 13–14.
43. Горбань Р., Делятинський Р. Науково-дослідний проект «Українська Греко-Католицька Церква (1991–2011 рр.): етапи формування адміністративно-канонічної структури, особливості релігійно-церковного життя, перспективи розвитку». *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий пастир»: збірник наукових праць* / Гол. ред. Р.А. Горбань. Вип. 5. Богослов'я. Івано-Франківськ: Івано-Франківський богословський ун-т, 2014. С. 239–260. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/59>.
44. Гуркіна С. В. Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944–1950 рр.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 07.00.01 – історія України / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2012. 20 с. URL: <https://er.ucu.edu.ua/handle/1/271>.
45. Гуркіна С. До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945–1989 роках. «Катакомбна церква» (двадцятиліттю виходу Української греко-католицької церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали / ред. кол. З. Білик та ін. Львів: Вид-во Львівського музею історії релігії «Логос», 2009. С. 56–59.
46. Гуркіна С. «Образ сили духу»: греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії після Другої світової війни і проблема персоніфікації релігійних переконань та ідентичності // Україна Модерна. 2011. Вип. 7. С. 99-110. URL: https://uamoderna.com/images/archiv/11/7_UM_11_Statti_Hurkina.pdf.
47. Гуркіна С. Особистісні та колективні прояви релігійності греко-католиків України в умовах радянського тоталітаризму. *Історія релігій в Україні: Матеріали X-ї Міжнародної конференції* (Львів, 16–19 травня 2000 року). Львів, 2000. Кн. 1. С. 135–139.
48. Гусак А. Історія села Крилос // Галицька міська рада, Івано-Франківський район, Івано-Франківська область. URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-s-krilos-16-10-11-16-06-2021/>.
49. Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року. Нью-Йорк-Ванкувер: Накладом Комітету Виконавців Листопадового Чину, 1973. 408 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/istoriya/7978-gutsulyak-m-pershiy-listopad-1918-roku/>.
50. Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. *Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни* / Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2011. С. 238-244. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Dashkevych_Yaroslav/Maisternia_istoryka_Dzhereloznavstvo_ta_spetsialni_istorychni_dystsypliny/.
51. Декрет заснування Патріаршого двору у селі Крилос. *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви*. Дата оновлення: 06.08.2023. URL: <https://docs.ugcc.ua/1670/> (дата звернення: 28.10.2023).
52. Декрет про надання храму Успіння Пресвятої Богородиці в с. Крилос титулу Патріаршого прокатедрального собору. *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви*. Дата оновлення: 06.08.2023. URL: <https://docs.ugcc.ua/1671/> (дата звернення: 28.10.2023).
53. Делятинський Р. Відновлення та реорганізація структури Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви (1989-1993). *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Збірник наукових праць. Богослов'я* / Гол. ред. Р. А. Горбань. 2015. Вип. 8: до 150-річчя від дня народження

- Митрополита Андрея Шептицького. С. 204–233. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/150>.
54. Делятинський Р. Доли греко-католицьких священників Коломийського деканату Станиславівської єпархії: до і після Львівського псевдо-собору 1946 р. *Коломия в європейській історії та культурі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, присвяченої 775-річчю першої літописної згадки про Коломию (07 жовтня 2016 року) / за ред. Ю. В. Плекана, М. М. Арсака, У. І. Мандрусяк. Івано-Франківськ: НАІР, 2017. С. 23–51.
55. Делятинський Р. І. Особливості розвитку Станиславівської єпархії УГКЦ на початку Другої світової війни (1939–1941 роки). *Україна соборна: Збірник наукових статей*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2006. Вип. 4. Т. 2. С. 185–196.
56. Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дисертація на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. 390 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Deliatynskiy_Ruslan/Stanyslavivska_ieparkhiia_Hreko-Katolytskoi_Tserkvy_v_suspilnomu_zhytti_Halychyny_18851946_rr/.
57. Делятинський Р. Шематизми Галицької греко-католицької митрополії (1828–1944 рр.) як історичне джерело. *Materialy IX mezinarodni vedecko-prakticka konference «Moderni vuzoznenosti vedy – 2013»*. Dil 23. Historie. Praha: Publishing House Education and Science, 2013. S. 25–28.
58. Делятинський Р., Єгрешій О., Соловка Л. «Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору 1946 р. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. Збірник наукових праць. Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. 2016. Вип. 9: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору. С. 32–77. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/13>.
59. Делятинський Р., Єгрешій О., Маслій О., Галян Т. Біографічний словник духовенства Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії – митрополії Української Греко-Католицької Церкви (1885–2020): обґрунтування наукового проекту та перші біограми на літеру «А», частина 1: Абрисовський Йосиф (1835–1916), Абрисовський Омелян (1864–1928), Авдикович Теодозій (1854–1887), Авдиковський (Авдикович) Аполлоній (1815–1889). *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого УГКЦ*. Богослов'я. Філософія. Історія. 2022. Вип. 17. С. 209-246. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2022.17.16>.
60. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504 (Єпископська консисторія в м. Станіславі, 1886–1945 рр.), оп. 1, спр. 195а. Книга обліку священників Станиславівської єпархії, 04.12. 1873 – 31.03. 1944 рр., т. 4, 200 арк.
61. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504, оп. 1, спр. 330а. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів, т. 1, 198 арк.
62. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504, оп. 1, спр. 330б. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів, т. 2, 199 арк.
63. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504, оп. 1, спр. 330в. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів, т. 3, 201 арк.
64. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504, оп. 1, спр. 330г. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів, т. 6, 338 арк.
65. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 504, оп. 1, спр. 330д. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів, т. 5, 201 арк.
66. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388 (Уповноважений Ради в справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР по Станіславській області, 1944-1952 рр.), опис 1д (Особові справи священників, [без дати]), 22 арк.

67. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420. Особова справа священика Федорака Михайла Андрійовича. 61 арк.
68. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 1д, спр. 480. Особові картки священиків, Т.1 «Б-Л». 79 арк.
69. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 1д, спр. 481. Особові картки священиків, Т.2 «М-Я». 87 арк.
70. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 2, спр. 7. Дані про релігійні общини всіх віросповідань по Галицькому району Станіславської області, 19.08.1944 – 1.08.1945 рр. 8 арк.
71. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 2, спр. 32. Матеріали про возз'єднання греко-католицької церкви з православною церквою по Станіславській області, 17.07.1945–07.03. 1946 рр., 192 арк.
72. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 2. Спр. 32а. Інформації уповноваженого у справах релігійних культур про возз'єднання греко-католицької церкви з православною церквою. Дані про діючі та недіючі молитовні будинки в Станіславській області, 05.09. – 07.2. 1945 рр., 121 арк.
73. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-388, оп. 2. Спр. 34. Дані, анкети про релігійні общини всіх віросповідань по Жовтневому району Станіславської області, 19.02. – 01.08.1945 р., 6 арк.
74. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. Р-389 (Уповноважений Ради в справах православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Станіславській області, 1944-1962 рр.), оп.2, спр.1. Карта-схема дислокації благочиній Галичини станом на 15.11.1942 р., 1 арк.
75. Дністрянский М., Ковальчук А. Адміністративно-територіальна організація греко-католицької церкви: історична ретроспектива і сучасні проблеми. *Історія релігій в Україні: тези повідомлень VI Міжнародного круглого столу* (Львів, 3-8 травня 1995 року). Львів, 1996. С. 82-83.
76. Довідковий апарат. *Центральний державний історичний архів України у м. Львові*. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/index5.html>.
77. Документи [постанови Синоду єпископів за 1989 – 2023 роки]. *Синод Єпископів УГКЦ*. URL: <https://synod.ugcc.ua/library/docs/>.
78. Драбчук І. Священики Галича XIX століття. *Івано-Франківська обласна організація Національної спілки краєзнавців України*. Дата оновлення: 30.11.2020. URL: http://ifoonsku.ucoz.ua/news/svjashhenniki_galicha_khikh_stolittja/2020-11-30-7535 (дата звернення: 15.02.2023).
79. Духовна спадщина Давнього Галича: Науковий збірник / Ігор Сkochиляс, Віра Фрис. Львів: Український католицький університет, 2018. 168 с. + 17 іл. URL: <http://kyiv-christ.ucu.edu.ua/books/duhovna-spadshhyna-davnogo-galycha/>.
80. Електронний архів. Описи фондів. *Державний архів Івано-Франківської області*. URL: <https://if.archives.gov.ua/e-arhiv/>.
81. Енциклопедія українознавства. Словникова частина: [в 11 т.] / Гол. ред. В. Кубійович; Наукове товариство імені Т. Шевченка. – Париж – Нью-Йорк: Вид-во «Молоде життя», 1955–1995. Т. 1: [Авіяція – Головна Руська Рада]. 1955. 400 с.; Т. 2: [Голинський Петро – Зернов]. 1957. с. 401-800; Т. 3: [Зернове господарство – Крушельницький Антон]. 1959. с. 801-1200; Т. 4: [Крушельницький Іван – Міста Центральної...]. 1962. С. 1200-1600 + дод. 64 с.; Т. 5: [Місто – Перемишлянин]. 1966. С. 1601-2000; Т. 6: [Перемишль – Пряшівщина]. 1970. С. 2000-2400; Т. 7: [.....]. 1972. С. 2401-2800; Т. 8: [Сигаревич Дмитро – Тимковські]. 1976. С. 2801-3200; Т. 9: [Тимофєєв – Хмельницький Богдан]. 1980. С. 3201-3600; Т. 10: [Хмельницький Борис – Ячмінь]. 1984. С. 3601-4003 + дод. 63 с.; Т. 11: [Доповнення А – Я]. 1995. 401 с. + дод. 101 с.

82. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 168 с.
83. Єгрешій О. І. Методичні аспекти генеалогічного пошуку в середніх освітніх навчальних закладах. *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р. / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королько. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2022. С. 70-73. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/56/2023/05/materialy-zbirnyka-konferentsii-istoryko-kraieznavcha-diialnist-u-zakladakh-osvity.-2022.-na-sajt.pdf>.
84. Єгрешій О. Місце греко-католицького духовенства у бойкоті перепису населення 1921 р. у Галичині. *Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис «Галичина»*. 2018. Вип. 31. С. 176-184. DOI: <https://doi.org/10.15330/gal.31.176-184>.
85. Життєві історії підпільної Церкви: збірка інтерв'ю / упор. Б. Гудзяк, О. Турій. Львів: УКУ, 2022. 592 с.
86. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. У 4-х томах. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. 688 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12482>.
87. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. У 4-х томах. Т. 2: З–О. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2019. 832 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12483>.
88. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. У 4-х томах. Том 3: П–С. Львів – Івано-Франківськ, 2020. 576 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12485>.
89. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. У 4-х томах. Том 4: Т–Я. Львів – Івано-Франківськ, 2021. 688 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12484>.
90. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с. + 8 кол. мап.
91. Заярнюк А., Расевич В. Галицьке греко-католицьке духовенство у Першій світовій війні: політичні, культурні і соціальні аспекти. *Ковчег: науковий збірник з церковної історії*. Ч. 6: Насилля влади проти свободи сумління. Львів: Вид-во УКУ, 2012. С.160-192. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zaiarniuk_Andrii/Halytske_hreko-katolytske_dukhovenstvo_u_Pershii_Svitovii_viini_politychni_kulturni_i_sotsiialni_asp/.
92. Іванишин В. Українська церква і процес національного відродження. 2-е вид. Дрогобич: Дрогобицька міська друкарня Львівської області, 1990. 96 с.
93. Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010 / Відп. ред. М. Литвин, заст. ред. О. Піх; упоряд. О. Рак, М. Чебан. Львів, 2011. 432 с. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/documents/?newsid=292>.
94. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник / В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. Г. Слюсаренко та ін. Київ: Вища школа, 2002. 430 с.
95. Історичне джерелознавство: підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. Київ: Либідь, 2002. 488 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0007771>.
96. Історія України. Всесвітня історія 6 – 11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти Затверджено та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698). *Міністерство освіти і науки України*. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>.

97. Історія України: підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. К. Струкевич. – Київ: Грамота, 2017. 240 с.
98. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / В. С. Власов, С. В. Кульчицький. Київ: Літера ЛТД, 2018. 256 с.
99. Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Н. М. Сорочинська, О. О. Гісем. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 240 с.
100. Історія часопису. *Нова Зоря*. URL: https://novazoria.com.ua/?page_id=82.
101. Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики: перші поземельні кадастри Галичини, покажчик населених пунктів / відп. ред. Я. Захарчишина; укладачі: Я. Пироженко, В. Сіверська; Архівне управління при Раді міністрів Української РСР; Центральний державний історичний архів УРСР у Львові. Київ: Наукова думка, 1965. 356 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009828>.
102. Казьмирчук Г. Кальницький греко-католицький деканат: становлення й розвиток. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: *Історичні науки*. 2012. Вип. 16. С. 87-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_i_2012_16_15.
103. Каталоги Архіву ІІЦ УКУ. *Архів Інституту історії Церкви Українського католицького університету*. URL: <http://ichistory.org.ua/proekty/katalogy-arhivu-iits/>.
104. Киричук О. Двадцятий щорічник «Історія релігій в Україні»: спроба аналізу. *Історія релігій в Україні: Науковий щорічник* / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2010. Кн. 1. С. 3-16. URL: <http://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1231>.
105. Кліма Михайло (нар. 1884). *Родовід*. URL: <https://uk.rodovid.org/wk/Запис:924042>.
106. Книга пам'яті України. Івано-Франківська область: У 3 т. Львів: Каменярь, 1998. Том 1: Місто Івано-Франківськ, Богородчанський район, Верховинський район, Галицький район, Долинський район, Калуський район, Коломийський район. 844 с.
107. Кобзяк Р. Головні етапи і тенденції формування адміністративно-територіального устрою Галичини в австрійський період (1772 – 1918). *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2013. Вип. 42. С. 160–169. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vgg.2013.42.1825>.
108. Кобзяк Р. Я. Картографічне моделювання територіальної організації греко-католицької церкви на Галичині першої половини XIX століття. *Вісник геодезії та картографії*. 2012. № 3. С. 32–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgtk_2012_3_10.
109. Ковальчук А. Територія діяльності уніатської (греко-католицької) церкви у XVIII ст. (період найбільшого поширення церкви в Україні). *Історія релігій в Україні: матеріали VIII Міжнародного круглого столу* (Львів, 11-13 травня 1998 року). Львів, 1998. С. 118-120.
110. Колб Н. «З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Жовква: Місіонер, 2015. 372 с.
111. Конкордат заключений між Апостольською Столицею а Президентом Річі Посполитої Польської дня 10 лютого 1925, ратифікований Польським соймом і обов'язуючий з днем 2 серпня 1925. З поясненням на підставі канонів Кодексу канонічного права, згідними з коментарем польського єпископату виготовив Александер Бачинський, архідиякон гр.-кат. Львівської капітули за одобренням Митрополичого ординаріату. Львів: Накладом автора з друкарні видавничої спілки «Діло», 1925. 108 с. URL: <http://dds.edu.ua/ua/component/abook/book/3-canon-law/43-konkordat-1925.html>.

112. Королько А. Історико-краєзнавча робота у вищій школі як складова частина популяризації вивчення історії м. Івано-Франківська. *Питання історії України*. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці: ЧНУ, 2018. Т. 20. С. 92–96. URL: <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/6403>.
113. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України: курс лекцій. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 520 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kotsur_Anatolii/Istoriografii_istorii_Ukrainy_Kurs_lektsii/.
114. Кравчук А. Індекс української католицької періодики Галичини 1871-1942 рр. Львів: Свічадо, 2000. XVI+520 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kravchuk_Andrii/Indeks_ukrainskoi_katolytskoi_periodyky_Halyc_hyny_1871-1942/.
115. Кугутяк М. Галичина. Сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. 200 с. URL: <https://archive.org/details/suspilno-politychnyj-rux-halychyny/mode/2up>.
116. Кулаковський П. Лисянський деканат 1781–1795 років: розвиток парафіяльної мережі. *Записки Наукового Товариства імені Шевченка*. Том ССLXXIV (274). Праці Історично-філософської секції. Львів, 2021. С. 276-299. URL: http://ntsh.org/sites/default/files/zapyskyntsh_2021.pdf.
117. Купчик Л.С. Третій удар: Доли галицьких отців-деканів. Львів: Каменярь, 2001. 145 с. (Серія «Пам'ять»). URL: <https://ihortsar.vercel.app/LibraryBooks/029%20Л.%20Купчик%20-%20Третій%20удар.pdf>.
118. Курилишин К. Часопис «Галичинаинь» (Львів, 1893–1913 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, Інститут франкознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Коло, 2013. 700 с.
119. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 1: 1880–1889 рр. Дрогобич: Коло, 2015. 640 с.
120. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 2: 1890–1894 рр. Дрогобич: Коло, 2016. 608 с.
121. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 3: 1895–1899 рр. Дрогобич: Коло, 2017. 712 с.
122. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 4: 1900–1904 рр. Дрогобич: Коло, 2018. 824 с.
123. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 5: 1905–1909 рр. Дрогобич: Коло, 2019. 768 с.
124. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 6: 1910–1914 рр. Дрогобич: Коло, 2020. 696 с.
125. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 7: 1914–1923 рр. Дрогобич: Коло, 2022. 696 с.
126. Кучабський О. Г. Релігійна сфера обласного регіону: трансформація і територіальна організація (на матеріалах Львівської області): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук, спеціальність 11.00.02 – Економічна та

соціальна географія / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2000. 20 с.
URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2000/00kogtto.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.

127. Лагоцький В. Внесок отця Ісидора Патрила в розвиток української історичної науки. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019–2021. Спецвипуск. С. 109–116. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/109-116Lahockyi-RM.pdf>.

128. Левицький О. Розвиток партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви в 1957–2004 роках. *Науковий вісник Івано-Франківської теологічної академії УГКЦ «Добрий пастир»: Збірник наукових праць. Теологія* / Гол. ред. Р. А. Горбань. Івано-Франківськ, 2011. Вип. 4. С. 46-83. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/336>.

129. Ленчик В. Нарис історії Української Церкви. Львів: Свічадо, 2003. 600 с.

130. Ліквідація УГКЦ (1939 – 1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т. Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 1. 920 с.

131. Ліквідація УГКЦ (1939 – 1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т.. Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 2. 804 с.

132. Лужницький Г. Українська церква між Сходом і Заходом: нарис історії Української Церкви. Філадельфія: Накладом Союзу українців-католиків «Провидління», 1954. XXIV+723 с.; 2-е вид., виправлене. Львів: Свічадо, 2008. 640 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Luzhnytskyi_Hryhor/Ukrainska_Tserkva_mizh_Skhodom_i_Zakhom/.

133. Лутчин М. В Івано-Франківській архієпархії УГКЦ створили новий протопресвітерат. Галицький кореспондент. Дата оновлення: 17.11.2021. URL: <https://gkpress.if.ua/v-ivano-frankivskij-arhiyeparhiyi-ugkts-stvoryly-novyj-protopresviteriat/>.

134. Львівські архієпархіальні відомості: офіційний вісник греко-католицького єпископа у Львівській архієпархії (1889–1944). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Lvivski_arkhieparkhiialni_vidomosty/.

135. Марчук В. Церква, духовність, нація: Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Прикарпатський університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 464 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/11520>.

136. Мельник І. Видатний дослідник Галичини [Августин Шнайдер]. *Збруч*. Дата оновлення: 12.06.2015. URL: <https://zbruc.eu/node/37609>.

137. Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів – Чернівці: Український католицький університет, 2021. 492 + 4 с. іл.

138. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Церква і Церковна єдність. Документи і матеріали (1899-1944). Т. II: Церква і суспільне питання. Кн. 2: Листування. Львів: Місіонер, 1999. 571-1096 с.

139. Модельна навчальна програма «Історія: Україна і світ. 7–9 класи (інтегрований курс)» (варіант 2) для закладів загальної середньої освіти (автори: Власова Н.С., Желіба О.В., Кронгауз В.О., Секиринський Д.О., Щупак І. Я.) / «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883). 87 с. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.na.vch.prohr.5-9.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/Istoriya-Ukr.i.svit.7-9-intehr.kurs-variant.2-Vlasova.ta.in.13.09.2023.pdf>.

140. Мостова Н. ТОП-10 святинь Прикарпаття. Галицький кореспондент. Дата оновлення: 30.07.2016. URL: <https://gkpress.if.ua/top-10-svyatyn-prykarpattya/> (дата звернення: 28.11.2023).

141. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. Рим – Львів: Видавництво ЧСВВ, 1995. 404 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mudryi_Sofron/Narys_istorii_Tserkvy_v_Ukraini/.
142. Надтока Г. М., Горпинченко І. В. Православна церква в Україні другої половини ХІХ століття. Історіографія / за ред. Г. М. Надтоки. Київ, 2018. 208 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28295/6/H_Nadtoka_I_Horpynchenko_PT_208.pdf.
143. Назарук В. Уроки історії в школі: нові навчальні програми та коментарі вчителів. *Нова українська школа*. Дата оновлення: 07.09.2023. URL: <https://nus.org.ua/articles/uroky-istoriyi-v-shkoli-novi-navchalni-programy-ta-komentari-vchyteliv/> (дата звернення: 18.11.2023).
144. Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви: в 2-ох томах. Т. 1 / за загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 392 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40542/1/Нариси%20історії%20УГКЦ.%20Т.%201.pdf>.
145. Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви: в 2-ох томах. Т. 2 / за загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 392 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40546/1/Нариси%20історії%20УГКЦ%20Т.%2002.pdf>.
146. Наукові проекти НДІ історії Церкви // Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/1107-naukovi-proiekty-iic.html>.
147. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Концепція Нової Української школи Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням Колегії МОН 27.10.2026. С. 5. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
148. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 28.11.2023).
149. Оглоблин О. Українська церковна історіографія. *Український історик*. 1969. Ч. 4. С. 12-29. URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/3067-ukrayinskiy-istorik-1969-ch-4/>.
150. Отаман С. 1125-річчя Галича. Регіон «Галичина»: триєдиний вияв землі Галицької, або Галич – Київ як вісь української тотожності. *Інтернет-ресурс газети «Галичина»*. Дата оновлення: 19.09.2023. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/1125-richchya-galicha-region-galichina-triyediniy-viyav-zemli-galitskoyi-abo-galich-kiyiv-yak-vis-ukrayinskoyi-totozhnosti/> (дата звернення: 28.10.2023).
151. Пам'ятки історії та культури Івано-Франківської області [Електронний ресурс]. URL: <https://lib.if.ua/dbase/pitk.php>.
152. Патрило І.І. ЧСВВ. Джерела і бібліографія історія Української Церкви. Рим, 1975. Т. 1: Джерела. 376 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/slovniki-dovidniki/7148-patrilo-i-o-dzherela-i-bibliografiya-istoriyi-ukrayinskoyi-tserkvi-t/>.
153. Патрило І.І. ЧСВВ. Джерела і бібліографія історія Української Церкви. Рим, 1988. Т. 2. 330 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/slovniki-dovidniki/7076-patrilo-i-o-dzherela-i-bibliografiya-istoriyi-ukrayinskoyi-tserkvi-t-2/>.
154. Патрило І.І. ЧСВВ. Джерела і бібліографія історія Української Церкви. Рим, 1995. Т. 3. 323 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/slovniki-dovidniki/7077-patrilo-i-o-dzherela-i-bibliografiya-istoriyi-ukrayinskoyi-tserkvi-t-3/>.
155. Пилипів І. В. Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Східної Галичини (1918–1939 рр.): монографія. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. 440 с.

156. Пилипів І. Конкордат Речі Посполитої з Апостольським престолом та його наслідки для ГКЦ. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 2010. Вип. 514-515. С. 166-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvchnuipmv_2010_514-515_44.
157. Пилипів І.В., Делятинський Р.І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / [гол. редкол. Іван Патер, упоряд. Любомир Хахула]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 184-194. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/ukraina/archive-ukraina/>.
158. Плохій С.М. Від Якова Суші до Атанасія Великого: Огляд видань римських джерел з історії української церкви. *Український археографічний щорічник*. 1993. Ч. 2. С. 6-14. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Vid_Yakova_Sushi_do_Atanasiia_Velykoho_ohliad_vydan_rymskykh_dzherel_z_istorii_ukrainskoi_tserkvy/.
159. Полек В. Нарис історії Івано-Франківської єпархії. *Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого* / Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І. Пелехатий. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. С. 99-156.
160. Попик В. І. Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 122-136. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2015_3_10.
161. Послання Блаженнішого Святослава: «Давній Галич – віковичний свідок української надії». *Офіційні документи Української Греко-Католицької Церкви*. Дата оновлення: 30.01.2023. URL: <https://docs.ugcc.ua/1634/> (дата звернення: 28.10.2023).
162. Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах, т. 1: Біографічні нариси (1939-1989). Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015. Іхххvi + 722 с.
163. Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах, т. 2: Документи і матеріали (1939-1950). Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015. 856 с. + 24 с. іл.
164. Про газету «Галичина». *Інтернет-ресурс газети «Галичина»*. URL: <https://galychyna.if.ua/about/>.
165. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України № 2834-IX від 13 грудня 2022 року. *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#n442>.
166. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 338 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Прокопчук%20В.С..pdf>.
167. Прокоп'юк О. Зміни в адміністративно-територіальному устрої Київської митрополії XVIII ст.: рівень протопопій [Православна Церква]. *Історія релігій в Україні: Науковий щорічник*. 2010 рік. Львів: Логос, 2010. Кн. 1. С. 708-714. URL: <http://www.religio.org.ua/index.php/religio/article/download/1338/1338/>.
168. Протопресвітери Архиепархії. *Івано-Франківська Архиепархія і Митрополія УГКЦ*. URL: <http://ugcc.if.ua/protopresviteriy.html>.
169. Пшеничний Т. Ю. Українська греко-католицька церква (1939–1991 рр.): історіографія. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні

- дисципліни / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. 436 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pshenychnyi_Taras/Ukrainska_hreko-katolytska_tserkva_1939_1991_rr_istoriohrafiaa.pdf?
170. Райківський І. Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини XIX століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012. 932 + 16 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Raikivskyi_Ihor/Ideia_ukrainskoi_natsionalnoi_iednosti_v_hromadskomu_zhytti_Halychyny_KhKh_stolittia/.
171. Райківський І. Лист-меморіал митрополита Йосифа Сембратовича 1871 р. у справі національної самоідентифікації русинів Галичини. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. Богослов'я. 2015. Вип. 7: до 130-річчя з часу створення Станиславівської єпархії. С. 57-67. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/96/>.
172. Реабілітовані історією: у 27 томах. Івано-Франківська область: У 2 книгах / Упорядник, автор передмови Л.Вардзарук. Книга 1. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2004. 983 с. URL: http://www.reabit.org.ua/files/store/Ivano-Frankivsk_1.pdf.
173. Реабілітовані історією: у 27 томах. Івано-Франківська область: У 2 книгах / Упорядник, автор передмови Л.Вардзарук. Книга 2. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2006. 992 с. URL: http://www.reabit.org.ua/files/store/Ivano-Frankivsk_2.pdf.
174. Руснак О. Чернівецький і Сучавський деканати греко-католицької церкви у роки душпастирської діяльності владики Г. Хомишина. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія*. 2017. Вип. 2 (46). С. 83-91. DOI: <https://doi.org/10.31861/hj2017.46.83-91>.
175. Сваричевський Володимир Іоанович (1879–1953). *Сембратович – родинне дерево*. URL: <https://sembratovych.com/ua/person.html?id=185>.
176. Сіреджук, П. Церковна мережа Галицької землі в XIV–XVIII ст. (спроба реконструкції). *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. 2014. № 5. С. 86-133. URL: https://drive.google.com/file/d/0B76O6vIb5-K2d0hFcG1sWFVNbXc/view?pli=1&resourcekey=0-tCR_uPWeEZPfDZj01rNoIg.
177. Скакун Р. Греко-католицьке духовенство Брідського деканату у вирі історичних катаклізмів (1939-1946). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині: науковий збірник*. Броди, 2021. Вип. 12. С. 113-125. URL: https://www.academia.edu/49525202/Греко_католицьке_духовенство_Брідського_деканату_у_вирі_історичних_катаклізмів_1939_1946.
178. Сковчиляс Іг. Адміністративно-територіальний устрій Львівської єпархії в першій половині XVIII ст.: межі єпархії, поділ на офіціалати та деканати (спроба картографування). *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. С. 149-169. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0012921>.
179. Сковчиляс Іг. Від давньоруських десятин до намісництв-протопопій: особливості «впорядкування» сакрального простору Галичини в княжий період (до кінця XIV століття). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2010. Вип. 45. С. 55-91. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/3-7.pdf>.
180. Сковчиляс Іг. Галицька (Львівська) єпархія XII – XVIII століть: організаційна структура та правовий статус. Львів: Вид-во УКУ, 2010. XXIV+832 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Skochylias_Ihor/Halytska_Lvivska_ieparkhiia_XII_-_XVIII_st/.
181. Сковчиляс Іг. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII – XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. Т.2: Протоколи генеральних візитацій. Львів: Вид-во УКУ, 2004. ССVIII + 512 с.
182. Сковчиляс Іг. Я. Протоколи генеральної візитації Львівської єпархії 1730–1733 рр. як історичне джерело: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та

- спеціальні історичні дисципліни / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 1999. 227 арк.
183. Сковчиляс Іг. Утворення Королівства Галичини і Лодомерії та зміни в адміністративно-територіальному устрої Львівської єпархії у 1772–1787 роках. *Історія релігій в Україні: Науковий щорічник*. 2010 рік. Львів : Логос, 2010. Кн. 1. С. 767–776. URL: <https://www.religio.org.ua/index.php/religio/article/download/1347/1347>.
184. Сковчиляс Ір. Деканатські печатки Жовківського округу кінця XVIII – початку ХХ століття. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Вип. 13/14. Український археографічний збірник. Том 16/17. Київ: Український письменник, 2009. С. 250-264. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ukrainskyi_arkheografichnyi_schorichnyk/Vypusk_13-14_Tom_16-17/.
185. Сковчиляс Ір. Церковна сфрагістика Дуклянського деканату Перемишльської єпархії ХІХ – початку ХХ ст. *Історія релігій в Україні: Матеріали ІХ Міжнародної конференції* 11-13 травня 1999 року. Львів, 1999. Кн. 2 (Н–Я). С. 127-131.
186. Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина ХVІІІ ст.): словник біограм. Жовква: Місіонер, 2015. 312 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/11035>.
187. Стоцький Я. Бучацький монастир отців Василян: на службі Богові й Україні. До 300-ліття заснування. Жовква: Місіонер, 2011. 216 с. + 24 іл.
188. Стоцький Я. Доля чернецтва, духовенства і парохій УГКЦ у західних областях України у 1950-1953 рр. *Український історичний збірник*. 2008. Вип. 11. С. 283-293. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Stotskyi_Yaroslav/Dolia_chernetstva_dukhovenstva_i_parokhii_U_HKTs_u_zakhidnykh_oblastiakh_Ukrainy_u_1950_1953_rr/.
189. Стоцький Я. Історичні аспекти відновлення, реорганізації та структурування православних і католицьких церков у 1988-1999 роках. *Київська Церква*. 1999. № 2-3. С. 44-57.
190. Стоцький Я. Методологія досліджень комплексної історії єпархій та монастирів УГКЦ на сучасному етапі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль, 2014. Вип. 1. Ч. 3. С. 221-226. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/hystory/2014_1_3.pdf.
191. Сурмач О.І. Греко-католицька церква в період німецького окупаційного режиму в Україні (1941-1944 рр.): 07.00.01 – Історія України. Автореферат дис. на здоб. наук. ст. канд. іст. наук. Львів, 2001. 20 с.
192. Сурмач О. Структурна реорганізація УГКЦ в роки німецької окупації. *Історія релігій в Україні: праці Х-ї Міжнародної наукової конференції* (Львів, 16-19 травня 2000 року). Львів, 2000. Кн. 1. С. 364-369.
193. Тернопільсько-Зборівська архиєпархія УГКЦ. Парафії, монастирі, храми. Шематизм / кер. проекту і наук.ред. Я. Стоцький. Тернопіль: ТОВ «Новий колір», 2014. 520 с.
194. Тимів І. Лев Лаврецький – дослідник давнього Галича. *Національний заповідник «Давній Галич»*. URL: <http://davniyhalych.com.ua/novini/item/16-lev-lavreckii>.
195. Турій О. Ю. Греко-католицька церква у суспільно-політичному житті Галичини (1848–1867): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Львів, 1994. 24 с.
196. Турій О. Греко-католицька церква та українська національна ідентичність у Галичині. *Ковчег: науковий збірник з церковної історії*. 2003. Ч. 4: Еклезіяльні й національна ідентичність греко-католиків Центрально-Східної Європи. С. 67-85.
197. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні: в 3-х кн.: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Либідь, 1994. Кн. 1. 252 с. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Ulianovskyi_Vasyl/Istoriia_tserkvy_ta_relihiinoi_dumky_v_Ukraini_Knyha_1_Seredyna_XV_-_kinets_XVI_stolittia/.

198. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Люблін, 1991. 382 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/religiya/fedoriv-yu-o-istoriya-czerkvy-v-ukrayini/>.

199. Федорів Ю. Організаційна структура Української Церкви. Торонто, 1990. 210 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/religiya/14894-fedoriv-yu-o-organizatsiyna-struktura-ukrayinskoyi-tserkvi/>.

200. Фундація Галицької митрополії у світлі дипломатичного листування Австрії та Святого Престолу 1807-1808 років: Збірник документів / упор., вст.стаття та коментарі В. Ададунова. Львів: Вид-во УКУ, 2011. LVIII + 190 с. + 8 с. кольор. іл. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0008163>.

201. Химка І.-П. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині (1772-1918). *Ковчег: Збірник статей з церковної історії* / редактори: Я. Грицак, Б. Гудзяк. упорядники: Л. Гентош, Т. Романюк, О. Турій. Ч. 1. Львів, 1993. С. 73-107. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Khymka_Ivan-Pavlo/Hreko-Katolytska_Tserkva_i_natsionalne_vidrozhennia_u_Halychyni_1772-1918/.

202. Християнська спадщина Галицько-Волинської держави: ціннісні орієнтири духовного поступу українського народу (присвячується 70-річчю археологічного відкриття і 850-літтю Галицького кафедрального собору): Матеріали ювілейної наукової конференції / Редколегія: Остафійчук Б. (голова), Коваль І., Осташук І. та ін. Івано-Франківськ – Галич, 2006. 430 с.

203. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Фонд № 19: Йосифінська метрика (1785–1788 рр.). Опис № XVI: Стрийський циркул (1755, 1786–1820, 1825–1831, 1851–1852, 1859–1861 рр.). 18 арк. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/pdf/Ф.%2019,%20оп.%2016.pdf>.

204. Центральний державний історичний архів України у м. Львів. Ф. 146, оп. 50, спр. 1803. Списки парафій на території Галичини. Том 1-2, 1886 р., 81 арк.

205. Центральний державний історичний архів України у м. Львів. Ф. 146, оп. 50, спр. 1806. Списки парафій на території Галичини. Том 1-5, 1887 р., 117 арк.

206. Центральний державний історичний архів України у м. Львів. Ф. 146, оп. 50, спр. 1811. Списки парафій на території Галичини. Том 1-4, 1888 р., 76 арк.

207. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Фонд № 201: Греко-католицька митрополічна консисторія, м. Львів (1806–1945 рр.). Опис № 5: Колекція ([1603], 1678, 1717, 1748–1944 рр.). URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/pdf/F.%20201%20оп.%205.pdf>.

208. Центральний державний історичний архів України у м. Львів. Ф. 408, оп. 1, спр. 650. Список парафіяльних урядів Станіславського і Галицького повітів з поданням прізвищ священників, 23.01.1942 р., 1 арк.

209. Церква Різдва Христового. *Національний заповідник «Давній Галич»*. URL: <http://www.davnyihalych.com.ua/sights/sights-of-architecture/item/47-church-of-christmas> (дата звернення: 15.02.2023).

210. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієзії греко-католической Львівської на рік 1882. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіемъ Стефана Гучаковского, 1882. XIV+334 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1882_rik/.

211. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієзії греко-католической Львівської на рік 1883. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіемъ Стефана Гучаковского, 1883. 361 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1883_rik/.

212. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1886. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1886. XVIII+252 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1886_rik/.
213. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1887. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ О. И. Тарнавского, 1887. 250 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1887_rik/.
214. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1888. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ О. И. Тарнавского, 1888. XVI+224 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1888_rik/.
215. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1891. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Ивана Пухира, 1891. XVI+248 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1891_rik/.
216. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1892. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Ивана Пухира, 1892. XVI+246 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1892_rik/.
217. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1893. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Ивана Пухира, 1893. XVI+222 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1893_rik/.
218. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1894. Львів: Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Ивана Пухира, 1894. XVI+223 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1894_rik/.
219. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1895. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1895. XVI+224 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1895_rik/.
220. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1896. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1896. XVI+227 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1896_rik/.
221. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1897. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1897. XVI+232 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1897_rik/.
222. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1898. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1898. XVI+256 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1898_rik/.
223. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1899. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіємъ Стефана Гучаковского, 1899. XVI+258 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1899_rik/.
224. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1900. Львів : Изъ типографіи Ставропигійского Института подъ

- управлінням Стефана Гучаковського, 1900. XX +278 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1900_rik/.
225. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1901. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1901. XX +278 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1901_rik/.
226. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1902. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1902. XII +455 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1902_rik/.
227. Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівської на рік 1903. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1903. XIV +453 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1903_rik/.
228. Шематизмъ всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1904. Львів: Накладом архієпархіального клира, 1904. XIV +454 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1904_rik/.
229. Шематизмъ всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1906. Львів: Накладом архієпархіального клира, 1906. 416 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1906_rik/.
230. Шематизмъ всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1910. Львів: Накладом архієпархіального клира, 1910. 496 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1910_rik/.
231. Шематизмъ всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1912. Річник 69. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1911. 452 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1912_rik/.
232. Шематизмъ всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1914. Річник 70. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1913. 467 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1914_rik/.
233. Шематизмъ гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії на рік 1924. Річник 72. Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1924. 347 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1924_rik/.
234. Шематизмъ гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії на рік 1927. Річник LXXIII. Львів: Накладом священичої кооперативи «Власна допомога», 1927. 328 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1927_rik/.
235. Шематизмъ гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії на рік 1928. Річник LXXIV. Львів: Накладом канцелярії Митрополичої Консисторії, 1928. 138 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1928_rik/.
236. Шематизмъ гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії на рік 1930. Річник LXXV. Львів: Накладом канцелярії Митрополичої Консисторії, 1930. 164 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1930_rik/.
237. Шематизмъ гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії на рік 1932/33. Річник LXXVII. Львів: Накладом Митрополичої Консисторії, 1932. XX+242 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1932_rik/.
238. Шематизмъ духовенства Львівської Архієпархії на рік 1935/36. Львів: Накладом Митрополичої Консисторії, 1935/36. 400 с.
239. Шематизмъ духовенства Львівської Архієпархії на рік 1938. Львів: Накладом Митрополичої Консисторії, 1938. V+114 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1938_rik/.
240. [Шематизм] Спис гр.-кат. духовенства Львівської Архієпархії (стан з дня 1 січня 1944 р.). Львів: Накладом гр.-кат. Митрополичого Ординаріату, митрополича друкарня

- «Студіон», 1944. 48 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/1944_rik/.
241. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1886. Рѳчникъ I. Львiв: Из типографii Ставропiгійского Института пiд управленiем В. О. Тарнавского, 1886. XXXVIII+124 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16097/edition/15323>.
242. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1887. Рѳчникъ II. Въ Станиславѳвѳ: зѳ печатнѳ I. Данкевича, Накладом Клира Епархiального, 1887. XXIX+285 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16098/edition/15334>.
243. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1888. Рѳчникъ III. Въ Станиславѳвѳ: зѳ печатнѳ I. Данкевича, Накладом Клира Епархiального, 1888. XXIV+342 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16099/edition/15339>.
244. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1889. Рѳчникъ IV. Въ Станиславѳвѳ: зѳ печатнѳ I. Данкевича, Накладом Клира Епархiального, 1889. XXIV+159 с.
245. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1890. Рѳчникъ V. Въ Станиславѳвѳ: зѳ печатнѳ I. Данкевича, Накладом Клира Епархiального, 1890. XXIV+313 с. <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16100/edition/15344>.
246. Шематизмъ всего клира греко-католической Епархii Станиславѳвской на рѳк Божій 1891. Рѳчникъ VI. Въ Станиславѳвѳ: зѳ печатнѳ I. Данкевича, Накладом Клира Епархiального, 1891. XXIII+320 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16101/edition/15347>.
247. Шематизм Івано-Франківської епархii Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого / Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І.Пелехатий. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької епархii, 1995. 160 с.
248. Шематизм Івано-Франківської епархii УГКЦ. 2009 рік / Упорядкував митр. прот. Іван Шевчук, Віц-Канцлер Івано-Франківської Єпархii. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. 128 с.
249. Шематизм Івано-Франківської Архiєпархii УГКЦ на 2019 рік / Відп. за випуск о. лиц. В. Федун. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2019. 320 с.
250. Шкраб'юк П. Крехiв: дороги земнi i небеснi / Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Львiв: Місіонер, 2002. 413 с. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/documents/?newsid=305>.
251. Шкраб'юк П. Монаший Чин отців василіян у національному житті України / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львiв: ВВП "Місіонер", 2005. 439 с. + 56 вкл. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/documents/?newsid=304>.
252. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посiбник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/942225ae-467a-4e6a-9299-ed279e9b6783/content>.
253. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 376 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakovenko_Natalia/Vstup_do_istorii/.
254. Яшан В. Під брунатним чоботом: Німецька окупація Станиславiвщини в Другій світовій війні (1941–1944) / Василь Яшан. Торонто, 1989. 284 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/memuari/9886-yashan-v-pid-brunatnim-chobotom-nimetska-okupatsiya-stanislavlvshhini-v-druriiy-svitoviy-viyni-1941-1944/>.

255. Encyklopedia do krajoznawstwa Galicyi pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym, orograficznym, geognostycznym, etnograficznym, handlowym, przemysłowym, sfragistycznym, etc. etc. Tom pierwszy. zebrał i wydał Antoni Schneider pod opieką zebranego ku temu celowi z grona obywateli krajowych Komitetu. Lwów: Z drukarni zakładu narodowego imienia Ossolińskich, 1871. 404 s. URL: <https://fbc.pionier.net.pl/details/nnqfh68>.
256. Pelesch Julian. Geschichte der Union der ruthenische Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. Band 2: Von der Wiederherstellung der Union mit Rom bis auf die Gegenwart (1596-1879). Wien, 1880. 1095 s. URL: <https://archive.org/details/geschichtederun01pelegoog/page/n12/mode/2up?view=theater>.
257. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1836. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1836. 386 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16154/edition/14576>.
258. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1840. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1840. 300 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16155/edition/14584>.
259. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1842. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1842. 278 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16156/edition/14586>.
260. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1843. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1843. 275 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16157/edition/14591>.
261. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1844. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1844. 271 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16158/edition/14597>.
262. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1845. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1845. 271 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16159/edition/14600>.
263. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1848. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1848. 275 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16160/edition/14606>.
264. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1850. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1850. 287 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16161/edition/14613>.
265. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1851. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1851. 304 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16162/edition/14621>.
266. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1855. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1855. 254 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16163/edition/14625>.
267. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1856. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1856. 219 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16164/edition/14631>.
268. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1857. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1857. 255 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16165/edition/14632>.
269. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1858. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1858. 255 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16166/edition/14638>.

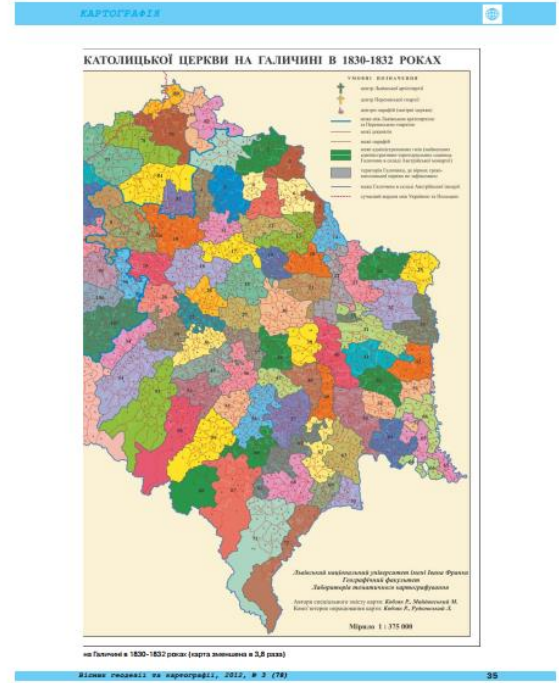
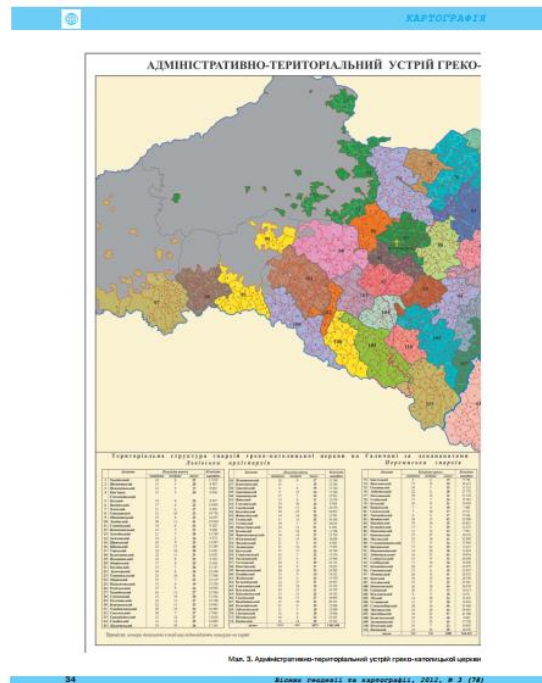
270. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1859. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1859. 241 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16167/edition/14646>.
271. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1860. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1860. 242 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16168/edition/14650>.
272. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1861. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1861. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16169/edition/14657>.
273. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1862. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1862. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16170/edition/14668>.
274. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1863. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1863. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16171/edition/14674>.
275. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1864. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1864. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16172/edition/14678>.
276. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1865. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1865. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16173/edition/14685>.
277. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1866. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1866. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16174/edition/14691>.
278. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1867. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1867. 272 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16175/edition/14692>.
279. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro Anno Domini 1868. Leopoli: Impressum in typographia Petri Piller, 1868. 271 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16176/edition/14690>.
280. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1871. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1871. 285 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16177/edition/14683>.
281. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1872. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1872. 279 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16178/edition/14677>.
282. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1874. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1874. 281 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16179/edition/14673>.
283. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1875. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1875. 284 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16180/edition/14665>.
284. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1876. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1876. 289 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16181/edition/14659>.
285. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1877. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1877. 291 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16182/edition/14655>.

286. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1878. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1878. 289 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16183/edition/14653>.
287. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1879. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1879. 286 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16184/edition/14648>.
288. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1880. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1880. 286 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16185/edition/14644>.
289. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1881. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1881. 288 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16186/edition/14634>.
290. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1882. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1882. 286 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16187/edition/14627>.
291. Schematismus universi cleri graeco-catholicae Dioecesis Stanislaopoliensis pro Anno Domini 1886. Stanislaopoli: Typis J. Dankiewicz, Sumptibus Cleri Dioecesani, 1886. 123 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16081/edition/15266>.
292. Schematismus universi cleri graeco-catholicae Dioecesis Stanislaopoliensis pro Anno Domini 1887. Stanislaopoli: Typis J. Dankiewicz, Sumptibus Cleri Dioecesani, 1887. XXXIV+274 s.
293. Schematismus universi cleri graeco-catholicae Dioecesis Stanislaopoliensis pro Anno Domini 1888. Stanislaopoli: Typis J. Dankiewicz, Sumptibus Cleri Dioecesani, 1888. XXVI+306 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16082/edition/15276>.
294. Schematismus universi cleri graeco-catholicae Dioecesis Stanislaopoliensis pro Anno Domini 1890. Stanislaopoli: Typis J. Dankiewicz, Sumptibus Cleri Dioecesani, 1890. 163 s. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16083/edition/15279>.
295. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. I-XV. Warszawa, 1880–1902. URL: http://dir.icm.edu.pl/Słownik_geograficzny/.
296. Yehrechii O., Drogomyretska L. (2022). Civic Position of the Greek Catholic Clergy in the Elections to the Polish Sejm and the Senate in Galicia (November of 1922) in Galicia. *Skhidnoievropayskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2022. Vol. 23. P. 99–109. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.23.258969>.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Галицький деканат в структурі Греко-Католицької Церкви у 1832 р.

Історична мапа, автори – Р. Кобзяк, М. Майданський, І. Рудковський, лабораторія тематичного картографування географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка). Галицький деканат позначений під номером 46.

Джерело: Кобзяк Р. Я. Картографічне моделювання територіальної організації греко-католицької церкви на Галичині першої половини ХІХ століття. *Вісник геодезії та картографії.* 2012. № 3. С. 34-35.

Додаток 2.

Галицький деканат в структурі Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви (1996 р.).

Карта-схема Івано-Франківської області. Розташування деканатів Івано-Франківської єпархії УГКЦ (з Архіву курії).

Джерело: Делятинський Р. Відновлення та реорганізація структури Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви (1989-1993). *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. Збірник наукових праць. Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. 2015. Вип. 8: до 150-річчя від дня народження Митрополита Андрея Шептицького. С. 231.